

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2023

Tomáš Fiala

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

**Srovnání migračních krizí Evropské
unie z let 2015 a 2022 z pohledu „push“
a „pull“ efektů – komparativní
případová studie migračních trendů**

Diplomová práce

Jméno: Bc. Tomáš Fiala

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Rok odevzdání projektu: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 29.4.2023

Tomáš Fiala

Bibliografický záznam

Fiala, Tomáš. *Srovnání migračních krizí Evropské unie z let 2015 a 2022 z pohledu „push“ a „pull“ efektů – komparativní případová studie migračních trendů*. Praha, 2023. 89 s. Diplomová práce (Mgr). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Irah Kučerová, Ph.D..

Rozsah práce: 158 838 znaků včetně mezer

Title / název práce v anglickém jazyce

A Comparison of migration crises of the European Union in 2015 and 2022 in terms of "push" and "pull" effects – A Comparative case study of migration trends

Klíčová slova

efekty, Evropská unie, institucionální teorie migrace, migrace, nelegální migrace, neoklasická teorie migrace, push, pull, trendy

Keywords

effects, European Union, institutional theory of migration, migration, illegal migration, neoclassical theory of migration, push, pull, trends

Title

A Comparison of migration crises of the European Union in 2015 and 2022 in terms of "push" and "pull" effects – A Comparative case study of migration trends

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval paní doktorce Kučerové za její odborné a důsledné vedení při zpracovávání této práce, za rychlou a nápomocnou odezvu a za poskytnutí části odkazované literatury a odborného vhledu. Zároveň bych rád poděkoval týmu pražské kanceláře Mezinárodní organizace pro migraci IOM, který mi pomohl při hledání potřebných zdrojů.

Seznam použitých zkratk (abecedně)

CEAS – Common European Asylum System, Společný evropský azylový systém

EASO – European Asylum Support Office, Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu

EU – Euvropská unie

EUAA - European Union Agency for Asylum, Agentura pro azyl Evropské unie

IOM – International Organization for Migration, Mezinárodní organizace pro migraci

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OHCHR - The Human Rights Council, Rada pro lidská práva

OSN – Organizace spojených národů

RQ – Research Question, Výzkumná otázka

UN HCR - United Nations High Commissioner for Refugees, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

WB – World Bank, Světová banka

OBSAH

Úvod.....	3
1. Analýza teoretického zázemí a představení teoretických rámců.....	5
1.1. Neoklasická teorie migrace.....	6
1.2. Nevýhody neoklasické teorie a její omezení.....	12
1.3. „Push“ a „pull“ efekty a jejich hledání v datech.....	13
1.4. Analýzy migračních vln v akademické literatuře.....	14
1.5. Srovnání zemí původu migrantů – percepce uprchlíků a poučení pro budoucnost	16
1.6. Evropská unie a migrace – vývoj migrační a azylové politiky coby hlavního „pull“ efektu	17
2. Metodologie, představení způsobu analýzy dokumentů a hledání efektů	19
2.1. Komparace dvou případů – výběr metody, obsahová analýza	19
2.2. Výběr případů – nápodoba Sýrie a Ukrajiny, 2015 a 2022	21
2.3. Výběr kategorií srovnávání	22
2.4. Výběr analyzovaných dokumentů	25
2.5. Výzkumné otázky a hypotéza	26
3. Analýza dat a jejich srovnání napříč dvěma migračními vlnami.....	27
3.1. Politické faktory	27
3.1.1. Politické faktory Sýrie.....	27
3.1.2. Politické faktory Ukrajiny	32
3.1.3. Politické faktory Evropské unie	35
3.1.4. Zhodnocení politických faktorů Sýrie a Evropské unie v roce 2015	38
3.1.5. Zhodnocení politických faktorů Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022.....	39
3.1.6. Srovnání politických faktorů	40
3.2. Socio-ekonomické faktory	41
3.2.1. Socio-ekonomické faktory Sýrie.....	41
3.2.2. Socio-ekonomické faktory Ukrajiny	43
3.2.3. Socio-ekonomické faktory Evropské unie	45
3.2.4. Zhodnocení socio-ekonomických faktorů Sýrie a Evropské unie v roce 2015... 51	
3.2.5. Zhodnocení socio-ekonomických faktorů Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022	52
3.2.6. Srovnání socio-ekonomických faktorů	53
3.3. Demografické faktory	53
3.3.1. Demografické faktory Sýrie	53
3.3.2. Demografické faktory Ukrajiny	54

3.3.3.	Demografické faktory Evropské unie	55
3.3.4.	Zhodnocení demografických faktorů	56
3.3.5.	Srovnání demografických faktorů	57
3.4.	Blízkostní (proximitní) faktory	58
3.4.1.	Blízkostní faktory Sýrie s Evropskou unií	58
3.4.2.	Blízkostní faktory Ukrajiny s Evropskou unií	60
3.4.3.	Zhodnocení blízkostních faktorů	61
3.4.4.	Srovnání blízkostních faktorů	61
3.5.	Enviromentální faktory	62
3.5.1.	Enviromentální faktory Sýrie	62
3.5.2.	Enviromentální faktory Ukrajiny	62
3.5.3.	Enviromentální faktory Evropské unie	62
3.5.4.	Zhodnocení a srovnání enviromentálních faktorů	63
3.6.	Faktory migrační politiky („Migration Policies“)	63
3.6.1.	Zhodnocení a srovnání faktorů migrační politiky	65
4.	Zhodnocení odpovědí na výzkumné otázky a ověření hypotézy	66
5.	Závěr	69
	Summary	71
	Přehled literatury a seznam zdrojů	72

Úvod

Komparativní studie migračních vln z „objektivního“ hlediska

Počet vydaných „azylů“ na území Evropské unie má dvě výrazné vrcholy, které vybočují z běžné praxe. Nejznámějším příkladem, který dodnes budí v určitých ohledech kontroverze, je příklad náhlé migrační vlny trvající od roku 2015. Migrace s válkou zkoušené Sýrie a následně z Iráku, Afganistánu a částí Afriky spustila nejen bezprecedentní „vlnu“ co do četnosti migrujících osob, ale i co se týká snahy jednou vyřešit jeden z dlouhodobých nedostatků evropské integrace – společnou migrační a azylovou politiku. Jak je všeobecně známo, tyto snahy se ve své době často nesetkávaly s racionální debatou a ani s upřímnou snahou tuto problematiku koordinovaně řešit na celoevropské úrovni – situace byla místy natolik vyhrocená, že určitou „tečkou“ za celou anabází by bylo možné považovat soudní rozhodnutí o tzv. „kvótách“ z roku 2020, které po sobě mohlo zanechat určitou „pachut“ a neochotu řešit téma dále. Nicméně rok 2022 s sebou přinesl nejen absolutní obrat v bezpečnostní situaci v Evropě, ale i opětovný nápor na migrační infrastrukturu členských států EU. Situace v roce 2022 byla odlišná nejen svým umístěním a přímým dopadem na EU, ale i velmi odlišným způsobem řešení dané situace v porovnání s migrační vlnou z roku 2015. Je možné, že mezi lety 2015 a 2022 došlo tak výraznému posunu na poli společné migrační a azylové politiky? Je rozdílná percepce migračních vln způsobena rozdíly mezi nimi? Nebo je nemožné srovnávat obě vlny, i přes jejich určité podobnosti?

V této práci dojde ke srovnání migračních vln v časových rámcích let 2015 a 2022 se zaměřením na Sýrii a Ukrajinu. Dané roky byly vybrány, jelikož právě tyto roky byly roky prvními v migračních vlnách – zároveň není možné v současnosti posuzovat migrační krizi z Ukrajiny v jiném roce, je tedy na místě první rok „Ukrajiny“ srovnat s prvním rokem „Sýrie“ (z níž v roce 2015 žádalo nejvíce osob na území EU o formu azylu). Sýrie a Ukrajina se po dobu migračních krizí zároveň staly hlavními „představiteli“ migrujících proudů, ačkoliv osoby migrujících z těchto zemí netvořily veškerý „obsah“ migračních vln. Obě země zároveň čelí obdobným bezpečnostním rizikům a „nabízejí“ tak možnost svým občanům k uplatnění azylu v jiné zemi.

Chceme-li se pustit do srovnání svou migračních vln, je záhodno určit teoretický rámec, ve kterém tak bude učiněno. V případě porovnávání migrace se jako nejvhodnější nabízí užití tzv. „neoklasické teorie migrace“, jejímž paradigmatem je kalkulace výhodnosti provedení migrace na základě současných faktorů. V prostředí této teorie musí každá osoba, která zvažuje migraci, osobně zvážit výhodnost daného počínání. Pro provedení skutečně zevrubného

srovnání by ovšem bylo nutné nejen určit objektivní faktory, které lze „snadno“ nalézt ve statistikách, ekonomických datech apod., ale i v subjektivním náhledu na migraci – ačkoliv je myšlenka kalkulace výhodnosti migrace ve své podstatě objektivní, provádí-li jí člověk, nelze vynechat subjektivní měřítko. Takové srovnání by si ovšem vyžadovalo velmi obsáhlý sociologický výzkum a ten není cílem této práce. Cílem této práce je srovnání prostřednictvím srovnání objektivních faktorů a měřítek. Nicméně, právě nalezení obecných rozdílů a podobností může napomoci hledání konkrétnějších subjektivních příčin v následném výzkumu, bez potřeby vytváření vše-obsahující „matici“ dotazů. Hledisko subjektivního měřítka tak bude přítomné pouze z pozice výzkumníka – právě přístup k výzkumu z této pozice v rámci neoklasické teorie je zároveň výhodou (z hlediska možnosti využití stávajících zkušeností) a i největším limitem práce – nestrannost výzkumníka a nestranný přístup k výběru dat je téměř nedosažitelná podmínka (čímž se ovšem neoklasický teorie neliší od jiných teorií v diskurzu mezinárodní i vnitrostátní migrace). Právě o aplikaci této teorie objektivním způsobem se bude zabývat následující teoretická kapitola.

1. Analýza teoretického zázemí a představení teoretických rámců

Pro účely této práce je potřeba pochopit „základní kameny“ neoklasické teorie, ze které vychází základní prvky pro srovnávání migračních vln – tzv. „push“ a „pull“ efekty. V prvním oddíle této kapitoly bude vysvětleno, z jaké teorie tyto prvky vycházejí a jaká je její akademická historie.

V další fázi teoretické části budou představeny relevantní výzkumy zabývající se analýzou migračních vln a v některých případech i jejich vzájemnému srovnávání. Budou představeny určité příklady analýz migračních vln a jejich prostřednictvím dojde k nastínění následného způsobu analýzy efektů ve vybraných dokumentech.

Na konci bude teoreticky představena geneze vývoje náhledu na celoevropskou migrační a azylovou politiku, která svou podobou určuje povahu jednoho z „pull“ efektů a zároveň určuje celkovou podobu a robustnost systému mezi lety 2015 a 2022.

Pro samotnou komparativní analýzu ve smyslu srovnání výše zmíněných efektů není důležité rozlišovat mezi jednotlivými právními a všeobecně uznávanými kategoriemi migrujících osob. Z podstaty této práce nelze ani jednotlivé kategorie rozdělit, jelikož se bude zabývat celkovým objemem migrace a nebude se zabývat subjektivním přístupem k migraci (jak bude doplněno dále), kdy každý potenciální migrant má i své potenciální predispozice pro konečné rozhodnutí o migraci a spadá tedy do jiné všeobecně užívané i právní kategorie. Pojem „**migrant**“ tedy bude užíván pro označení všech účastníků obou migračních vln, ať už se ve výsledku bude jednat o osoby s dočasnou ochranou (*Zákon č. 65/2022 Sb.: Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace 2022*), přechodným pobytem (*Zákon č. 326/1999 Sb.: Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů 1999*), s vízem strpění (*Zákon č. 326/1999 Sb.: Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů 1999*) apod. na straně migrační vlny z Ukrajiny, nebo osoby s uznaným mezinárodně platným statutem uprchlíka (*Úmluva o právním postavení uprchlíků 1951, 1967*), žadatele o azyl (*Zákon č. 325/1999 Sb.: Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) 1999*) apod. u vlny ze Sýrie. Vysvětlení této „všezahrnující“ optiky vychází ze samotné neoklasické teorie, jejíž základní kameny a jejich reflexe v čase budou podrobněji přiblíženy v této kapitole.

1.1. Neoklasická teorie migrace

Úplným základem pro pochopení teoretických rámců migračních teorií je pochopení dvou hlavních proudů tzv. „neoklasické teorie,“ jedné z nejstarších, kodifikovaných teorií zabývajících se původem a iniciací masové migrace. Tzv. makro neoklasická teorie, nacházející svůj původ ve snaze vysvětlit migrační proces v ekonomickém vývoji po druhé světové válce, se snaží nacházet důvody pro mezistátní migraci v rozdílném ekonomickém vývoji na makro úrovni a považuje pracovní trh, ekonomické rozdíly mezi státy a jejich příjmy jako hlavní zdroj migrace (zaměřuje se tedy především na migraci „vnější“ a mezinárodní migrační vlny) (Massey et al., 1993, str. 433-434). Oproti tomu tzv. mikro neoklasická teorie se zabývá pojmenováním jednotlivých faktorů, které následně vedou k osobní kalkulaci, která má za následek rozhodnutí pro setrvání nebo pro migraci (ať už vnitřní nebo vnější) (Massey et al., 1993, str. 434). Právě druhý případ bude pro diplomovou práci nejpřínosnější, především z důvodu širšího zaměření, které se pouze nezaměřuje na ekonomický vývoj a ekonomický aspekt migrace, ale i na okolní faktory, jako je migrační politika cílového státu, celkové podmínky cílového státu pro život atd.

Základem pro vypracování komparativní analýzy v této práci je teorie migrace zakládající se na efektech, které ovlivňují její průběh ze strany oblasti původu a oblasti cíle migračních vln. Pojmenování faktorů a příčin této problematiky započal ve své práci již E.G. Ravenstein ve svých pracích z let 1885 a 1889 a v současnosti jsou v akademických pracích interpretovány následujícím zjednodušeným způsobem (vzniknuvší v reakci na bezprecedentní přesuny obyvatelstva v období největšího rozkvětu průmyslového věku): 1. migrační tok vytváří zpětnou reakci, 2. většina toků směřuje na cíl v kratší vzdálenosti, 3. migranti preferují větší města, 4. větší města rostou právě díky jejich cílové preferenci, 5. venkovské obyvatelstvo má silnější sklony k migraci, 6. u menších rodin dochází k migraci spíše u mladší generace, 7. většinu migrantů tvoří práce schopní dospělí (Ravenstein, 1885, str. 198) (Rees and Lomax 2019). Ravenstein ve své práci zevrubně pojal většinu tehdejších průmyslových velmocí Evropy a Severní Ameriky na základě analýzy dat o migraci dospěl k zobecňujícím závěrům. Již při stručném výčtu oněch sedmi zákonitostí je značně čitelná „dobovost“ daných zákonitostí a jejich obtížná přenositelnost do moderní doby. Za prvé, Ravenstein ve svých statisticky orientovaných pracích orientoval výhradně na migraci vnitřní, kdy svým pravidlům přiznal univerzálnost v rámci tehdejších průmyslových velmocí. Vývoj v následujícím století zároveň umožnil migrovat na delší vzdálenosti a také rozdílným věkovým skupinám i pohlavím – zdaleka není pravidlem, že migrují pouze práce schopní mladí muži. Zároveň docházelo a stále

dochází k výraznější migraci zvnějšku (mimo danou zemi), která nemusela být vždy pouze ekonomicky motivovaná.

V současnosti se ovšem mnohem častěji setkáváme s důrazem na migraci vnější, často způsobenou jinými vlivy než jen čistě ekonomickými, a tudíž je nutné při aplikaci na dnešní prostředí podrobit tyto pravidla zevrubnému prozkoumání – ve své práci z roku 2019 se tomuto tématu věnují Philip Rees a Nik Lomax, kdy podrobují Ravensteinova tvrzení jejich současnému uplatňování a odkazování v akademických pracích současníků. Autoři se ve své práci zaměřili na analýzu vnitřní migrace ve Velké Británii (obdobně jako Ravenstein ve své době) a srovnali Ravensteinovy postupy při analýze vnitřní migrace se současnými analytickými trendy, které většinou vycházejí z mezinárodní povahy migrace. Autoři vyzdvihly důležitost Ravensteinova postupu při analyzování interní migrace, uvedli příklady, jak současná praxe ve své podstatě vychází z jeho postupů, ve výsledném zhodnocení ovšem nedokázali nalézt takovou metodu, která by byla natolik univerzální, aby byla možná pro aplikaci na vnitřní i vnější migraci (Rees a Lomax, 2019, str. 396-397).

Nicméně právě Ravensteinova snaha zaměřit se na co možná nejobecnější příčiny inspirovala ve své práci Leeho a Jansena v šedesátých letech 20. století (Lee, 1966) (Jansen, 1969), kteří na základě obdobného postupu vytvořili vlastní systém určitých „zákonitostí“ vedených opět jak ze strany cílové destinace (např. srovnatelné s Ravensteinovou „preferencí velkých měst“), tak ze strany destinace odchodu (Ravensteinova preference odchodu z venkovských oblastí), a subjektivních důvodů (preference mladších generací u velkých rodin). Tyto efekty byly shrnuty pod záštitou dvou nadkategorií: „push“ efektů a faktorů vycházejících z místa odchodu a „pull“ efektů a faktorů vycházejících z místa cílové destinace (které mimo jiné i pomáhají předem určit dané místo jako takové). V práci Everetta S. Leea z roku 1966 došlo k definici základních kategorií těchto efektů následujícím způsobem:

Obě konceptualizace migračních proudů, jak Ravensteina, tak Leea s Jansenem, se shoduje ve svém téměř čistě ekonomickém zaměření a ekonomickou motivací k migraci. Lee s Jansenem tuto ekonomickou stránku pojmenovávají termínem „cost calculation“, tedy kalkulací výhodnosti migrace na základě právě jimi definovaných faktorů, převažujících v ekonomické rovině smýšlení – jinak řečeno: převáží-li výhody cílové destinace nad nevýhodami domovské destinace, je pravděpodobnost migrace jedince vysoká (samozřejmě se tato evaluace nedá aplikovat na např. konstantně migrující nomády, obě práce počítají s člověkem v moderní industriální a post-industriální společnosti).

Dříve vyjmenované „push“ a „pull“ faktory lze jistým způsobem aplikovat jak na cílovou zemi, tak na zemi původu. Faktory z oblasti původu a faktory z cílové destinace se dále dle Leeho v jistých ohledech liší na základě jmenovitých zvláštních faktorů – například faktor bydlení a domácího zázemí je nesrovnatelný, jelikož v cílové destinaci není možné předem určit, do jakého prostředí se migrant ocitne a jestli bude působit pozitivně nebo negativně. Obdobně se Lee staví například k rozdílu věku mezi migranty, kdy vliv životní fáze jedince silně ovlivňuje percepci výhod a nevýhod jak v zemi původu, tak v potenciální cílové zemi (na příkladu „bezstarostného mládí“ a „obtíží s asimilací v pozdějším věku“) (Lee, 1966, str. 51).

Na rozhodnutí o migraci ovšem nemají vliv pouze „push“ a „pull“ faktory dříve vyjmenované a určité subjektivní rozdíly v životních situacích potenciálních migrantů– vliv mají také tzv. „intervening obstacles“, tedy překážky na cestě migrace, které proces negativně zatěžují (např. překážky pro volný pohyb osob, azylová administrativní řízení, nejčastěji ovšem hraje největší roli fyzická vzdálenost). Tyto hlavní tři faktory („origin“, „intervening obstacles“, „destination“) dávají za vznik objektivnímu náhledu na problematiku „push“ a „pull“ efektů, kterou je ve většině případů možné konfrontovat s dostupnými daty. Lee ve své práci nicméně ještě přidává jeden zásadní faktor, a to faktor „subjektivního rozhodování“ („personal factor“ (Lee, 1966, str. 50)).

Osobní faktory jedince jsou z pohledu objektivního porovnávání naprosto nepředvídatelné a ve své podstatě i těžce zobecnitelné a zjištěitelné, například i k vzhledem silnému tlaku na lidskou psychiku, kterou bez pochyby migrace vyvíjí. I přese snahu o pojmenování objektivních faktorů tedy Lee připouští, že se konečný krok ne vždy zákonitě zakládá na racionálním rozhodnutí a přiznává, že nezanedbatelná část takových rozhodnutí může vycházet z rozhodnutí iracionálního (Lee, 1966, str. 51).

Na základě svého výzkumu došel Lee ve své práci k vlastním zákonitostem migrace:

Zákonitosti objemu migrace: 1. objem v dané oblasti se mění v souvislosti s diverzitou dané oblasti, 2. rozsah migrace se mění v souvislosti s diverzitou migrujících osob, 3. objem se váže na obtížnost překážek („intervening obstacles“), 4. objem migrace závisí na fluktuaci ekonomiky, 5. pokud nejsou určeny zvláštní překážky a změny, tak objem má v čase tendenci narůstat (Lee, 1966, str. 52-54).

Následují zákonitosti vlny a proti-vlny: 1. migrace má tendenci probíhat v jasně vymezených proudech, 2. každá takto definovaná vlna vyvolá proti-vlnu, 3. efektivita takové

vlny (rozumějme početní převaha vlny nad proti-vlnou nebo rovnoměrná redistribuce příchozí populace způsobená právě proti-vlnou) je vysoká, pokud v oblasti původu převažují negativní efekty, 4. efektivita vlny i proti-vlny je nízká, pokud jsou si obě lokace (původ, cíl) podobné, 5. efektivita takové vlny je vysoká, pokud jsou „intervening obstacles“ značné (Lee, 1966, str. 54-56). Jak je možno vyčíst ze samotných pravidel, proti-vlna ve své podstatě vzniká reakcí cílového prostředí na velký počet migrantů – zjednodušeně lze říci, že čím více migrantů na dané místo přijde, tím méně pozitiv poté dokáže dané místo nabídnout nově příchozím a tato situace nabízí již usazeným migrantům prostor pro nové vyhodnocení výhod a nevýhod, které prvně k migraci přispělo. Zároveň vytváří prvotní vlna přímé spojení mezi diasporou a domovskou komunitou a po čase tak nabízí možnost výhodnější návratu (s kapitálem získaným v cílové zemi) – tito „navrátilci“ s sebou zároveň mohou přivést novou generaci a rodáky z cílové země, kteří si budou o to více vědomi možných příležitostí v zemi původu. Lee uvádí jako příklad Italo-Američany, kteří se po dostatečném materiálním zajištění v nové zemi vrátili do Itálie, kde mohli se získanými prostředky žít podstatně pohodlnější život než v USA (Lee, 1966, str. 55). Vztah vlny a proti-vlny lze tedy chápat jako vzájemně propojený fenomén, který ovšem není schopen samostatné existence a zároveň lze proti-vlnu chápat jako součást přirozeného vývoje migračního proudu, který napomáhá k jeho umírnění a přesměrování.

Jako poslední uvádí Lee zákonitosti charakteru migrujících osob:

1. migrace je přirozeně selektivní; lze předpokládat, že nemigrují náhodně zvolení jedinci, ale že každý migrující má své vlastní predispozice – jak pro pozitivní, tak pro negativní rozhodnutí (Lee, 1966, str. 56). Toto pravidlo vychází ze základní subjektivní podstaty migrace, kdy každý má jedinečnou reakci na rozhodující aspekty. Lze si jen těžko představit, že by šlo vyvracet tuto elementární složku lidské osobnosti a proměnit tak migranty na jednolitou „masu.“

2. potenciální migranti reagující na pozitivní faktory v cílové destinaci jsou většinou náchylnější k migraci bez ohledu na životní nutnost takového činu („pozitivní selekce“); opět tato zákonitost vychází ze subjektivního rozhodování. I když nejsou dané osoby predisponovány pro migraci, pokud reagují pozitivně na přitahující faktory, tak jsou náchylnější pro migraci (např. u kvalifikovaných pracovníků dochází k migraci častěji díky lepším pracovním nabídkám) (Lee, 1966, str. 56). Současné trendy migrace tuto zákonitost vesměs nevyvracejí, nicméně i když Lee uvádí, že migrant má možnost pozitivní prvky posoudit „z dálky,“ nelze s čistým svědomím porovnat možnosti takového posuzování v roce 1966 se současným globalizovaným světem s masmédií a s dostupnými prostředky masové komunikace – zůstává

ovšem otázkou, zdali současný svět svým prostředím spíše k této zákonitosti přispěl a čím dál více lidí má možnost reagovat na pozitivní faktory, či naopak vidiny na pozitivní „pull“ efekty zbavil jejich „pěkného obalu.“

3. potenciální migranti, reagující především na negativní faktory v zemi původu, s největší pravděpodobností migrovat budou („negativní selekce“); Lee ve své práci uvádí jako příklad irské migrační vlny do USA, které vznikly jako reakce na špatnou úrodu – pro tuto zákonitost uvádí tedy fenomény, které svým negativním dopadem zasahují celou populaci (Lee, 1966, str. 56). V tomto případě nelze moc oponovat univerzálnosti tohoto pravidla, nicméně jako u předchozí zákonitosti se opět lze dohadovat o skutečném vlivu dnešního světa a jeho možností sdílení zkušeností s širokou skupinou o migraci se rozhodujících vrstevníků – pokud by měla být migrace provedena na místo, odkud přicházejí špatné zkušenosti (v rámci protivlny), je možné, že současný svět nabídne více možností cílových destinací, než tomu bylo v roce 1966.

4. vezmeme-li všechny potenciální migranty dohromady, jejich charakter bude právě takto „bimodální“; v rámci tohoto pravidla je poukazováno na fakt vyšší četnosti lidí „pozitivně“ a „negativně“ selektovaných pro migraci (tedy převážně negativní místo původu a převážně pozitivní cílová destinace). Lee tvrdí, že u migrantů většinou převažuje jedna z těchto možností a zároveň, že jsou tyto dvě kategorie často rozděleny dle tříd, vzdělání, kapitálu apod (Lee, 1966, str. 56). V současné době se lze domnívat, že právě díky větší globalizaci a prostupnosti pracovních trhu jednotlivých zemí je možné, aby i méně vzdělaní a nekvalifikovaní pracovníci či dokonce celé rodiny s dětmi mohli migrovat převážně s vidinou pozitivnějších podmínek v cílovém místě, i když v místě původu populaci žádná všeobíhající „katastrofa“ neprobíhá.

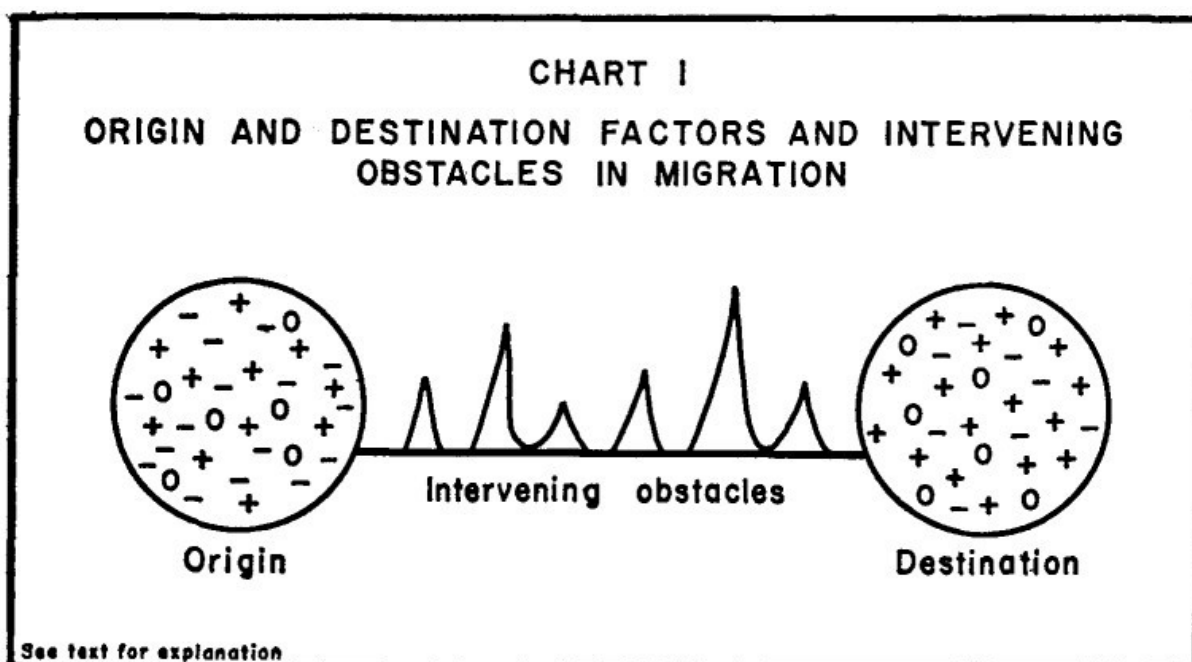
5. množství lidí „pozitivní selekce“ (z druhého pravidla) se zvyšuje spolu s obtížností „intervening obstacles“; vychází z předpokladu, že méně vzdělaní lidé bez prostředků jsou výrazněji ovlivněni „překážkami“ než lidé kvalifikovaní. Lee přeneseně tento jev označuje jako „vyplenění slabých a neschopných migrace“ z celého procesu a jako příklad uvádí americké přistěhovalce v osmnáctém století (Lee, 1966, str. 56). Dalo by se namítnout, že v současné době jsou podmínky značně odlišné a že výrazné zvýšení životní úrovně dává i méně kvalifikovaným osobám nové možnosti, jak „intervening obstacles“ překonat. Nicméně i v současnosti jsme svědky existence takových podmínek – i když je mnohem snadnější se dnes dostat přes Atlantický oceán než před dvěma sty lety, je například mnohem těžší se do cílové

země dostat přes vízové řízení, je-li daná osoba cestě nevyhovující, nebo je migrační proud omezován již v zemi původu (například zákazem vycestování do zneprátených zemí apod.).

6. fáze životního cyklu je důležitým vlivem při rozhodování o migraci (Lee, 1966, str. 57; je nesporné, že věk má na rozhodování určující vliv napříč stoletími, nicméně nelze při současném obecně vyšším věku dožití říci, že by musel být věk nebo životní situace (rozvod, odchod od rodičů...) nutně natolik rozhodujícím faktorem, jak ho označuje Lee. Roky produktivního pracovního života se nezvýšily tak výrazně, aby reflektovaly prodlužování života celkového, a tak lze sledovat například sestěhovávání starších členů rodiny s mladšími v cílové zemi či naopak delší setrvání na původním místě s vidinou delšího času na možnou změnu. Stále ovšem platí vyšší míra flexibility u mladších generací, které migraci zvažují.

7. obecná charakteristika zvykne být ovlivněna obecnou charakteristikou populace z výchozí oblasti a populace cílové země; lidé si při migraci nechávají určité prvky typické pro svou původní populaci a přejímají zároveň velmi rychle určité aspekty populace z cílové země – Lee uvádí jako příklad pokles porodnosti u osob ze zemí s porodností vysokou, nebo naopak lidé vzdělaní na úrovni typické pro zemi původu jsou následně konfrontováni s vyšším standardem (Lee, 1966, str. 57). Migrace tak může ovlivnit aspekty jak původní, tak cílové populace ať už pozitivně či negativně. Bylo by možné prozkoumat nakolik se všeobecné přínosy a negativní jevy migrace změnily od roku 1966, nicméně jev vzájemného vlivu lze v globalizovaném světě jen těžko ignorovat nebo přehlédnout

Nejsnadněji lze proces migraci v zákonitosti „cost-evaluation“ pochopit na obrázku znázorňujícím vztah jednotlivých prvků (viz Obr. č. 1 – Faktory původní a cílové destinace v „cost evaluation“, Lee, 1966, str. 50). Jak místo původu, tak potenciální cílová destinace vykazují pozitivní, neutrální i negativní faktory, které rozhodování ovlivňují. Nejsou ovšem jediné a samotná „schůdnost“ migrace je rovněž neopominutelnou součástí rozhodování, jsou-li tedy „intervening obstacles“ při potenciální cestě příliš časté, přičítá se negativní vliv rovněž ke konečnému rozhodnutí (na obrázku je četnost a míra takových překážek znázorněna křivkou).

(Obr. č. 1 – Faktory původní a cílové destinace v „cost evaluation“, Lee, 1966, str. 50)

Vzhledem k časovému odstupu od šedesátých let minulého století zákonitě vznikly obecné reflexe výše vyjmenovaných „push“ a „pull“ efektů. Například v článku *Push-pull plus: reconsidering the drivers of migration* uvádějí autoři rozšířenou re-evaluaci faktorů na základě lokace, škály, selektivity, délky působení a schopnosti faktor vysledovat a následně na příkladu Afghánistánu a Pakistánu s vnitřní a vnější migrací vytvořit vlastní set efektů a faktorů a nastínit tak možnosti pro další výzkum (Van Hear, Bakewell, a Long, 2017, str. 15). Právě označením a pojmenováním hlavních „push“ a „pull“ faktorů, spolu s „intervening obstacles“ se bude diplomová práce věnovat a využije jak stávající obecné 3 kategorie od Leeho, tak vyzkoušené postupy novějších publikací od současných akademiků.

1.2. Nevýhody neoklasické teorie a její omezení

Ačkoliv jsou „push“ a „pull“ efekty stále brány akademickou obcí jako jedny z hlavních způsobů hledání příčin vzniku migračních vln, naráží neoklasická teorie na určité limity, které není schopná ze své racionální ekonomické podstaty překonat. I když se Lee ve své práci snažil pojmenovat subjektivní aspekt kalkulace, nelze v jeho pojetí neoklasické teorie dohledat konkrétní prvky, na které by měl být při analýze efektů brán zřetel.

Mezi nejčastěji vytýkané nedostatky patří předpoklad schopnosti migrující osoby „vykalkulovat“ hodnotu výhodnosti migrace na základě plné informovanosti ohledně možných výhod a nevýhod. Pokud i nadále budeme počítat se subjektivním hlediskem a neschopností každého migranta si plně „vypočítat“ výhodnost migrace, tak neoklasická teorie ani nedokáže odpovědět na otázku, proč každý migrující může na konkrétní „push“ a „pull“ efekty reagovat

odlišně. Navíc neoklasická teorie nedokáže pojmenovat reakce mezi jednotlivými efekty a jak se vzájemně mohou ovlivňovat v rámci konečného rozhodnutí pro migraci. Tudíž nelze, například považovat neoklasickou teorii za schopnou vysvětlit fenomén migrace v úplné šíři.

Absence komplexnosti neoklasické teorie se nadále může projevit i v neschopnosti pojmenovat rozdíly mezi dobrovolnou a nedobrovolnou migrací, jelikož se neprojevují pouze čistě racionální motivy v rozhodování. V navazujícím tématu azylového řízení v rámci širšího pojetí migrace se tak neoklasická teorie projevuje jako nedostatečná pro pojmenování komplexních a často interdisciplinárních prvků (EASO, 2016, str. 9).

1.3. „Push“ a „pull“ efekty a jejich hledání v datech

Jak již bylo řečeno, historicky byly efekty vyhledávány skrze analýzu socio-ekonomických realit dané doby a dané oblasti. Tyto efekty byly analyzovány skrze různé dobové statistické metody aplikované na dostupná data. Později byl přidán subjektivní prvek osobních důvodů k migraci a prvek „překážek“. Tato hlediska byla hledána nejčastěji pomocí sociologických metod. Samotný Everett S. Lee ve svých novějších pracích zkoušel hledat souvislosti mezi subjektivními otázkami původu (nejčastěji rasy, sociálního postavení, intelektu (Lee, 1970), nicméně jeho přístup i tak zůstal čistě empirický a s důrazem na racionální důvody, které ve výsledku vedou k rozhodnutí. Nicméně výše zmíněné příklady jeho následných výzkumů byly do jisté míry ovlivněny dobou, ve které Lee žil a stejně tak specifickou americkou zkušeností jak s vnější, tak s vnitřní migrací a nelze tedy jeho postupy považovat za zobecnitelné a aplikovatelné na evropské prostředí. Navíc vycházely čistě z předpokladu určité hypotézy a následně jejího potvrzení či vyvrácení, nikoliv hledání samotných faktorů v rámci komplexní skutečnosti.

Hledáním konkrétních faktorů se více zabývala například Lenka Janýšková s Jaromírem Harmáčkem, kteří ovšem hledali společné faktory na základě analýzy odborné literatury a následně je aplikovali na veřejně dostupná data o migraci (Janyskova a Harmacek, 2020). Do větší analytické hloubky při hledání jednotlivých faktorů se pustil například Mariusz Urbanski, který prostřednictvím vytyčení tří obecnějších kategorií (ekonomické, politické a sociální) a následným dotazníkovým šetřením hledal míru důležitosti daných kategorií faktorů pro rozhodování o migraci při využití regresní analýzy (Urbanski, 2022); opět však nedošlo ke hledání konkrétních faktorů, nýbrž k posuzování jejich důležitosti skrze subjektivní pocity tázaných. Nejblíže se obecné definici a pojmenování konkrétních faktorů přiblížila publikace vydaná již zaniklým Evropským podpůrným úřadem pro otázky azylu (EASO) v roce 2016,

kde dochází k pojmenování nejběžněji užívaných faktorů v akademickém prostředí (EASO, 2016).

Obecně řečeno nelze najít mnoho prací, které by nabízely konkrétní, zobecnitelné postupy pro hledání jednotlivých faktorů v datech a publikacích věnujícím se migračním trendům. V případě této diplomové práce tak bude nutné vytvořit vlastní rámec, opírající se o více akademických prací, který v největší možné míře usnadní analýzu dokumentů pro účel hledání jednotlivých faktorů. Pro vytvoření takového rámce je ovšem možné dohledat širší škálu prací zabývajících se komparativní analýzou jednotlivých migračních vln a jejich prostřednictvím tak dospět k možným metodám uplatnitelným ve vytyčeném výzkumu. Bližší konceptualizace bude provedena v metodologické kapitole této práce.

1.4. Analýzy migračních vln v akademické literatuře

Reflexe migrační vlny z roku kulminující v roce 2015 se zabývají jak okamžitým reagováním, tak hodnocení reakce na vlnu s odstupem. Práce, které reagují na krizi v okamžiku jejího dění, se nejčastěji odkazují na nefunkční aspekty azylové a migrační politiky Evropské unie a s určitými aspekty vlastními „policy paperům“ navrhuji změny a budoucí vývoj úpravy těchto politik pro lepší zvládání migrační vlny (Metcalf-Hough, 2016). Tento „poradní“ charakter si udržuje i řada textů, které se na tuto konkrétní migrační vlnu dívají s ročními odstupy (pozn. téměř každý rok do krize lze nalézt novou reflexi migrační vlny) (Vataman, 2016) (Scipioni, 2018). Mezi dvěma druhy reflexí lze ovšem nalézt určité rozdíly, především v hlavních hodnocených aspektech – zatímco bezprostřední reflexe se zaměří především na problematiku chování některých států vůči celoevropským návrhům (Metcalf-Hough, 2016, str. 5), pozdější reflexe se zaměřují na zevrubnější náhled na neefektivní celoevropský systém přístupu k migrační politice a odkazují na souvislosti neschopnosti celoevropského řešení s neschopností implementovat hlubší politickou integraci na nadnárodní úrovni (Scipioni, 2018).

Samotný pohled na rozdíly mezi okamžitými reflexemi a reflexemi s časovým odstupem může napomoci k vytvoření metodického postupu k současné migrační vlně, jejíž dlouhodobé aspekty se budou teprve časem projevovat. Migrační krize z roku 2015 byla pro Evropskou unii bezprecedentní situací, která se i v akademické sféře nevyhnula určitým dobovým názorovým zabarvením, a právě ucelený náhled na časový vývoj reflexí může pomoci s vytvořením ucelenějších kritérií při následné analýze „push“ a „pull“ efektů.

V současnosti lze nalézt bezprostřední reflexe migrační vlny z Ukrajiny především v odborných textech akademiků z Polska a Německa, které se zabývají dopady migrační vlny na národní systémy azylového řízení a následného zvládání na praktické rovině (např. ve zdravotnictví a sociálním systému dané země) (Brücker et al., 2022) (Duszczyk and Kaczmarczyk 2022). Podobně, jako u bezprostřední reflexe na migrační vlnu z roku 2015 lze nalézt především důraz na aktuální situaci a následné doporučení v krátkodobém časovém horizontu. Lze již ovšem nalézt i odborné články na více subjektivní a „identitární“ témata v kontextu srovnání s krizí z roku 2015, které se zabývají odlišnou percepcí uprchlíků a azylantů jak z pohledu kulturních podobností, tak i z pohledu „iniciátora“ dané migrační vlny, kdy percepce Ruska coby agresora přispívá k pozitivnějšímu přijetí migrantů (De Coninck, 2022). V rámci samotné Univerzy Karlovy je také třeba zmínit vznik Expertní skupiny pro Ukrajinu, která coby platforma napomáhá k vytváření odborných, zabývajících se opět především specifitějšími aspekty současné migrační vlny jak v národním měřítku České republiky, tak v měřítku mezinárodním (Expertní skupina pro Ukrajinu, 2022).

Samotné porovnání článků reflektujících vlnu z roku 2015 a současné migrační vlny je důležité pro vytvoření obhajitelného způsobu srovnání vln v této práci – obdobné akademické práce, mířené především na konkrétní kroky a efekty mohou posloužit nejen jako sekundární zdroje, ale zároveň opět jako výstup pro tvorbu ucelenější analýzy „push“ a „pull“ efektů po vzoru akademických prací na migrační krizi z roku 2015, kdy s každým rokem přibývaly nové příspěvky s rozmanitými náhledy na problematiku. Právě samotné srovnání obou migračních vln nabízí mimo jiné možnost určit, zdali ta současná vlna nabízí stejný prostor pro reflexe jako vlna předešlá či nikoliv.

V oblasti snahy o ucelenou analýzu migračních trendů nesmí beze zmínky zůstat ucelená publikace Robina Cohena, zabývající se nejen pojmenováním hlavních migračních vln (jak vnitřních, tak vnějších), ale i poukázáním na potenciální příčiny jejich vzniku a „pull“ efekty v cílových destinacích (Cohen, 2021). V oblasti komparace migračních vln jako takových lze také zmínit nedávnou práci Kučerové, která se zabývala snahou ověřit hypotézu obecné srovnatelnosti faktorů a efektů migračních vln. Skrze interpretativní metodu kvalitativních dat migračních trendů z historie byly v práci nalezeny odpovědi na konkrétní otázky o spojitosti příčin migračních vln napříč datovanou lidskou historií. Bylo pojmenováno šestnáct obecných „push“ efektů: nedostatek půdy pro zemědělskou kultivaci, nízké životní standardy, nedostatek v nabídkách zaměstnaní, populační boom, přírodní katastrofy, klimatická změna, politická represe, etnická a náboženská nestabilita a vojenské konflikty. Obecnými

„pull“ faktory byly pojmenované následující: ekonomické benefity, sociální a politická stabilita, geografická dostupnost, etnická a náboženská tolerance (Kučerová, 2022, str. 51-52).

Nacházení společných aspektů a trendů napříč dějinami mohou výrazně pomoci při tvoření metodologického rámce srovnání dvou konkrétních vln (z toho jedné, která doposud trvá). Shodnost cílové destinace obou vln (bereme-li Evropskou unii jako celek) už samotná nabízí možnost porovnat vývoj „pull“ efektů v čase, a navíc pomůže ohodnotit posun institucionálního nakládání s migranty v rámci EU.

1.5. Srovnání zemí původu migrantů – percepce uprchlíků a poučení pro budoucnost

Rámec srovnání jako takový nabízí hned několik hypotéz, které vyplývají ze samotné podstaty srovnání – tedy, jsou-li vlny stejné či odlišné, a pokud ano, tak v jakých specifikacích. I když by bylo možné srovnat obě vlny komplexně a vzít v potaz veškeré migrující osoby v daných časových rozmezích, bylo by velmi složité obě vlny srovnat takovým způsobem, který by reflektoval nejen početní rozdíly obou vln, ale složení státní příslušnosti – krize z let 2015 a 2016 je národnostně mnohem rozmanitější, než vlna z roku 2022, kdy v první zmíněné šlo o národnostní mix zemí Blízkého východu, východní Afriky a částečně i zemí Balkánu (EASO, 2015), kdežto v případě druhém jde o masivní převahu migrantů z Ukrajiny, následovanou migračními vlnami z Ruské federace v průběhu roku 2022 (Reuters, 2022). Vzhledem k národnostní rozmanitosti obou vln bude brána v potaz migrace počínající na území Ukrajiny a Sýrie – obě země obsadily ve sledovaném časovém rozmezí první „příčky“ v objemu migrantů a zároveň je lze považovat za země, které v počátcích přispěly k migrační vlně nejvíce – jelikož bude srovnávána migrační krize z roku 2022, bude i migrační krize z let 2015 a 2016 brána v potaz pro komparaci pouze ve svém počátku (je záhodno dodat, že kdyby došlo ke srovnání s migrační vlnou z roku 2015 v jejím současném stavu, počet migrantů by byl razantně nižší a zároveň jinak národnostně složený, nejvíce s převahou osob migrujících z Afghánistánu (Eurostat, 2022)).

V současné době ještě neexistuje mnoho akademických textů, které by se komparací těchto dvou zemí zabývaly a nahlíželi při tom na podmínky v zemi, které přispívají migraci do zahraničí. Pokud se někdo srovnáváním zabývá, tak nejčastěji z pohledu tvorby veřejného mínění pohledu na migranty a také z pohledu tvorby jednotné evropské migrační politiky. U prvního případu se nejčastěji poukazuje na kulturní rozdíly mezi migranty, které mají jak svůj historický, tak současný společensko-politický kontext (různé formy islamofobie a rasových

předsudků, současně s geopolitickým postavením Evropské unie vůči Rusku v případě krize současné) (Esposito, 2022). V případě druhém se jedná spíše o rozdíl v celoevropském řešení krize současné oproti krizi z roku 2015, kdy byl postup velmi nejednotný a často velmi vyhrcočený (a do jisté míry je jeho přesah vidět i dnes, například na incidentu z polsko-běloruských hranicích a držení migrantů v hraničním pásmu) (Karaspan, 2022).

Právě tato poukázání na rozdílné postupy vlád členských států EU a rozdílné percepce poukazují na fakt, že ve společnosti je přítomná určitá „dělicí linie“ na straně migrantů při jejich vnějším posuzování, ačkoliv důvod jejich migrace může být velmi podobný, ne-li zcela totožný. Právě i proto je záhodno prozkoumat a empiricky doložit podmínky v zemích původu – výsledná komparace tím může mít potenciál změnit povahu posuzování jak na osobní, tak celonárodní úrovni a pomoci objektivněji porovnávat podmínky migrantů bez ohledu na jejich původ.

1.6. Evropská unie a migrace – vývoj migrační a azylové politiky coby hlavního „pull“ efektu

Otázka jednotného přístupu k migraci napříč členskými státy figuruje na scéně celoevropské politiky již od samotného vzniku evropské integrace, nejvíce však od doby existence Evropské unie (či společenství) v podobě, v jaké ji známe dnes (rozumějme od roku 1993 a podpisu Maastrichtské smlouvy a následnou úpravou Lisabonskou smlouvou v roce 2009). Již v devadesátých letech bylo legálně nově formulované společenství nuceno reagovat na více nových situací, které se týkaly otázky řešení zvládnutí migračních toků proudících zvnějšku. Pád železné opony a demokratizace ve východní Evropě přinesly na pomyslný diskurz otázky týkající se nejen přijetí nových členů a rozšíření Společenství, ale zároveň obavy o případné zvládnutí „ekonomických migrantů“ mířících do bohatších států. Války na Balkáně a výsledné migrační vlny azylantů do okolních států navíc souběžně vzbuzovaly obavy z možného „spilloveru“ z hlavních destinací, které často spadaly do výše zmíněné zóny možného rozšiřování. I přes celosvětovou změnu v mocenském rozložení a s ní spjatými „porodními bolestmi“ ve formě zvýšeného objemu mezinárodní migrace směřujícího do Evropy se ovšem k celostnímu řešení otázky migrace nedospělo, natož poté k harmonizaci postupů v členských státech, ve kterých stále převažoval způsob řešení „ad hoc“ (Dirks, 1993, str. 213-214).

Změna nastala až v roce 1999, kdy začala jednání Evropské rady „Common European Asylum System (CEAS),“ tedy Jednotného azylového systému,“ a postupnými jednáními do

roku 2005 docházelo k přijímání prvních obecných a harmonizačních zákonů, které měly za cíl plně implementovat ženevské konvence do evropského azylového a migračního systému a nastavení základních principů (*TAMPERE EUROPEAN COUNCIL 15 AND 16 OCTOBER 1999 PRESIDENCY CONCLUSIONS* 1999). Po nalezení nedostatků v systémech členských států v roce 2008 došlo k první revizi systému a vzniku nového přístupu k jednotnému systému prostřednictvím „Policy Plan on Asylum“ (*POLICY PLAN ON ASYLUM: AN INTEGRATED APPROACH TO PROTECTION ACROSS THE EU* 2008). Největší změny v harmonizaci postupů ovšem došlo v reakci na migrační vlnu z Blízkého východu v roce 2015, která poukázala na stálé nedostatky jak v národních legislativách, tak v pomalé implementaci schválených postupů, kdy i přes vznik úřadu „European Asylum Support Office“ pro správnou tvorbu migrační a azylové legislativy v roce 2013 nedošlo v roce 2015 ani zdaleka ke kýženému výsledku jednotného systému. „Ad hoc“ řešení situace, jak na úrovni členských států, tak na úrovni EU (zavedení kvót ze září 2015 (*COUNCIL DECISION (EU) 2015/1601: establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece* 2015)), se stala hlavním průkazným jevem migrační vlny a až v červnu roku 2018 opětovně došlo ke snaze o revizi CEAS. Souhlas mezi Evropským parlamentem a tehdejšími předsednictvím Evropské rady pod vedením Donalda Tuska byl spíše v rozporu k jednání mezi jednotlivými členy v rámci Rady EU (jako příklad můžeme uvést kauzu odmítnutí tzv. kvót, která vyústila v žalobu na členské státy v roce 2018 (*PRESS RELEASE No 40/20: By refusing to comply with the temporary mechanism for the relocation of applicants for international protection, Poland, Hungary and the Czech Republic have failed to fulfil their obligations under European Union law*. 2020)). Před počátkem pandemie a vynesení rozsudku o kvótách a jejich následnému zrušení nenabízela situace příliš pozitivního výhledu v oblasti harmonizace migrační politiky. Určitý zlom nastal v září roku 2020, kdy Evropská komise vydala nový podnět k reformě jednotné migrační politiky, která měla být znovu projednávána na celounijní bázi s důrazem na další sjednocování postupů. V červnu roku 2022, během francouzského předsednictví v Evropské radě, byly členskými státy odsouhlaseny některé reformy, především ty, které se týkaly ověřování příchozích migrantů na vnějších hranicích. Posledním krokem následovaného časového horizontu byl souhlas Parlamentu a Evropské rady v září roku 2022, který určil konkrétní postup při projednávání a schvalování dalších dílčích reforem, aby bylo možné tyto změny implementovat do konce funkčního období Parlamentu, tedy do konce roku 2024 – mezi hlavní návrhy tohoto postupu patří hlubší sjednocení kontrol občanů třetích zemí na vnějších hranicích, rovnoměrný systém solidarity s jasnými pravidly a přesnými kvantitativními omezeními, dokončení jednotného azylového řízení, revize sběru

biometrických údajů, rámce na řešení nenadálých krizí a revize fungování vnitřních hranic uvnitř Schengenského prostoru (Costica, Lyuten, and Orav 2022).

Pokud se podíváme na výše popsanou genezi migrační politiky zvnějšku, mohlo by se na první pohled zdát, že k výrazné změně v přístupu k migrantům ze strany členských států dojít nemuselo a že každý se stále zabývá svou legislativou především s největším ohledem na svou situaci. Až do poslední, stále probíhající, migrační krize nebyly státy za jedno, co se týče řešení společných problémů s vnější migrací a často chaotické „ad hoc“ řešení situací nepomáhalo s vylepšením evropské „vizáže“ coby lukrativní cílové destinace. Pro tuto práci je ovšem zásadní právě náhled na evropskou migrační a azylovou politiku zvnějšku – jak moc historie a současnost migrační politiky figuruje coby „pull“ efekt pro potenciální migranty ze třetích zemí. Jelikož práce nebude pracovat s vlastními daty získanými přímo od migrujících respondentů (toto bude zevrubněji vysvětleno v metodické kapitole), bude při posuzování role prostředí pro příchozí migranty využívat již proběhlé sociologické průzkumy mezi migranty a z jejich náhledu se pokusí vytvořit možný zobecňující náhled.

2. Metodologie, představení způsobu analýzy dokumentů a hledání efektů

2.1. Komparace dvou případů – výběr metody, obsahová analýza

Porovnání dvou případů prostřednictvím předem vytyčených hledisek vybízí k užití metod komparativní analýzy („qualitative comparative analysis“) a případové studie s užitím srovnání („comparative case study“). Při přihlédnutí k počtu případů bude užíváno především metod příhodných pro kvalitativní postupy. Jelikož je cílem srovnání podobností dvou specifických případů, bude práce rámována coby komparativní případová studie dvou subjektů skrze předem vytyčený srovnávací rámec, který bude obsahovat především data získaná skrze analýzu vzájemně porovnatelných dokumentů jejíž výsledkem by měla být data určující nápodobu či rozdílnost.

Případová studie komparace dvou jevů se jeví jako vhodný rámec mimo jiné i proto, že byly vybrány dva případy, které již svou podstatou a časovým rozmezím ke srovnání vybízejí – jak migrace do Evropy ze Sýrie v roce 2015 tak migrace z Ukrajiny v roce 2022 se shodují svojí „výjimečnou“ povahou (reakcí na válečný konflikt – ať už vnitřní či vnější), bezprecedentním objemem počtu migrujících osob v delším časovém horizontu, či právě prvním „přelomovým“ rokem v horizontu migrační krize, který může předurčit následný vývoj, ale především může posloužit jako srovnávací měřítko příslušné reakce. Komparativní studie se ze své podstaty mohou zabývat jak srovnáváním případů ve stejném kontextu, tak i napříč

různými kontexty – v případě této práce nepůjde sice o kontexty zcela totožné, ale jednoznačně lze „a priori“ pojmenovat určité podobnosti. Právě určitá podobnost kontextu, za kterých se obě migrační vlny v prvním roce své existence projeví, nám prostřednictvím srovnání nabízí možnost určit, jak moc je kontext pro výslednou podobu těchto konkrétních jevů důležitý. Komparativní studie by se měla zabývat analýzou a následnou syntézou podobností a rozdílností dvou případů, jejichž pojmenování a určení má vzejít z analýzy založené na předem určených „Key Evaluating Questions,“ tedy jakýchsi hlavních srovnávacích kategorií, které jsou určeny na základě jejich významu pro daný fenomén (při popisu metodologie komparativní případové studie se také někdy mluví o „otázkách,“ které určují, jak lze daný případ hodnotit) (Goodrick, 2014, str. 1).

Samotná práce bude obsahovat jak kvalitativní data (jednotlivé porovnávané efekty), tak i data kvantitativní (např. objem počtu migrantů) – obojí druh dat bude však sbírán výhradně způsobem obsahové analýzy. Běžným způsobem obsahové analýzy je vyhledávání slov na základě klíče v textu tradičně většího objemu, například v tiskových zprávách. V případě této práce dojde ke zjednodušené formě takové analýzy, kdy nebudou klíčová slova vyhledávána například v archivech, ale budou vyhledávána data, z již předem vybraných dokumentů, jejichž výběr bude více vysvětlen v podkapitole 2.4.. Jelikož je cílem práce srovnat dvě migrační vlny na základě teoretického rámce neoklasické teorie, je nabíledni tak učinit prostřednictvím předem určených kategorií dat, které lze určit z již vypracovaných analýz „push“ a „pull“ efektů a nezačínat tedy zcela „od píky“ (více k výběru kategorií v podkapitole 2.3.). Výhodou takto modifikované obsahové analýzy je vyšší míra reliability, zvláště při užití ověřených a všeobecně uznávaných zdrojů dat o migraci a využitelnost práce pro další případný výzkum. Jasnou nevýhodou ovšem zůstává možnost „redukce“ efektů dvou migračních vln na pouze předem vybrané kategorie a možnost opomenutí některých aspektů, které je čistou obsahovou analýzou možné přehlédnout. Stejně tak je nevýhodou samotné předurčení srovnávaných kategorií, které je náchylné vlivu osobního náhledu autora, či v tomto případě autorů, ze jejichž prací se dané srovnávací kategorie čerpají.

Ovšem na obranu je třeba zmínit, že samotné použití neoklasické teorie je svou podstatou k určité míře „přehlížení“ a „kognitivní předpojatosti“ předurčeno. Přístup k migraci coby ke kalkulaci výhod a nevýhod je i při přiznání subjektivního hlediska spíše určitým způsobem ekonomického náhledu, který se bez předchozí akademické a osobní zkušenosti nedá aplikovat. V této práci dojde k vytažení řady proměnných, které jsou z hlediska komparace

cenné a které umožní ucelené srovnání s důrazem na hlavní trendy a které případně můžou v budoucnu pomoci při komparace detailnějších nuancí.

2.2. Výběr případů – nápodoba Sýrie a Ukrajiny, 2015 a 2022

Hlavním důvodem pro výběr migrací z těchto dvou zemí je především důvod jejich percepce ze strany Evropské unie v prvním roce jejich existence – obě migrační vlny iniciovaly reakci ze strany členských států, v obou případech ovšem odlišnou, a navíc odehrávající se v rámci jiného dobového kontextu (jak již bylo řečeno v teoretické podkapitole 1.6., která se zabývala genezí evropské migrační a azylové politiky). Obě migrační vlny byly akademicky reflektovány z různých úhlů a zároveň obě nějakým způsobem přispěly do „migračního diskurzu“ jak běžné evropské populace, tak i do diskurzu „policy-makerů.“ Ovšem mimo některých odborných i neodborných článků, které se zabývaly selektivní solidaritou, která je u obou migračních vln rozdílná a závislá na spíše na diskurzní analýze než na kvantitativních datech (například články v kapitole 1.5.), komplexnější srovnání těchto dvou migračních vln chybí. Právě jejich určitá „a priori“ podobnost a možnost jejich srovnání v době, kdy od novější migrační vlny uběhl necelý rok, nabízí velmi zajímavou možnost komparace.

Migrační vlny v roce 2015 a v roce 2022 byly na první pohled způsobeny bezprecedentní situací v domovských zemích. Občanská válka v Sýrii byla jedním z hlavních iniciátorů migrační vlny, stejně tak Ruská agrese na Ukrajině „vytvořila“ podmínky pro masivní vnitřní vysídlování obyvatel a jejich migraci, nejčastěji do zemí Evropské unie. Obě migrační vlny a jejich výjimečnost ve kvantitativní úrovni lze snadno vidět ve grafu zobrazujícím počet osob žádajících o azyl v zemích EU v čase (viz Obr. č. 2). V obou klíčových letech lze vidět značný nárůst žádostí, které lze spojit právě se špatnou situací v domovských zemích (i když nárůst v roce 2022 zatím dosáhl „pouze“ nižších hodnot z rozmezí let 2015-2016) - nicméně tento graf nezohledňuje i ostatní formy migrace. Pro první vlnu v roce 2015 je typické, že se po roce 2015 značně zmenšil počet azylových žádostí (s výjimkou roku 2016, kdy se počet prvních žadatelů skokově zvýšil a následně opět prudce klesl – tento opětovný výkyv lze vysvětlit novým příchodem žadatelů o azyl z oblastí severní a subsaharské Afriky v reakci na zvýšenou pozornost na migrační toky přes Turecko a balkánské země (Global Shelter Cluster, 2017, str. 170)). U současné vlny od roku 2022 zatím nelze s jistotou říci, že bude následovat trend vlny předchozí, mimo jiné i proto, že byl mnoha zeměmi přijat odlišný rámec azylové politiky, kdy byl azylantům a migrantům z Ukrajiny udělen speciální právní status s časovým omezením (jako jeden příklad za všechny lze uvést právní status nově přichozích Ukrajinců v České republice – tzv. „dočasná ochrana“ v rámci tzv. „lex Ukrajina 4“ (*Zákon č. 65/2022*

Sb.: Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invází vojsk Ruské federace 2022)). Nelze tudíž s jistotou říci, jakým způsobem bude nakládáno se statutem nově příchozích migrantů v následujících letech a jak moc by tento status mohl ovlivnit v grafu znázorněná data. Obě migrační vlny tak budou porovnávány v prvním roce své existence.

(Obr. č. 2 – Počet prvních žádostí o azyl v zemích EU v čase, “Asylum applicants by type of applicant, citizenship, age and sex - monthly data”, 202)

2.3. Výběr kategorií srovnávání

V práci bude užito rozdělení kategorií faktorů dle neoklasické teorie dle Leeho (více o těchto kategoriích v kapitole 1.1.). Každý nalezený faktor, který vzejde z obsahové analýzy, bude nejprve posuzován:

- jestli spíše přispívá k proudu migrace ze strany cílové země („pull“ faktor)
- jestli vychází ze země původu („push“ faktor),
- jestli ovlivňuje proud migrace překážka na cestě mezi počáteční a cílovou destinací („intervening obstacle“).

Při analýze bude jasné, ze kterého směru na migrační vlnu tyto faktory působí, je ovšem záhodno dodat, že ne každý nalezený faktor musí být nutně klíčový ve svém vlivu na rozhodnutí o migraci. Jak lze tedy docílit co možná nejvíce objektivního posouzení?

V teoretické kapitole byly zmíněny některé příklady prací, které se porovnáváním faktorů zabývaly – nejčastěji se tak dělo při srovnání v čase, kdy mezi jednotlivými případy došlo k významnému mezníku, který změnil „hřiště“ migrace. Nejčastěji se tak poukazovalo na statistická data a systémové změny a prostřednictvím srovnání těchto dat se došlo k závěru, který určoval sílu kauzality či korelace faktorů s počtem migrujících osob – jedná se nejčastěji o velmi „ad hoc“ zaměřené studie, ze kterých lze vyčíst sílu jednotlivých faktorů, ať už se jedná

například o dostupnost lékařské péče, nedostatky pracovního trhu, nebo třeba svoboda politického prostředí (shrnutí výsledků těchto studií uvádí např. Urbanski ve svém článku (Urbanski, 2022, str. 20-21). Každá taková práce zachází s faktory upraveným způsobem, který nejvíce vyhovuje vytyčeným výzkumným otázkám a hypotézám. Stejně tedy bude postupováno i v případě práce této, která si za cíl klade obecné srovnání obou migračních vln v evropském kontextu. Objektivita tohoto srovnání není nikdy zcela zaručena, nicméně při určení konkrétních kategorií pro srovnání při používání objektivních statistických dat či analýz třetích stran lze dosáhnout takové úrovně validity, která může vybídnout k dalšímu zkoumání těchto migračních vln v podrobnějším měřítku.

Objektivitu výzkumu bude zároveň „jistit“ absence čistě subjektivního faktoru, který vychází z povahy každého potenciálně migrujícího člověka (tzv. „personal factors“, (Lee, 1966, str. 50). Ačkoliv je subjektivní stav důležitým faktorem, není možné při srovnávání dvou migračních vln dosáhnout takového stavu, který by dostatečně zohledňoval subjektivní faktory při tak velikém objemu potenciálních subjektů. Nicméně i v tomto ohledu vznikly práce, které si kladly za cíl zjištění těchto subjektivních pohnutek a pocitů na základě výzkumu skrze sociologické metody – jak pro migrační vlnu z roku 2015 (například (Mallett and Hagen-Zanker 2018)), tak pro vlnu současnou (zde je záhodno uvést český příklad od Jelínkové a Valenty (Jelínková and Valenta 2022)).

Obě vlny a jejich faktory budou porovnávány v rámci svého „prvního“ roku – migrace ze Sýrie v roce 2015 a migrace z Ukrajiny v roce 2022 (porovnávání v rámci prvního roku bylo již částečně vysvětleno v kapitole o výběru případů (2.2.)).

Aby ke srovnávání nedocházelo skutečně pouze „nahodile“, budou pro určování jednotlivých faktorů sloužit následující obecnější kategorie faktorů (platných jak pro země původu, tak pro cílové země):

- Politické faktory (např. ozbrojený konflikt, vyšší míra politické svobody)
- Socio-ekonomické faktory (např. míra chudoby, úroveň vzdělávacího systému)
- Demografické faktory (např. míra porodnosti, podíl ekonomicky aktivních osob)
- Faktory kulturní, historické a geografické blízkosti („proximita“) (např. společné náboženství, lokace sousední země)
- Enviromentální faktory (např. nedostatek vláhy)
- Faktory migrační politiky (např. striktní azylová politika)

Tyto kategorie přímo vycházejí z literature review EASO, který se zabýval shrnutím zásadních poznatků na poli hledání faktorů ovlivňujících „cost calculation“ migračního rozhodování (EASO, 2016, str. 24-30). Tyto základní kategorie lze nalézt i v jiných pracích, které se obecným pojmenováním faktorů a jejich efektů zabýval, např. v již dříve zmíněné práci Urbanskeho z roku 2022. Každá z těchto kategorií je jasná svým zaměřením a zohledňuje současné trendy na poli mezinárodní migrace.

Současně budou mít první čtyři kategorie faktorů několik podkategorií:

- Politické faktory: *bezpečnostní situace, úroveň vládnutí a korupce, lidská práva, terorismus, zahraniční vztahy a intervence*
- Socio-ekonomické faktory: *zdravotnictví, školství, národnostní otázky, četnost vnitřního vysídlení, chudoba, nezaměstnanost, příjmová úroveň*
- Demografické faktory: *porodnost a plodnost, podíl obyvatelstva v pracovním věku (15-64 let, dle kategorie OECD), úbytek / příbytek počtu obyvatel*
- Faktory blízkosti: *historické, kulturní, geografické*

U podkategorií socio-ekonomických faktorů *četnost vnitřního vysídlení, chudoba, nezaměstnanost, příjmová úroveň* půjde o číselná data, čerpána z databází Světové banky, databáze CEIC a Eurostatu (bohužel nelze čerpat data ze zdroje jednoho, jelikož např. Světová banka pracuje v případě některých let s predikcemi).

U demografických faktorů dojde k porovnávání dat, která jsou často uváděna jako faktory, které ovlivňují pracovní trh v dané zemi a můžou tak podněcovat ekonomické rozhodování o migraci (podíl obyvatelstva v pracujícím věku může značit potenciální saturaci pracovního trhu a dlouhodobě nízké hodnoty plodnosti a porodnosti zase stárnoucí obyvatelstvo).

Stejně tak budou číselná data v celé demografické kapitole, opět čerpána z databází Světové banky, Eurostatu a z populační databáze OSN.

Tyto podkategorie jsou částečně převzaty z analytické práce Urbanského (Urbanski, 2022, str. 4), který ve své práci pracoval již z předem určenými faktory, u kterých posuzoval jejich důležitost na případu migrace z Rumunska do Polska, jejíž zjištěním byla důležitost všech faktorů mimo těch sociálních (Urbanski, 2022, str. 12) – z tohoto důvodu byly tyto faktory sloučeny pod jednu podkategorii. Ačkoliv lze již před samotným srovnáním tvrdit, že situace v Rumunsku je odlišná oproti situaci v Sýrii a na Ukrajině ve sledovaných časových

horizontech prvního roku migrační vlny, lze zároveň srovnáním s literature review z roku 2016 z pera EASO usoudit, že jsou tyto podkategorie poměrně obecné a využitelné v jakémkoliv srovnání. Urbanski ve své práci zmiňuje faktory ekonomické (chudoba, nezaměstnanost, nízké platy, nedostatečný zdravotní stav, vysokou míru plodnosti, nedostatek v základním vzdělávání), sociální (diskriminace, špatný stav zdravotnictví, nedostatky vzdělávacího systému, populační růst) a politické (konflikty, korupce, špatná úroveň vládnutí, porušování lidských práv, terorismus) (Urbanski, 2022, str. 4) – tyto faktory jsou ovšem natolik obecné, že jejich nalezení lze zaručit téměř při každém srovnávání a lišit by se mohly pouze právě Urbanským zkoumaným vlivem na rozhodování. V této práci budou tyto faktory sloužit jako obecnější podkategorie srovnávání. V literature review EASO lze nalézt obdobné podkategorie faktorů, přidané o demografii, „proximitu“ (blízkost), environmentální faktory a faktory „migration policy“ (faktory migrační politiky) (EASO, 2016, kap. „Discussion“). Zkombinováním policy briefu a Urbanského konkrétní analytické práce je tak možné dosáhnout obecnějších podkategorií, které výrazně usnadní orientaci během komparace a komparaci samotnou.

Každý z vybraných dokumentů bude podroben obsahové analýze, která určí faktory na základě výše zmíněných kategorií a následně budou tyto faktory navzájem srovnány mezi jednotlivými migračními vlnami.

2.4. Výběr analyzovaných dokumentů

Potenciální „push“ a „pull“ faktor lze hledat v „plejádě“ různých dokumentů a zdrojů – od zdrojů holých demografických a statistických dat, až po policy briefy, které doporučují změny v azylové politice. Aby bylo zabráněno nahodilému srovnávání, bude analýza čerpat převážně ze statistických serverů (typu Eurostatu, statistik OECD, údajů Světové banky atd.) a z analytických dokumentů pocházejících z „pera“ organizací EASO (Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu) a EUAA (Agentura EU pro otázky azylu), UN HCR (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky) a IOM (Mezinárodní organizace pro migraci pod OSN). Zmíněné organizace a agentury nabízejí analytické hodnocení jednotlivých sledovaných faktorů. Evropské agentury zároveň nabízejí určitý „pohled pod pokličku“ „pull“ efektů ze strany Evropské unie.

Nestrannost a objektivita dat získaných z analýzy dokumentů z těchto zdrojů závisí jednak na objektivitě organizace samotné a na objektivitě výzkumníka. Reputace výše zmíněných organizací je natolik silná, že vůči ní dalo cokoliv namítnout. Nicméně ze strany

evropských agentur je záhodno si připustit, že k určitému zkreslování dojít může, už ze samotné podstaty daných agentur. Obě agentury (které je možné považovat svým způsobem za jednu, jelikož EUAA přímo navazuje na práci EASO) nahlízejí na otázku migračních vln především z pohledu azylové politiky Evropské unie a s nimi spjatých krizových situacích, v některých ohledech tak mohli a mohou přehlížet obecnější migrační otázky a nezabývat se dlouhodobými trendy v migraci. Tyto potenciální nedostatky můžou vyvažovat organizace s celosvětovou působností pod záštitou OSN a zároveň „tvrdá data“ ze statistického úřadu. Nelze se ovšem domnívat, že je možné tak obsáhlou otázku jako jsou příčiny migrace obsáhnout v jedné práci a určit jejich potenciální zdroje předem. S vysokou pravděpodobností nastanou případy, ve kterých bude nutné dohledat zdroje potřebných dat mimo výše uvedený rámec – ale i takové zdroje, budou-li se odkazovat na určité „společné nejnižší činitele“ společné pro zdroje ze zmíněných organizací (ať už „tvrdá statistická data“ nebo obecné poznatky) a budou-li podrobeny solidní diskuzi a kritice, tak je bude možné využít rovněž.

2.5. Výzkumné otázky a hypotéza

Po uskutečnění komparativní analýzy jednotlivých případů by mělo být možné odpovědět na základní výzkumnou otázku:

RQ 1: Existují faktory společné pro obě migrační vlny?

Premisa této práce stojí na předpokladu, že lze jednotlivé migrační vlny mezi sebou srovnávat z pohledu neoklasické teorie.

Prostřednictvím analýzy vybraných dokumentů bude zároveň možné nalézt odpověď na otázku:

RQ 2: Jak moc tyto faktory (a ve výsledku vlny samotné) ovlivnil vývoj společné evropské migrační a azylové politiky?

Jedním ze základních aspektů migračních vln, který vybízel k jejich srovnání, je fakt, že se obě odehrávaly na území členských států Evropské unie a členské státy byly a jsou cílovou destinací. Ještě před samotnou analýzou se lze domnívat, že společná azylová a migrační politika bude mít v určitý vliv v konečné kalkulaci a její stav se v čase obou migračních vln značně lišil. Bylo by tedy záhodno se tuto otázku pokusit zodpovědět prostřednictvím této práce a její snahy o objektivní komparaci.

Po získání vhledu z přehledu literatury její kritické analýze se lze domnívat, že mezi dvěma migračními vlnami budou existovat značné podobnosti. Obě migrační vlny se udály

v obdobném časovém rozmezí, měly stejnou dominantní cílovou destinaci a vznikly mimo jiné jako reakce na neuspokojivou politickou a bezpečnostní situaci v zemi původu. Z rámce těchto „a prioriho“ srovnání těchto dvou migračních vln by bylo možné zformulovat následující hypotézy:

H1: Migrační krize z roku 2015 a z roku 2022 jsou analogické a srovnatelné ve většině pojmenovaných faktorů a projevů.

H2: „Push“ efekty v roce 2015 v Sýrii jsou obdobné jako efekty na Ukrajině v roce 2022.

3. Analýza dat a jejich srovnání napříč dvěma migračními vlnami

3.1. Politické faktory

3.1.1. Politické faktory Sýrie

Obecný úvod

Situace v Sýrii byla již před rokem 2014 formována protesty z roku 2011 a následnými konflikty vlády s protestujícími. Za masovými protesty, které se následně přetransformovaly do občanské války, stály na počátku požadavky politické transformace, známé také jako „arabské jaro.“ Za příčinu takové poptávky se nejčastěji uvádí nespokojenost s se stávajícími nedemokratickými režimy v kombinaci s ekonomickou recesí (citace). Ačkoliv tato krize postupně gradovala od roku 2011, tak až v roce 2015 došlo k masivnímu nárůstu počtu potenciálních azylantů. Proč tomu došlo zrovna v tomto roce je otázkou pro širší a obecnější diskuzi – nejčastěji se uvádí kombinace zahraniční intervence, získání území ze strany Islámského státu, celkové vyčerpání sociální a zdravotní infrastruktury v zemi a vliv nové fáze války v Afghánistánu (World of Vision, 2023). Právě tato souhra faktorů mohla přispět k fenoménu častější migrace do Evropské unie na úkor podílu vnitřního vysídlení a migrace do geograficky blízkých států. V této analytické kapitole se pokusíme rozdělit jednotlivé faktory za komplikované politické situace.

Bezpečnostní situace

V roce 2015 byla již občanská válka ve fázi, ve které došlo k internacionalizaci původně humanitárního a vnitropolitického konfliktu – do bojů se plně zapojovaly zahraniční jednotky a byly prováděny cílené intervence s cílem potlačení nových povstaleckých skupin a teroristických organizací (citace). Zahraniční intervence ze strany Spojených států, Ruska a některých zemí Evropské unie, spolu s vnitřní politickou a odpovídajících územní fragmentizací přispěly k extrémně špatné bezpečnostní situaci civilního obyvatelstva. Stav sociální a zdravotní infrastruktury byl po téměř čtyřech letech vnitrostátního konfliktu ve velmi špatném stavu, a jeho budoucnost nastiňovalo mimo jiné i ohrožování ze strany ozbrojených skupin – ať vládních složek, které cíleně útočily na civilní cíle v opozici kontrolovaných oblastech, tak i ze strany teroristických organizací.

Od roku 2011 do roku 2019 došlo ke 166 000 hlášeným ztrátám na životech – z toho „pouze“ u 48 000 se jedná o ztráty vojenské a u zbytku o ztráty civilní (EASO, 2019, str. 25-27). Oficiální čísla dosáhla svého pomyslného vrcholu v roce 2013, ve kterém došlo k nejvyššímu meziročnímu nárůstu obětí (40 000) a po roce 2013 lze sledovat postupný pokles (ten samý zdroj str. 26). Tento trend lze ovšem vysledovat pouze zpětně, a i v roce 2015 došlo k meziročnímu nárůstu o 18 000 obětí. Tato čísla, ačkoliv jsou ze zdroje, který čerpal z vlastní práce a kontroly čísel uváděných ze strany Syrské vlády, nemusejí být skutečně definitivní, právě kvůli povaze vleklého konfliktu, který je svým způsobem stále „otevřeným případem.“

Úroveň vládnutí a korupce

Kvůli fragmentované povaze syrského území a povaze konfliktu obecně se lze i zpětně velmi těžko dopátrat takových dat, které by objektivně vypovídaly o stavu úrovně vládnutí, které by bylo srovnatelné v obou sledovaných případech (tzn. Sýrie a Ukrajiny). Je ovšem možné popsat stav syrské vlády vedoucí k roku 2011 spolu s jejími zákroky vůči civilními obyvatelstvu a spolu s tím popsat stav syrské opozice, myšlenkově, národnostně i nábožensky silně rozpolcené.

Vláda Syrské arabské republiky byla do roku 2011 v rukou rodiny Asadů, která v zemi vládla od roku 1970, kdy vojenským pučem získala moc od do té doby vládnoucí Baathistické vojenské junty. Coby členové náboženské minority Alawitů, šíitské skupiny, která se do vyšších mocenských pozic dostala až v době francouzské koloniální vlády, upevňoval Asadovský režim moc právě v rukou této menšiny a spojila tak mocenské struktury se strukturami náboženskými. Toto náboženské rozpolcení mezi vládní menšinou a sunnitskou většinou vyústilo v masakr

přívrženců panmuslimského Muslimského bratrstva v Hamě v roce 1982 – tento masakr téměř 25 000 lidí byl mimo jiné jednou ze silně akcentovaných událostí vedoucích k povstání opozice v roce 2011. Nevydařené ekonomické reformy započaté za vlády současného prezidenta Bašára al-Asada v roce 2000, během kterých mělo dojít k upuštění od idey státem kontrolovaného hospodářství („arabského socialismu“) k tržnímu rozvolnění, vyústili pouze v „povrchní“ změnu kontroly klíčových podniků, které i po transformaci zůstaly v rukou klíčových Asadových spolupracovníků, ale svou tržní povahou přispěly k výraznému navýšení životních nákladů civilního obyvatelstva, zejména pak lidí pracujících v zemědělství. Postupné šíření demonstrací pod záštitou tzv. „arabského jara,“ které svou povahou nespokojenosti se stavem vládnutí silně rezonovalo s dlouhodobou nespokojeností v Sýrii, vyústilo v silové potlačení ze strany Asadova režimu. Jednotlivé opoziční frakce i přes snahy o potlačení získávaly na síle a některé oblasti začaly plně kontrolovat a fungovat tak jako místní vlády.

Syrská opozice se do roku 2011 formovala ve vícero uskupeních. První organizovaná formace s vojenským a administrativním potenciálem byla Svobodná syrská armáda (Free Syrian Army, FSA). Jednalo se nejčastěji o dezertéry z Asadovy armády, kteří našli útočiště v Turecku a následně se znovu seskupili a vrátili na území Sýrie, obohaceni o vojenskou a materiální podporu turecké vlády. I když se jednalo o profesionálně organizovanou vojenskou skupinu, nepodařilo se jí sjednotit svůj postup s ostatními opozičními silami a ani civilní větev zahraniční opozice v Turecku – Syrské národní koalice (Syrian National Coalition, SNC), následně přetransformována do Národní koalice (NC) – nedokázala svými kapacitami konkurovat domácím vládním složkám a podpořit opozici ovládané území.

Zvláštním úkazem mimo původní sunitskou opozici je vznik kurdských autonomních oblastí. V roce 2014 došlo k rozhodující bitvě mezi nově zformovanými Kurdskými lidovými obranými složkami (Kurdish's People Protection Units, YPG) proti postupujícím silám Islámského státu a díky zahraniční podpoře ze Spojených států dokázaly kurdské oddíly zformovat obranyschopné pozice pod vedením Syrských demokratických sil (Syrian Democratic Forces, SDF). YPG se snažily o etablování stabilní konstituční vlády nad severními oblastmi Sýrie, nicméně ani tyto síly nebyly ušetřeny obvinění z porušování lidských práv – v roce 2015 došlo k vznesení obvinění z rasových čistek s přispěním původně turecké extremistické Kurdské strany pracujících (KKP).

Tento krátký exkurz do historie syrského režimu a nově vzniknuvších sil nastínil náhled na syrské vládnutí během vleklé občanské války. Roztříštěné síly opozice a koordinovaný ale brutální postup Asadova režimu přispěly ke vzniku situace „silového vládnutí“ skrze

vojenské prostředky. Otázka korupce takové státní správy a vojenské vlády byla vícekrát podrobněji rozebrána a její přítomnost napříč zbývajícími funkčními mechanismy vlády byla prokázána do takové míry, že se stala běžnou součástí fungování a zároveň vysokým bezpečnostním rizikem (Mouhiddin, 2017). Stav vládnutí opozičních sil na kontrolovaných území lze těžko zhodnotit pozitivně, jelikož drtivá většina potřebné infrastruktury byla v neustálém ohrožení z vojenského útoku (Laub, 2023).

Lidská práva

Stav lidských práv pod vedením Asadova režimu značně trpěl již před rokem 2011, nicméně po klíčových událostech Arabského jara se stav jejich dodržování rapidně zhoršil a jejich porušování se stalo neskryvanou zbraní užívanou vůči civilnímu obyvatelstvu. V roce 2013 došlo k chemickému útoku na civilní obyvatelstvo ze strany Asadova režimu, a i když mělo po mezinárodním nátlaku dojít k řízené likvidaci takových zbraní, i po roce 2014 byly zaznamenány útoky chemikáliemi, které nebyly původně určeny pro bojové účely. Stejně tak byly od roku 2014 zaznamenány útoky tříštivou municí (Roth, 2015). I rok 2015 byl rokem, ve kterém docházelo ke stupňování teroru ze strany Asadova režimu, nejen skrze pokračující porušování Ženevských dohod, ale skrze cílené policejní operace, kdy prostřednictvím pořádkových silových aparátů zmizelo přes 85 000 v „právním vakuu,“ s podezřením na užití mučení a sexuálního násilí.

K porušování lidských práv docházelo i ze strany opozičních stran – jsou zaznamenány užití houfnic s neřízenými střelami a využívání dětských vojáků, jak ze strany FSA, tak i sunitských ozbrojených organizací, stejně tak již výše zmíněná obvinění kurdských sil z rasových čistek (Roth, 2015).

Děti se staly jednou z nejohroženějších skupin v rámci systematického porušování lidských práv – jak již bylo zmíněno, většina opozičních a teroristických skupin používala v roce 2015 dětské vojáky, navíc docházelo k systematickému odepírání možnosti docházení do škol (ať už z důvodu pohlaví, věku, národnosti, nebo náboženství) a sexuálnímu násilí (World of Vision, 2023).

Terorismus

Od roku 2012 začala syrská odnož teroristické organizace Al-Káida svolávat sunitské muslimy k džihádu boji proti režimu. Toto svolání, oproti svolání např. syrské opozice v Turecku, se setkala s řádově vyšší lidskou podporou ze zahraničí. Ke zformování dnes

všeobecně známého Islámského státu (IS) došlo v roce 2013 a do roku 2014 ovládala tato nově samostatná organizace nezanedbatelnou část syrského území včetně regionálních center v západním Iráku. Porušování lidských práv ze strany IS a užití brutálních vojenských praktik (včetně hromadných deklarativních poprav západních pozorovatelů a novinářů) sloužily coby záminka Asadova režimu k legitimizaci svého počínání a zároveň jako hlavní záminka pro zahraniční intervence.

Zahraniční vztahy a intervence

První přímou zahraniční intervencí byla vojenská podpora Asadova režimu ze strany Ruské federace v roce 2015, která byla provedena přes přímé letecké útoky na pozice opozičních sil a IS. Tato zahraniční intervence, ačkoliv byla zaštiťována jako boj proti teroristickým organizacím a radikálním bojovým skupinám, lze být zpětně chápána jako čistá vojenská podpora jedné strany režimu, v tomto případě podporou vládních sil.

Zahraniční intervence vedená Spojenými státy byla vedena především jako podpůrná akce pro opoziční složky, které bojovaly proti Asadově režimu a následně také hlavně proti rozšiřujícímu vlivu Islámského státu. Do roku 2017 nezasáhla vojenská intervence vedená spojenými státy proti Asadově režimu, a tedy rok 2015 nebyl poznamenán přímými útoky z této strany.

Asadův „proruský“ režim a „proamerickou“ opozici lze vinit z řady zločinů proti lidskosti, i když v každém případě v jiné míře. Zahraniční podpora těchto dvou stran, a i zahraniční podpora jednotlivců přidávajících se k IS však ke zlepšení politické ani bezpečnostní situace nepřispěla – ba naopak by se dalo namítnout, že některé vojenské kroky ruské armády a americké podpory kurdské opozice mohly vést k ještě silnějšímu narušování bezpečnostní situace a bezpečnosti civilistů.

Po provedení analýzy dokumentů dle daných podkategorií lze za hlavní politické „push“ faktory považovat následující:

- Stále probíhající občanská válka a zahraniční vojenské intervence
- Špatná úroveň vládnutí na fragmentovaném území
- Teroristické akce Islámského státu
- Špatný stav dodržování lidských práv na celém území Sýrie
- Dlouhodobá nespokojenost s politickou reprezentací

Při náhledu na výčet faktorů se lze zároveň domnívat, že Sýrie vykazuje řadu negativních „push“ faktorů.

3.1.2. Politické faktory Ukrajiny

Obecný úvod

V roce 2013 došlo k masovým protestům proti tehdejšímu proruskému politickému establishmentu, jejímž následkem byla změna politického směřování země a emigrace stávající politické garnitury. V reakci na tuto změnu obsadila Ruská federace v roce 2014 poloostrov Krym pod záminkou ochrany ruskojazyčného obyvatelstva. Se stejnými záměry se na jaře roku 2014 oddělily od integrálního celku území na východě Ukrajiny a jednostranně vyhlásily samostatnost. Situace se vyhrotila do stavu vnitrostátního konfliktu, kdy se vůči ukrajinské vládě postavily jednotky separatistických oblastí, přímo i nepřímo podporované Ruskou federací, která zároveň zvýšila svou vojenskou přítomnost na hranicích s těmito regiony. Tento konflikt se po krátké době intenzivních bojů změnil v patovou situaci zákopových bojů a dálkového bombardování hraničních oblastí. Až v roce 2022 došlo k přímému zásahu Ruské federace a od února 2022 probíhá na území Ukrajiny k regulérní válce mezi dvěma státy. Stejně jako Sýrie se i Ukrajina musela a stále musí potýkat vnitřním vysídlením obyvatel a částečně fragmentovaným územím s nevládní správou. V následující analytické části se představí politické faktory, které s sebou tato situace od roku 2022 přinesla.

Bezpečnostní situace

Od roku 2014 čelí obyvatelé na části území Ukrajiny konstantnímu bezpečnostnímu riziku. Část jejího území je kontrolována cizí zemí a další dvě části jsou pod kontrolou separatistických územních celků – Doněcké lidové republiky (DLR) a Luhanské lidové republiky (LLR).

Část území se tedy „de facto“ stala součástí Ruské federace. Krym byl do roku 2022 oddělen od zbytku Ukrajiny „regulérním“ hraničním způsobem – na vymezeném prostoru vedla hranice, která nebyla z obou stran narušována. K obsazení Krymu došlo bez výrazného odporu místních obyvatel a Ukrajina nejevila žádné silové snahy o převzetí území zpět pod svou správu – tento stav lze vysvětlit několika různými faktory (více faktorů v Salushev, 2014), nicméně pro bezpečnostní situaci na Ukrajině nebylo obsazení přímým nebezpečím a spíše lze samotné obsazení považovat za ztrátu strategického území u Černého moře a hrubé porušení územní celistvosti s potenciálem narušit vnitřní bezpečnost Ukrajiny v budoucnosti.

V případě nově vzniklých lidových republik došlo k závažnějšímu bezpečnostnímu riziku z důvodu přímého ozbrojeného konfliktu. Na západních hranicích nově vzniklých separatistických oblastí došlo k ozbrojenému konfliktu, který trval až do začátku ruské agrese. Od jara roku 2014 (doby jednostranné proklamace nezávislosti lidových republik) docházelo k ustálení vojenských pozic a hlavním prostředkem bojů se stalo ostřelování pozic druhé strany, včetně ostřelování civilních cílů. Tento konflikt přinesl do migrační dynamiky více než obsazení Krymu, jelikož jeho přímým vlivem se na území Ukrajiny pohybovaly nově vnitřně vysídlené migrující osoby. Konflikt mezi Ukrajinou a lidovými republikami provázely snahy o klid zbraní, nicméně většinou vyšly vniveč a četnost bombardování byla až do roku 2020 na vysokých číslech (Crisis Group, 2023).

Ruská agrese v roce 2022 přinesla zásadní změnu do patové bezpečnostní situace. Od 24. února 2022 do dubna téhož roku došlo k obsazení rozsáhlých oblastí zasahujících k hlavnímu městu Ukrajiny a jižních oblastí sousedících s Krymem. V následných fázích konfliktu došlo k ustálení bojové linie na jihu a východě Ukrajiny, kdy se ukrajinské armádě podařilo zatlačit armádu Ruské federace do Luhanské oblasti na východě a za řeku Dněpr na jihu.

Ruská agrese na Ukrajině výrazně zhoršila bezpečnostní situaci v celé zemi. Rychlý postup ruské armády v počáteční fázi války způsobil situaci, kdy se část hustě osídlených oblastí v okolí Kyjeva dostala do přímého nebezpečí okupace a přímého vojenského útoku. Společně s ostřelováním vnitrozemských oblastí se tak stala bezpečnostní situace na většině území Ukrajiny silně riziková, a i po protiofenzivě ukrajinské armády bylo v roce 2022 aktuální stále nebezpečí přímých útoků z ruské strany.

Úroveň vládnutí a korupce

Hodnocení kvality vládnutí je od roku 2014 ovlivněno zejména snahami zavádění protikorupčních zákonů a zvýšení efektivity veřejné správy. Od roku 2014 má vnímání vlivu korupce na společnost lehce pozitivní tendence. Od roku 2014 lze sledovat snahy o zavádění protikorupčních postupů a opatření po vzoru zemí Evropské unie (Králiková, 2022) a v reakci na ruskou agresi lze vysledovat i tendence tento proces urychlit a akcelarovat, například prostřednictvím víceletých strategií, které reflektují současné události (Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 2023).

Úroveň vládnutí v lidových republikách a na Krymu je silně spjatá s napojením na organizovaný zločin a korupci ve veřejné správě. Samotné obsazení Krymu a zorganizování

protestů na jaře 2014 na podporu nezávislosti zmíněných oblastí byly silně spjaty se strukturami etablovaných kriminálních skupin, které se po následném vojenském obsazení a vyhlášení samostatnosti etablovaly ještě hlouběji ve fungování vládních organizací (Idris, 2022). Možnosti tak snadného implementování kriminálních skupin lze přičíst špatné úrovni vládnutí před rokem 2014 a tím pádem i oslabení ukrajinských pozic v daných oblastech. Stav v lidových republikách a Krymu je silně ovlivněn ruskou agresí, nicméně v samotném fungování separatistických vlád nelze zatím vysledovat žádnou změnu oproti stavu po roce 2014, snad jen s rozdílem oficiálního uznání lidových republik ze strany Ruské federace a uznání možnosti jejich zastupování ve federálních úřadech, které ale nemá na praktické fungování na místě výrazný vliv.

Lidská práva

Otázku lidských práv a jejich porušování si lze v kontextu ruské agrese pokládat především ze strany agresora. Ze strany ruské armády docházelo k porušování práva na život a bezpečnost při zasahování civilních cílů, mučení zajatců a sexuálnímu násilí (OHCHR, 2022). Efektem válečného konfliktu byla také nucená vnitřní vysídlování a nedostatečné zajištění práva na spravedlivý soud, který značně (a již před rokem 2022) porušovaly soudy lidových republik (OHCHR, 2022). Dle nové zprávy vyšetřovací komise Rady OSN pro lidská práva (UNHRC) se Ruská federace dopustila na Ukrajině řady válečných zločinů (Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 2023). Na prezidenta Ruské federace Vladimira Putina a ruskou dětskou ombudsmanku Mariju Lvovou - Bělovovou byl návaznosti na toto obvinění uvalen mezinárodní zatykač v rámci Římského statutu Mezinárodního trestního tribunálu (ICC-CPI 2023).

Ze strany Ukrajiny lze zmínit možné porušení práv prostřednictvím vedení válečných operací ze zázemí civilních budov (Amnesty, 2022). K systematickému porušování lidských práv ovšem ze strany ukrajinské vlády v roce 2022 v určitém smyslu docházelo prostřednictvím vyjma omezení svobody projevu v rámci zákazu vydávání některých publikací, které vyjadřovaly kladné stanovisko při schvalování vojenské agrese (Norton, 2023). Ukrajinská vláda se nicméně systematicky nedopouštěla těch samých porušování jako okupační vojenské správy Ruské federace.

Terorismus

Otázka přítomnosti či absence terorismu je oproti situaci v Sýrii v roce 2015 mnohem komplikovanější, jelikož je plně závislá na způsobu rámování režimu v Ruské federaci a jeho

agresi na Ukrajině. Na konci roku 2022 došlo k označení Ruské federace coby „sponzora terorismu, který se aktivně podílí na válečných zločinech na Ukrajině a podporuje teroristické organizace“ (European Parliament Press Releases, 2022) ze strany Evropského parlamentu. V takovém případě by bylo možné označit systematické porušování lidských práv v Ukrajině ze strany Ruské federace za akt terorismu.

Zahraniční věci sem

Na rozdíl od situací v Sýrii, která se stala cílem mezinárodní pozornosti a intervence až v pozdější fázi, je agrese na Ukrajině již od svého počátku ovlivňována zahraničními intervencemi – ať už za zahraniční intervenci považujeme samotný akt ruské agrese, nebo přímou pomoc Ukrajině ze strany Evropské unie či NATO.

Po provedení analýzy faktorů lze za stěžejní politické faktory označit následující:

- Územní fragmentace
- Zahraniční agresor ohrožující celé území Ukrajiny
- Porušování lidských práv na okupovaném území

Oproti Sýrii nevykazuje Ukrajina tolik negativních „push“ faktorů a zároveň i nižší míru územní fragmentace.

3.1.3. Politické faktory Evropské unie

2015

V politické rovině měla Evropská unie jasné „pull“ faktory v téměř každé rovině, ve které měla Sýrie „push“ faktory.

V první řadě se na území Evropské unie neodehrával žádný ozbrojený konflikt a ani žádný v dané době nehrozil (faktor míru lze obecně považovat za „pull“ faktor již od doby konce studené války a podepsání Maastrichtských dohod, ze kterých mírová situace mezi členskými státy jasně vychází).

Úroveň vládnutí v zemích Evropské unie byla a je stále rozdílná, i přes dlouhodobé snahy o harmonizaci legislativy a hlubší integraci. V roce 2015 byl index vnímání korupce (Corruption Perceptions Index, CPI) ve všech členských státech Evropské unie vysoko nad celosvětovým průměrem (Transparency, 2023). Při srovnání hodnocení stability a křehkosti států prostřednictvím indexu „Fragile States Index“ (FSI) zjistíme, že stav všech tehdejších zemí Evropské unie je násobně lepší, než stav Sýrie (The Fund for Peace, 2023).

Otázka terorismu je při hodnocení „pull“ faktorů pro Evropu nejméně příznivá kvůli vyšší četnosti teroristických útoků z náboženských a etnických důvodů (Europol, 2015, str. 18 a 26), nicméně při hodnocení v rámci srovnání se situací v Sýrii byla situace v Evropské unii z hlediska terorismu dalece přívětivější. Ani nárazový nárůst osob jiného vyznání a etnika se časem neprojevil jako potenciální katalyzátor většího množství teroristických činů (myšleno v potenciálním nárůstu radikálního fundamentalismu) (Crone, 2017, str. 5).

Evropské dodržování lidských práv je také otázkou k širší debatě, především z hlediska toho, jak moc jejich pojetí v rámci migrační krize v roce 2015 přispělo k odpuzování potenciálních migrantů. Stav dodržování lidských práv v rámci EU byl v roce 2015 poznamenán dlouhodobými vnitřními problémy konkrétních členských států v dílčích oblastech, především rasové diskriminace (Roth, 2016), nicméně v otázce migrace došlo k roce 2020 k nálezům o počínání Frontexu, který v letech zmíněné migrační krize aplikoval postupy v rozporu s lidskými právy a mezinárodními právními zásadami o moři (OLAF, 2023). Toto hlášení mimo jiné poukázalo na fakt, že ze strany této evropské organizace došlo k cílenému zamezování přístupu migrantů a jejich vytlačování i za situací, které si to nevyžadovaly. Při počtech migrujících osob v roce 2015 je ovšem těžké zhodnotit, nakolik tyto akce ovlivnily rozhodování potenciálních migrantů a nakolik se z potenciálního „pull“ efektu dodržování lidských práv na území Evropské unie mohl stát „push“ efekt či spíše „intervening obstacle.“

Kromě sporných postupů Frontexu je potřeba také zmínit politizovanou situaci migrační krize, která způsobila politickou fragmentaci v otázce společného postupu v případě krizových situací. Spor o tzv. „migrační kvóty“ zastínil na určité období celou debatu o společném řešení otázky migrace a azylu a hrozil narušením evropské politické jednoty v klíčových otázkách. I politickou situaci v oblasti řešení krize by bylo možné považovat ve výsledku za „intervening obstacle,“ jelikož vytvoření společného rámce značně ovlivňovalo možnosti absolvovat migraci jak do cílové země, tak do Evropské unie obecně.

V roce 2015 byly relevantní tyto faktory:

- Mírový stav EU
- Názorová fragmentace členských států a veřejnosti
- Konstantní bezpečnostní situace
- Potenciál porušování lidských práv na migrujících osobách

Evropská unie tak v roce 2015 tvořila určitý „protiklad“ k „push“ faktorům Sýrie.

Oproti roku 2015 došlo k určitým změnám na poli společné azylové a migrační politiky, jak již bylo řečeno v teoretické kapitole této práce (kapitola 1.6.). Na politické rovině nedocházelo k tak výrazné politické fragmentaci jako v případě migrační vlny v roce 2015 (Bosse, 2022, str. 536-540), stejně tak se v prvním roce krize změnil převažující názor na solidaritu s migranty oproti roku 2015, kdy se názory napříč členskými státy spíše lišily a v některých převládal odmítavý postoj obyvatel (Eurobarometer, 2022, str. 11-12).

Ačkoliv žádný členský stát EU nebyl v roce 2022 napaden zahraničním agresorem, projevila Evropská unie jako celek tendenci se vymezit vůči Ruské federaci jako společnému agresorovi, nejviditelněji skrze cílené sankce, a ačkoliv měla Evropská unie v daných sankcionovaných odvětvích své vlastní ekonomické zájmy (Mbah and Wasum 2022, str. 149-150), dokázala napříč členskými státy prosadit konsenzus. Potenciální „pull“ faktorem se tak mohl stát jednotný postoj evropské veřejnosti, podpořený postojem politické reprezentace EU.

Situace terorismu a s ním spjatým porušováním lidských práv byla v roce 2022 vůči migrujícím osobám z Ukrajiny příznivá v ohledu, že k žádným systematickým porušováním práv nedocházelo a ani nedocházelo k cíleným teroristickým útokům vůči migrujícím osobám či osobám spjatým s migrací. K trendu porušování a odpírání možnosti hledat azyl z roku 2015, kdy docházelo k odpírání přístupu k hraničním přechodům docházelo i v roce 2022, kdy část členských států stále aktivně a protizákonně znemožňovala vybraným skupinám k překročení hranic a v některých případech i k navrácení potenciálních azylantů do zemí původu i přes důvodné obavy o jejich bezpečí (Hassan, 2023).

V částech Evropské unie docházelo v roce 2022 k dalšímu narušování zásad právního státu (jmenovitě v Polsku a Maďarsku), vůči kterým se již v minulosti vymezovaly jak Evropský parlament (*Rule of Law and the consequences of the ECJ ruling: European Parliament resolution of 10 March 2022 on the rule of law and the consequences of the ECJ ruling*, 2022), tak Evropská komise – prostřednictvím podmínění užívání evropských fondů na základě stavu vlády práva v zemi (European Commission, 2022). Ačkoliv mělo docházet k porušování vlády práva v jedné ze zemí, která přijala největší počet migrujících Ukrajinců, není znatelný jejich úbytek v návaznosti na postup evropských institucí.

V roce 2022 byly relevantní následující faktory:

- Mírový stav EU
- Jednotný názor členských států a veřejnosti
- Vymezení vůči zahraničnímu agresorovi
- Konstantní bezpečnostní situace
- Potenciální porušování lidských práv se netýkalo migrujících z Ukrajiny

Evropská unie v roce 2022 opět tvořila řadu „pull“ efektů jako protiklad k „push“ efektům, oproti situaci v Sýrii se ovšem řada faktorů svou povahou lišila.

3.1.4. Zhodnocení politických faktorů Sýrie a Evropské unie v roce 2015

Výčet všech nalezených faktorů po analýze vypadá následovně:

	Push	Pull	Intervening obstacles
Sýrie	Stále probíhající občanská válka a zahraniční vojenské intervence		
	Špatná úroveň vládnutí na fragmentovaném území		
	Teroristické akce Islámského státu		
	Špatný stav dodržování lidských práv na celém území Sýrie		
	Dlouhodobá nespokojenost s politickou reprezentací		
EU 2015		Mírový stav EU	
	Názorová fragmentace členských států a veřejnosti		Názorová fragmentace členských států a veřejnosti
		Konstantní bezpečnostní situace	
	Potenciál porušování lidských práv na migrujících osobách		

(Tab. č. 1 – Vybrané politické „push“, „pull“, faktory a „intervening obstacles“ Sýrie a Evropské unie v roce 2015, zdroj: vlastní zpracování)

Všechny nalezené politické faktory v Sýrii (v Tabulce č.1) lze považovat za „push“ faktory, které ovlivňují rozhodování. Bylo by teoreticky možné zvážit, jestli vojenský konflikt či špatná úroveň vládnutí by mohl být i „intervening obstacles“, jelikož znesnadňují samotnou cestu přes zasažené území, v samotné kalkulaci by tak tvořili překážku, která může přimět osobu k setrvání v místě původu. Bude ovšem docházet především se srovnávání již proběhlé migrace a s přihlédnutím na počty migrujících osob se lze domnívat, že zhoršený postup válečnými oblastmi neměl v masovém měřítku vliv.

V případě Evropské unie byly nalezeny dva faktory, které lze považovat za „pull“, tedy mírový stav a konstantní bezpečnostní situace a následně jedna „intervening obstacle“ v podobě názorové fragmentace– tento faktor mohl zároveň figurovat jako „push“ faktory působící na rozhodování v potenciální migraci (ne na stávající evropské obyvatelstvo). Názorová fragmentace mohla způsobit jednak rozdílné postupy v přístupu k migrační vlně a tím znesnadnit samotnou cestu k cílové destinaci například prostřednictvím rozdílných migračních politik a zároveň mohla působit „odpuzejícím“ dojmem. Porušování lidských práv se pak jeví jako potenciální „push“ faktor.

3.1.5. Zhodnocení politických faktorů Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022

Politické faktory Ukrajiny neobsahovaly žádné potenciální „intervening obstacles“ a jejich výčet je následující:

	Push	Pull	Intervening obstacles
Ukrajina	Územní fragmentace		
	Zahraniční agresor ohrožující celé území Ukrajiny		
	Porušování lidských práv na okupovaném území		
EU 2022		Mírový stav EU	
		Jednotný názor členských států a veřejnosti	
		Vymezení vůči zahraničnímu agresorovi	
		Konstantní bezpečnostní situace	
		Potenciální porušování lidských práv se netýkalo migrujících z Ukrajiny	

(Tab. č. 2 – Vybrané politické „push“, „pull“, faktory a „intervening obstacles“ Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022, zdroj: vlastní zpracování)

Stejně jako v případě Sýrie i v případě Ukrajiny přítomny „push“ faktory v případech územní fragmentace, vojenského konfliktu a porušování lidských práv na okupovaném území (viz Tabulka č. 2). Na rozdíl od stavu v roce 2015 se změnilы veškeré faktory na straně Evropské unie na „pull“ faktory, kdy se nelze domnívat, že by mohly figurovat jako „intervening obstacles.“

3.1.6. Srovnání politických faktorů

V případě „push“ faktorů lze jak v případě Sýrie i v případě Ukrajiny nalézt obdobné důvody pro „cost calculation“ ve prospěch migrace – vojenský konflikt, s potenciálem zasáhnout většinu území, fragmentované území, porušování lidských práv na částech okupovaných území. V případě Sýrie ovšem existují faktory platné téměř pro celé fragmentované území a v případě Ukrajiny mají jednotlivá území mezi sebou značné rozdíly. V Sýrii lze nalézt závažné porušování lidských práv jak ve vládou spravovaných oblastech, tak i v oblastech kontrolovaných opozicí, Islámským státem či kurdskými organizacemi a zahraničními koalicemi v rámci vojenských misí, kdežto v případě Ukrajiny lze závažné porušování lidských práv nalézt téměř výhradně v území pod okupační správou, či na dlouhodobě sporném území separatistických republik. S otázkou porušování lidských práv je spjatá i otázka faktoru terorismu, který lze všeobecně jasně nalézt na území Sýrie v roce 2015 v podobě teroristické organizace, ovšem v případě Ukrajiny se terorismus neváže s konkrétní samostatnou organizací, ale s postupem okupační správy ze strany Ruské federace a je tudíž obtížné přítomnost terorismu v obou zemích srovnat bez předchozího vymezení – nicméně v takovém případě lze nalézt rozdíl v tom, kdo teroristické akce vykonává. V případě Sýrie se jedná o organizaci všeobecně uznávanou jako teroristickou a v případě Ukrajiny o jiný všeobecně uznávaný stát.

Zároveň se obě země liší v hodnocení úrovně vládnutí – v případě Sýrie se lze domnívat, že úroveň vládnutí bude na většině fragmentovaného území velmi nízká, ať už cíleně vytvořenou vládní garniturou v případě syrské vlády, tak i nedostatečnými kapacitami roztržité opozice. V případě Ukrajiny lze jasně říci, že na většině území kontrolovaném ukrajinskou vládou je úroveň vládnutí srovnatelná se stavem před rokem 2022 a vykazuje snahy trendů o postupné zlepšování.

Ve vztahu k Evropské unii lze vypožorovat změny v politickém postoji členských států. V roce 2015 byly oproti roku 2022 časté názorové neshody, a především absence jejich konkrétního řešení. V roce 2022 mohly potenciální migranti přijít do prostředí, které je

víceméně jednotně politicky podporuje. Bezpečnostní situace může být v obou letech hodnocena velmi obdobně při zpětném pohledu – je samozřejmě možné k jejímu hodnocení přistoupit také tak, že v případě roku 2022 mohl být přítomný pocit hrozby ze strany Ruska vojenský konflikt rozšířit i na území členských států EU, nicméně při zpětném pohledu nebyla bezpečnostní situace oproti roku 2015 rozdílná ve sledovaném faktoru absence válečného konfliktu.

3.2. Socio-ekonomické faktory

3.2.1. Socio-ekonomické faktory Sýrie

Zdravotnictví

Pokud zvážíme stav dvou vytyčených odvětvích, tedy zdravotnictví a školství, budeme muset zmínit obecný stav po letech cílených útoků na jejich infrastrukturu. V případě zdravotnictví docházelo v Sýrii k přímým útokům na zdravotnická zařízení, nejčastěji ze strany Asadovy vlády na oblasti kontrolované ozbrojenými opozičními složkami – téměř polovina nemocnic a lékařských zařízení byla na konci roku 2015 pod útokem, téměř tisíc lidí bylo v následcích těchto útoků zemřelo, z toho bylo téměř 40 % dětí a 25 % zdravotnického personálu (Elamein et al., 2017). I přes vysoké výdaje na podporu zdravotnictví na místě a v sousedních zemích (The Regional Refugee and Resilience Plan, 2015), integrovat pomoc do syrského zdravotního systému se efektivně nedařilo a objevily se názory, které kritizovaly neefektivnost a špatné natavení zahraniční zdravotnické pomoci, zejména v typu nabízené pomoci a její oblasti poskytování – za zejména špatné byly označeny péče o nastávající matky a specializovanou péči, kdy se kvůli nedostatečnému financování cílilo na všeobecnou péči na úkor té specializované (The Regional Refugee and Resilience Plan, 2015). V samotném každoročním hlášení Světové zdravotnické organizace se zmiňují konkrétní čísla zákroků a úroveň finanční podpory, nicméně její úroveň a stejně tak úroveň některých ukazatelů dokazují kritická tvrzení, že se zdravotnická péče spíše soustředí na poskytnutí základní péče co největšímu počtu obyvatel a na provádění základní prevence u dětí na úkor ostatní specializované péče (WHO, 2016, str. 16-17).

Školství

Problém nedostatečného přístupu ke školám je spjatý mimo jiné i s vysokou mírou vnitřního vysídlení (okolo poloviny vnitřně vysídlených osob byly děti), jelikož stávající kapacity byly na výjimečnou situaci v roce 2015 silně poddimenzované a stejně tak

fragmentace území nedovolovala možnost účelného využití. Přes 40 % syrských dětí školního věku bylo mimo školní systém v roce 2015 (UNICEF, 2016) a v oblastech nejtěžších střetů vlády s ozbrojenou opozicí a oblastech kontrolovaných z většiny Islámským státem bylo možné sledovat nárůst dětí mimo školní systém od roku 2011 o 60 % (UNICEF, 2016, str. 3). Nedostatečné kapacity byly sledovány i v sousedních zemích, ve kterých převládala většina migrujících osob ze Sýrie, ve kterých se i přes snahy navýšení kapacit stále nacházely desítky procent dětí školního věku mimo tamní systémy vzdělávání (UNICEF, 2016, str. 1)

Národnostní otázky

Otázka etnicity a náboženství byla do určité míry spjatá se vzrůstající nespokojeností s Asadovým režimem již před rokem 2011. Ačkoliv se vládní garnitura skládala homogenně z jednoho etnika, výzkumy naznačují, že etnická otázka neměla natolik zásadní vliv na vznik nepokojů a občanské války, jak by se mohlo na první pohled zdát – za hlavní aspekt výzkumy považovaly neochotu k dělení moci jako takové (Abosedra, Fakih, and Haimoun, 2021). Následné formování etnických skupin do vlastních organizací v rámci konfliktu s vládou bylo spíše výsledkem občanské války, než jedním z jejich možných iniciačních aspektů – nicméně vznik kurdských správních oblastí mělo svůj původ v neuznávání kurdského obyvatelstva v rámci Sýrie již v 60. letech 20. století. Kurdové v Sýrii byly soustavně ochuzováni o syrskou státní příslušnost a tím pádem byli odsouzeni k existenci mimo státní i mezinárodní systém, či k přejímání cizího občanství (ENS, 2019, str. 13-15). Po roce 2011 došlo k určitému uznání a poskytování státní příslušnosti pro určité skupiny kurdských obyvatel, nicméně situace v roce 2015 byla natolik vyhrocená, že přispívala spíše vzniku nových „proto států“ v kurdských oblastech než hromadnému přijímání občanství.

Pro osoby migrující ze Sýrie nebyla hlavní otázkou etnicita jako taková, ale státní příslušnost, podložená cestovním pasem. Situace, ve které se ocitly řady migrujících osob, kterým cestovní pasy propadly před cestou do cílových zemí, či které cestovní pas nikdy nevlastnily. V takových případech většina lidí zůstává na místě, kam se dokázali bez platného pasu dostat, v očekávání následující situace (Reynolds, 2015).

Posledními ukazateli v případě určování syrských „push“ efektů jsou statistické ukazatele míry vnitřního vysídlení, míry lidí žijících pod hranicí chudoby, míra nezaměstnanosti a míra platové úrovně.

Četnost vnitřního vysídlení

Za rok 2015 bylo v Sýrii evidováno 6,6 milionu vnitřně vysídlených osob) (UNHCR, 2016), což je 34,5 % z celkového tehdejšího počtu obyvatel (19 250 000) (WB, 2023).

Chudoba

Dle hlášení Rozvojového programu OSN byl v roce 2015 každý 4. z 5 zasažen příjmovou chudobou (80 %) a téměř 65 % osob žilo v pásmu extrémní chudoby (UNDP, 2016, str. 8).

Nezaměstnanost

Dle dat Světové banky bylo v roce 2015 8,7 % obyvatelstva v ekonomicky aktivním věku nezaměstnaných. Dle dat globální databáze CEIC bylo v roce 2015 48,37 % osob v ekonomicky aktivním věku v Sýrii nezaměstnaných (CEIC, 2023).

Příjmová úroveň

Dle dat Světové banky byla hodnota ročního HDP na osobu 857 amerických dolarů (WB (3), 2023) a dle dat globální databáze CEIC byl průměrný měsíční příjem 142 amerických dolarů na osobu (CEIC 2023).

V socio-ekonomické kategorii vynikaly v Sýrii v roce 2015 ty to faktory:

- Poddimezované a ohrožené zdravotnictví
- Fragmentované školství a nedostatečné kapacity jak doma, tak v okolních zemích
- Třetina populace vnitřně vysídlená
- 80% populace pod hranicí chudoby
- Téměř polovina populace nezaměstnaná
- Velmi nízký měsíční příjem

V případě Sýrie nelze nalézt žádné pozitivní „pull“ faktory, které by rozhodování o migraci mohly jakkoliv zvrátit v rozhodnutí k setrvání.

3.2.2. Socio-ekonomické faktory Ukrajiny

Zdravotnictví

Shrnující zpráva Světové zdravotnické organizace o stavu ukrajinského zdravotnictví od února 2022 do konce téhož roku hovoří o robustnosti zdravotnického systému

při poskytování základní péče i pro vysoký počet vnitřně vysídlených osob (přes 90 % osob hledajících zdravotní ošetření, ať už případy akutních nebo chronických potíží, mělo možnost tuto péči vyhledat). Mezi nejpalčivějšími nedostatky za válečného stavu jsou označovány: nedostatek léků a jejich případná vysoká cena a nedostatek financí na zdravotní výdaje a nemožnost dopravy do zdravotních zařízení (WHO, 2022).

I na Ukrajině se podobně jako v Sýrii vyskytly případy cíleného útoku na zdravotní infrastrukturu – je hlášeno minimálně šest oblastí, ve kterých byl proveden útok na zdravotnická zařízení (Physicians for Human Rights and Insecurity Insight, 2022). Mimo tyto již potvrzené případy postupuje mezinárodní vyšetřovací komise pod záštitou Spojených národů vyšetřování dalších potenciálně obdobných útoků.

Školství

Obdobně jako zdravotnický systém zůstává systém ukrajinského školství dostatečně robustním, aby dokázal nabídnout dostatečné kapacity vnitřně vysídleným osobám. Dosavadní data hovoří o případných nedostatcích, které ovšem nesouvisejí ani tak s kapacitou a stavem školství, jako s vnějšími faktory – tedy ruskou agresí a dřívější pandemií onemocnění Covid-19. Kombinací dvou zmíněných faktorů vznikla situace, při které děti školního věku trávily obecně výrazně méně času ve škole a měly možnost probrat méně učiva (WB (1), 2022). V reakci na ruskou agresí se ovšem všeobecná schopnost trávit čas výukou zmenšila a Ukrajina se stala poslední v porovnaných výsledcích probíraného učiva mezi evropskými státy. Oficiálně dnes funguje přes 86 % všech ukrajinských škol, nicméně z velké části pouze na online bázi (WB (1), 2022).

Národnostní otázky

Vezmeme-li v potaz charakter konfliktu a proti-ukrajinské postoje Ruské federace, bylo by potom možné pojmout samotnou ukrajinskou národnost jako důvod případné migrace z území ohrožených případnou vojenskou okupací. Nemalá část osob migrujících z Ukrajiny se v současnosti nachází na území Ruské federace (UNHCR, 2023) a je otázkou, jakým způsobem se v Rusku ocitla – existují domněnky a důkazy o nelegálním přesunu obyvatel z okupovaných území (HRW, 2022).

Četnost vnitřního vysídlení

V průběhu roku 2022 bylo na Ukrajině celkem 5 914 000 vnitřně vysídlených osob (IOM, 2023), což je zhruba 14,4 % celkové populace z roku 2021 (41 mil.) (WB (3), 2023).

Chudoba

Dle jarního hlášení Světové banky v roce 2022 (WB (1), 2022, str. 99-100) byla predikce poměru osob v příjmové chudobě 70 % tehdejší Ukrajinské populace.

Nezaměstnanost

Dle dat deníku Kiyv Independent bylo v prosinci roku 2022 24,5 % osob v ekonomicky aktivním věku nezaměstnaných (Bogdan, 2022), což odpovídá predikované ztrátě 5 milionu pracovních míst od počátku války dle Mezinárodní odborové organizace (ILO) (ILO, 2022) oproti stavu v na konci roku 2021, kdy úroveň nezaměstnanosti byla na 9,8 procentech (WB (3), 2023).

Platová úroveň

Při přepočtu predikovaného poklesu HDP Ukrajiny v roce 2022 o 30,4 % (Ministry of Economy of Ukraine, 2023) z hodnoty z roku 2021 (200 miliard amerických dolarů) (WB (3), 2023), vychází hodnota HDP na osobu na 3 385 amerických dolarů. Dle mezinárodní databáze CEIC byla úroveň průměrného měsíčního výdělku v prosinci roku 2021 520 amerických dolarů, dle údajů Ukrajinského statistického úřadu byla průměrná mzda v roce 2022 14 859 ukrajinských hřiven (v přepočtu 404 amerických dolarů) (Ukrinform, 2023).

V roce 2022 byly na Ukrajině v socio-ekonomické rovině relevantní tyto faktory:

- Nedostatečné kapacity specializovaného zdravotnictví a nedostatek léků
- Dostatečné kapacity zdravotnictví v poskytování základní péče
- Nedostatečné kapacity školství
- Vysoká míra vnitřního vysídlení
- Vysoká míra chudoby v populaci
- Nižší příjmová úroveň

Oproti Sýrii se tak ve výčtu faktorů nachází i ojedinělý „pull“ faktor v případě poskytování základní zdravotní péče.

3.2.3. Socio-ekonomické faktory Evropské unie

2015

Zdravotnictví

Ačkoliv je míra efektivity zdravotního systému v každém členském státu odlišná (především v otázce poměru vydaných nákladů a následného efektu) (Medeiros and Schwierz,

2015) celková úroveň poskytované základní i specializované péče je ve všech státech EU vysoká a v roce 2015 docházelo i k pokrytí většiny základních zdravotních úkonů v rámci zdravotního pojištění (OECD, 2015, str. 121) a v dostupnosti péče se Evropská unie nemusela začít vypořádávat s žádnými novými trendy (OECD, 2015 str. 122), s výjimkou nově přichozích migrantů.

WHO ve své analýze z roku 2015 nedoporučila Evropské unie provádět systematické screeniny a k hromadným povinným preventivním zákrokům přistupovat případně jen u vybraných demografických skupin a doporučila, aby se státy zaměřily především na následnou péči a integraci nově přichozích migrantů do systému jako takového (WHO v European Parliament, 2016, str. 5). Rada EU i Evropská rada tuto problematiku uznaly za závažnou a vyjádřily snahu o vytvoření uceleného zdravotnického rámce s cílem ochránit domácí obyvatelstvo před případnými riziky spojenými s možným výskytem epidemií (European Parliament, 2016, str. 6-7). V roce 2013 vydal Evropský parlament prohlášení o zvýšení efektivnosti zdravotní pomoci zranitelným skupinám obyvatel, včetně migrantů a následně během roku 2015 schválil finanční podporu pro turecká zdravotní zařízení starající se o migranty (European Parliament, 2016, str. 6).

Školství

V roce 2015 vydala Junckerova komise zprávu, v níž se odkazovala na postupný vývoj ve sledovaných a podporovaných oblastech unijního školství a ze které lze zároveň vyčíst pozitivní trendy v evropském školství (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, 2015). Zpráva se zároveň zabývá výkonem případných imigrantů v Evropské unii ve školském systému a poukazuje na výrazné rozdíly v pomocných strategiích mezi jednotlivými členskými státy a na rozdílnosti mezi jednotlivými generacemi migrantů (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture 2015, str. 20). Zpráva informační evropské sítě Eurydic z roku 2019 zabývající se zpětným hodnocením integrace migrantů do stávajících vzdělávacích systémů poukázala na fakt, že v roce 2015 nebyla ve většině členských států přítomna snaha systematického začlenění migrantů s vyšším vzděláním do domácího systému vzdělávání a odkazuje se na fakt, že většina migračního proudu byla koncentrována do několika málo států. Většina států ovšem poskytovala základní podporu vzdělávání prostřednictvím jazykových kurzů a „guidance services“, tedy podpůrné služby (Crosier, Kocanova, a Delhaxhe, 2019).

Důležitým prvkem vzdělávání je nostrifikace předcházejícího vzdělání v novém prostředí. Otázka nostrifikace byla v samotném prostoru Evropské unie dlouho probíraným tématem, a i v roce 2015 nebyl přítomný plně integrovaný a všeobecně uznávaný systém vzdělávacích certifikátů (ačkoliv již články 26 a 53 Smlouvy o fungování EU určují nutnost harmonizace a koordinace postupů (Ratcliff, Martinello, a Litos 2022)). Příchod migrantů původem ze zcela odlišného prostředí vzdělávání a případná nostrifikace tak byla v roce 2015 především otázkou pro jednotlivé národní vlády, které se svým systémem lišily (příklady dobré praxe v tomto oboru přináší např. zpráva IOM (Schuster, Desidero, a Urso, 2013)). Jednotná praxe vůči migrantům třetích zemí však napříč členskými státy neexistovala.

Národnostní otázky

Otázka evropské identity je přítomná už od prvních snah o společný evropský projekt a vymezování jednotlivých národností uvnitř Evropské unie se stalo jedním z prominentních témat vybraných politických stran a hnutí nejen v roce 2015. V kontextu konkrétní migrační vlny se ovšem tato tendence projevila silněji a v některých státech se v důsledku potenciálních bezpečnostních rizik uskutečnila opatření, která ze své podstaty mířila proti vybraným etnickým skupinám – například následkem některých protiteroristických opatření některých států EU mohly být rasistické a šovinistické nálady ve společnosti a stejně tak cílené slovní i fyzické útoky proti migrantům. Dle zprávy Evropské sítě proti rasismu (ENAR) se mezi roky 2015 a 2016 stala kritika migrantů přijatelným tématem společenského a politického diskurzu a tendenční rámcování migrace coby čistě ekonomického kalkulu se stávalo častějším politickým tématem (Nwabuzo a Schaefer 2017, str. 9-15).

Četnost vnitřního vysídlení

V roce 2015 nebylo v Evropské unii přítomno znatelné množství vnitřně vysídlených osob (pokud bereme v potaz občany členských zemí EU). V různých časových úsecích je možné se s fenoménem vnitřního vysídlení v EU setkat nejčastěji v případě živelných katastrof.

Chudoba

Dle dat Eurostatu bylo v roce 2015 v Evropské unii 9,6 % obyvatel v příjmové chudobě (EUROSTAT, 2023) a 17,3 % obyvatel bylo příjmovou ohroženo (EUROSTAT, 2023).

Nezaměstnanost

Pro rok 2015 vykazovala Evropská unie průměrnou míru nezaměstnanosti 9,5 % (EUROSTAT, 2015).

Příjmová úroveň

Dle dat Světové banky měly země Evropské unie průměrné HDP na osobu 30 484 amerických dolarů (WB (3), 2023), dle roční zprávy Eurostatu byla však rozdělení tohoto ukazatele dle regionů velmi nerovnoměrné (EUROSTAT, 2015, str. 124) a jeho hladina byla na 26 700 eurech (EUROSTAT, 2023). Dle dat Eurostatu byl medián roční příjmu 16 138 eur, tedy 1 344 eur na měsíc na osobu a průměr ročního příjmu 18 509 eur tedy 1 542 eur na měsíc (EUROSTAT, 2023).

Socio-ekonomické faktory v Evropské unii v roce 2015 byly následující:

- Vysoké kapacity zdravotnictví, zdravotní podpora EU pro migrující
- Nejednotný postup v nostrifikaci a začleňování do vzdělávacího procesu
- Politizace a sekuritizace migrační vlny
- Obecně nižší míra chudoby, nezaměstnanosti a vyšší platová úroveň než v Sýrii

V roce 2015 byly v Evropské unii přítomné jak potenciální „push“ faktory v případě vyššího životního standardu, tak i potenciální „pull“ efekty, spjaté především s negativní percepcí migrace.

2022

Zdravotnictví

Úroveň zdravotnictví v roce 2022 byla silně ovlivněna pandemickou situací trvající od roku 2020. Potřeba větší kontroly nad sledováním vývoje infekčních nemocí vyústila ve společný evropský rámec, který měl do budoucna zajistit robustnější systém prevence přípravy a následné společné reakce (European Commission (4), 2022). Společná zpráva Evropské komise a Organizace pro hospodářskou organizaci a rozvoj (OECD) pro rok 2022 potvrdila převládající trendy v oblasti zhoršujícího se mentální zdraví mladistvých a tvorby společných prevenčních programů pro infekční dýchací obtíže. Společná strategie proti potenciálnímu návratu pandemie a s ní spjatými omezeními mimo jiné obsahovala pomoc pro Ukrajinu a lidi migrující z Ukrajiny prostřednictvím očkování proti Covidu-19 (WHO, 2022). Obecný stav zdravotních kapacit v Evropské unii se zároveň od dob pandemie více stabilizoval a umožnil návrat k běžnému fungování.

Školství

Zpráva Evropské komise pro rok 2022 o stavu vzdělávání v unii se také týkala především stavu školství po dvou letech pandemických opatření – zabývala se například socio-ekonomickými faktory, které ovlivňují možnosti ve vzdělávání a potřebu získání nových kompetencí d oblasti digitálních dovedností (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, 2022). Ve vztahu školství a migrujících Ukrajinců vydala program pomoci začleňování do státních vzdělávacích systémů, nicméně neuvedla povinnost školní docházky pro získání dočasné ochrany – počet ukrajinských školáků, kteří se zapojili do školní docházky hostujících států se tak závisle lišil dle zákonné podmínky (European Commission (6), 2022). Většinu zapojení ukrajinských školáků v Evropské unii také bránily nedostatečné kapacity pro tvoření speciálních ukrajinsko-jazyčných tříd nebo k vytvoření speciálních smíšených tříd. Ve většině členských států probíhaly jazykové kurzy a podpůrné přípravné kurzy.

Odpovědí na otázku potenciální nostrifikace bylo vydání obecných postupů pro uznávání ukrajinských vzdělávacích certifikátů, kdy samotné schvalování zůstalo opět na členských státech (European Commission (5), 2022). V tomto ohledu navíc pomohlo zavedení jednotného Evropského kvalifikačního pasu pro uprchlíky v roce 2017 ze strany Rady Evropy (France Education International, 2023).

Národnostní otázky

Na rozdíl od migrační krize v roce 2015 byla situace v počátcích nastávající krize roku 2022 odlišná ve své percepci ze strany veřejnosti – většina evropské veřejnosti stála za pozicí Ukrajiny coby napadené země, která si zaslouží materiální podporu, stejně tak byla většina populace pro přímou podporu pro uprchlé Ukrajince (Eurobarometer, 2022). Oproti roku 2015 ovšem doprovázela migrační krizi také krize ekonomická, inflační a krize dodavatelských řetězců klíčových surovin, během roku 2022 v návaznosti došlo ke změně sentimentu vůči Ukrajině a ukrajinským migrantům, především v otázce potenciálního dosažení míru a prostředků k takovému stavu potřebným (Krastev a Leonard, 2023). Ke konci roku 2022 se již objevily různé politické proudy a názory, které označují preferenci Ukrajiny před Ruskem za každou cenu jako potenciální nebezpečí pro občany Evropské unie.

Četnost vnitřního vysídlení

V roce 2022 nebylo v Evropské unii přítomno znatelné množství vnitřně vysídlených osob. Stejně, jak bylo řečeno v případě Sýrie, se fenomén vnitřního vysídlení v EU nejčastěji vyskytoval v případech živelných pohrom.

Chudoba

Dle dat Eurostatu bylo v roce 2021 v příjmové chudobě 8,9 % obyvatel a 21,7 % obyvatel bylo v jejím riziku (EUROSTAT, 2023). Pro rok 2022 nebyly v době psaní této práce dostupná data, nicméně dle ekonomické predikce Evropské komise (European Commission (3), 2022) a ekonomického výhledu Mezinárodního měnového fondu (IMF, 2022) se vlivem vysoké inflace míra ohrožení chudobu v roce 2022 výrazně zvýšila.

Nezaměstnanost

Eurostat na rok 2022 uvedl průměrnou unijní míru nezaměstnanosti na 6,7 % dospělé populace (EUROSTAT, 2023).

Platová úroveň

Dle dat Eurostatu byl medián roční příjmu pro rok 2021 18 372 eur, tedy 1 531 eur na měsíc na osobu a průměr ročního příjmu 20 894 eur tedy 1 741 eur na měsíc (EUROSTAT, 2023). Pro rok 2022 bylo dle Eurostatu HDP na osobu 28 810 eur (EUROSTAT, 2023).

Socio-ekonomické faktory, relevantní pro rok 2022, byly pro Evropskou unii následující:

- Saturované zdravotní a školské kapacity po covidové krizi
- Všeobecná solidarita s ukrajinskými uprchlíky, ovšem s tendencí se snižovat
- Nárůst inflace a příjmové chudoby oproti roku 2021
- Mírný růst průměrných příjmů

Oproti situaci v roce 2015 nabízela Evropská unie v roce 2022 nejen potenciálně lepší ekonomické vyhlídky, ale i pozitivní percepce v očích evropské veřejnosti.

3.2.4. Zhodnocení socio-ekonomických faktorů Sýrie a Evropské unie v roce 2015

Nalezené faktory převažovaly v případě Sýrie na „push“ části spektra a v případě EU byly poměrně rozmanité – jejich výčet vypadá následovně:

	Push	Pull	Intervening obstacles
Sýrie	Poddimenzované a ohrožené zdravotnictví		
	Fragmentované školství a nedostatečné kapacity jak doma, tak v okolních zemích		
	Třetina populace vnitřně vysídlená		
	80% populace pod hranicí chudoby		
	Téměř polovina populace nezaměstnaná		
	Velmi nízký měsíční příjem		
EU 2015		Vysoké kapacity zdravotnictví, zdravotní podpora EU pro migrující	
	Nejednotný postup v nostrifikaci a začleňování do vzdělávacího procesu		
	Politizace a sekuritizace migrační vlny		Politizace a sekuritizace migrační vlny
		Obecně nižší míra chudoby, nezaměstnanosti a vyšší platová úroveň než v Sýrii	

(Tab. č. 3 – Vybrané socio-ekonomické „push“, „pull“, faktory a „intervening obstacles“ Sýrie a Evropské unie v roce 2015, zdroj: vlastní zpracování)

Situace v Sýrii v oblasti zdravotnictví a školství, spjatá s vysokou mírou vnitřního vysídlení a vysokou mírou chudoby působila jako výrazný „push“ faktor ve všech svých ohledech (viz Tabulka č. 3). V Evropské unii byly výraznými „pull“ faktory především vysoké kapacity zdravotnictví a všeobecně vyšší příjmový a životní standard. Dva faktory, nejednotný způsob nostrifikace a sekuritizace migrační vlny figurovaly jako potenciální „push“ faktor a politizace zároveň jako „intervening obstacle.“ V případě nejednotného postupu integrace do vzdělávacích struktur se „push“ faktor mohl projevit při případném rozhodování z hlediska sociálního zajištění v případě neuznání vzdělání. Politizace a sekuritizace migrační vlny coby potenciální hrozby ze samé podstaty umožnila projevení neochoty a odmítavého postoje pro

samotné přijetí migrujících osob a zároveň mohla bránit jejich přijímání i v době, kdy už většina osob byla rozhodnuta pro migraci.

3.2.5. Zhodnocení socio-ekonomických faktorů Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022

Oproti Sýrii byl na Ukrajině nalezitelný „pull“ faktor, který v celkovém výčtu ovšem nepřevyšuje „push“ faktory:

	Push	Pull	Intervening obstacles
Ukrajina			
	Nedostatečné kapacity specializovaného zdravotnictví a nedostatek léků		
		Dostatečné kapacity zdravotnictví v poskytování základní péče	
	Nedostatečné kapacity školství		
	Vysoká míra vnitřního vysídlení		
	70 % populace pod úrovní chudoby		
	Nižší příjmová úroveň		
EU 2022		Saturované zdravotní a školské kapacity po covidové krizi	
		Všeobecná solidarita s ukrajinskými uprchlíky, ovšem s tendencí se snižovat	
	Nárůst inflace a příjmové chudoby oproti roku 2021		
		Mírný růst průměrných příjmů	

(Tab. č. 4 – Vybrané socio-ekonomické „push“, „pull“, faktory a „intervening obstacles“ Ukrajiny a Evropské unie v roce 2022, zdroj: vlastní zpracování)

V ukrajinském prostředí se na rozdíl od Sýrie vyskytoval dostatek zdravotnických kapacit pro poskytování základní péče, což lze považovat za jeden z faktorů, který by potenciálně mohl rozhodování o migraci ovlivnit směrem k setrvání v zemi původu, nicméně péče specializovaná a dostupnost některých léků byly zároveň jedním z potenciálních „push“ faktorů (viz Tabulka č. 4). Nedostatky ve školství po pandemii, vysoká míra chudoby, nižší příjmová úroveň v evropském měřítku a opětovně vysoká míra vnitřního vysídlení působily jako jasné „push“ efekty.

3.2.6. Srovnání socio-ekonomických faktorů

Pokud srovnáme pouze výčet faktorů, bylo by potom možné dospět k názoru, že obě země měly ve sledovaných časových intervalech velmi obdobné „push“ faktory – obě se potýkaly s nedostatky ve zdravotnictví, nedostatečnou kapacitou ve školství, zvyšující se mírou chudoby, počtem vnitřně vysídlených lidí a relativně nízkou příjmovou úrovní obyvatel. Ukrajina ovšem, na rozdíl od Sýrie, dokázala plně na vlastním území poskytovat základní zdravotní péči bez projevů výraznějších nedostatků. Zároveň krátkodobé vyhlídky na vývoj míry ukrajinské zaměstnanosti počítají spíše s mírným růstem a poměr nezaměstnaných osob je v prvním roce migrační krize výrazně nižší, než poměr nezaměstnaných v Sýrii v roce 2015. Příjmovou rovinu lze těžko vzájemně posoudit, jelikož např. hodnoty parity kupní síly nejsou v současnosti spolehlivě dostupné, právě i kvůli povaze konfliktů, kdy se i ceny základních potravin a služeb mění nárazově a v závislosti na celé řadě proměnných. Z hrubých dat HDP na osobu a relativní příjmové hladině v dolarech vychází především srovnání, které vždy určuje Sýrii a Ukrajinu coby země s výrazně nižší příjmovou úrovní na straně jedné a Evropskou unii s násobnou příjmovou úrovní na straně druhé.

Evropská unie v obou sledovaných rocích figuruje na poli „pull“ efektů ve velmi obdobných kategoriích – dokáže nabídnout všeobecně vyšší životní standard, včetně specializované zdravotnické péče a základní míry integrace do vzdělávacího systému. Nicméně v případě Sýrie byla otázka nostrifikací oproti roku 2022 v horší situaci, kdy k postupnému zlepšení přispěl především celoevropský souhlas o „vzdělávacím pasu.“ Oproti roku 2015 je však socio-ekonomická situace v Evropské unii odlišná, především mírou inflace, způsobenou řadou negativních ekonomických efektů – od pandemického období po energetickou krizi. I přes negativní ekonomické fenomény byla situace v Evropské unii výrazně příznivější než situace na Ukrajině a dokázala tak nabídnout příslušné „pull“ faktory.

3.3. Demografické faktory

3.3.1. Demografické faktory Sýrie

Porodnost a plodnost

Data OSN uvádí míru hrubé porodnosti pro Sýrii v roce 2015 20 porodů na 1000 obyvatel (WB (3), 2023). Plodnost pro rok 2015 jsou dle OSN 3 děti na jednu ženu (UN, 2023).

Podíl obyvatelstva v pracovním věku

V roce 2015 byl dle Světové banky podíl obyvatelstva v pracujícím věku 83 % (oproti roku 2010 jde o téměř dvacetiprocentní nárůst) (WB (3), 2023).

Úbytek / příbytek počtu obyvatel

V roce 2015 obývalo Sýrii 19 205 178 lidí, oproti roku 2011, kdy byl počet obyvatel 22 730 733 se tak jedná o 3,5 milionový pokles. V Sýrii lze sledovat skokový pokles počtu obyvatel od roku 2011 až do roku 2016, kdy se demografický trend opět obrátil do nárůstu (WB (3), 2023).

V demografii Sýrie byly nalezeny tyto faktory:

- Porodnost 20 porodů na 1000 obyvatel
- Plodnost 3 dětí na 1 ženu
- 83% obyvatelstva v pracujícím věku
- Výrazný pokles obyvatel až od roku 2011, před tím postupný růst

Demografické faktory Sýrie celkově vykazují především negativní demografické trendy, způsobené masovou vnitřní migrací a odchodem ze země.

3.3.2. Demografické faktory Ukrajiny

Porodnost a plodnost

Dle datového portálu OSN byla míra hrubé porodnosti 7,7 porodů na 1000 obyvatel (UN, 2023). Plodnost pro rok 2022 byla na Ukrajině 1,5 dítěte na jednu ženu (UN, 2023).

Podíl obyvatelstva v pracovním věku

Data Světové banky sahají zatím pouze do roku 2021, kdy podíl lidí v pracujícím věku byl 48 % (WB (3), 2023). Za současné situace nelze odhadnout současný podíl na Ukrajině, zvláště za situace, kdy lidé ve věku typickým pro práci jsou v jiné zemi pod dočasnou ochranou, jsou vnitřně vysídlení, nebo se aktivně účastní bojů.

Úbytek / příbytek počtu obyvatel

Dle dat OSN bylo v roce 2022 okolo 8 milionů obyvatel Ukrajiny mimo Ukrajinu oproti stavu před válkou (UNHCR, 2023). Lze tedy usoudit, že současný počet obyvatel na Ukrajině se pohybuje v okolí čísla 33 milionu (rozdíl oproti stavu v lednu 2022, kdy počet obyvatel byl

41 milionů (UKRSTAT, 2023). Na Ukrajině lze sledovat dlouhodobý trend úbytku obyvatelstva již od roku 1993 (WB (3), 2023).

V demografii Ukrajiny byly nalezeny tyto faktory:

- Porodnost 7,7 porodů na 1000 obyvatel
- Plodnost 1,5 dítěte na 1 ženu
- 48 % podíl obyvatelstva v pracujícím věku
- Dlouhodobý úbytek obyvatel od roku 1993

Oproti Sýrii dochází na Ukrajině k úbytku obyvatel dlouhodobě a míra plodnosti a porodnosti je násobně nižší.

3.3.3. Demografické faktory Evropské unie

Porodnost a plodnost

Hrubá míra porodnosti v EU byla v roce 2015 10 porodů na 1000 a v roce 2020 9 porodů na 1000 obyvatel – klesající trend byl předpovězen i pro rok 2021 a 2022 (Statista, 2023).

Plodnost byla v roce 2015 na úrovni 1,58 dítěte na jednu ženu a v roce 2021 1,53 dítěte na jednu ženu (EUROSTAT, 2023).

Podíl obyvatelstva v pracovním věku

V roce 2015 byl dle dat WB 53 % podíl obyvatelstva v pracujícím věku na celkové populaci. Trend navyšování této hodnoty lze sledovat již od roku 2004 (EUROSTAT, 2023).

V roce 2021 byl tento podíl na 56 % (WB (3), 2023).

Úbytek / příbytek počtu obyvatel

Počet obyvatel v roce 2015 444 570 054 a navázal tak na trend postupného nárůstu, nastavený už od roku 1960. V roce 2022 došlo k mírnému poklesu oproti roku 2020 v důsledku pandemie o necelé dva miliony obyvatel 446 800 000 (EUROSTAT, 2023).

V demografii EU se projeví následující faktory:

2015

- Porodnost 10 porodů na 1000 obyvatel
- Plodnost 1,58 dítěte na 1 ženu
- 53% podíl obyvatelstva v pracujícím věku

- Trend postupného nárůstu obyvatel

2022

- Porodnost 9 porodů na 1000 obyvatel
- Plodnost 1,53 dítěte na 1 ženu
- 56% podíl obyvatelstva v pracujícím věku
- Mírný pokles počtu obyvatel ve srovnání s obdobím před pandemií covid-19

V obou sledovaných ročnících vykazovala Evropská unie velmi podobné hodnoty porodnosti a plodnosti a stejný mírný nárůst obyvatelstva (s přihlédnutím na nízké dříve jmenované hodnoty způsobené nejspíše právě vnější migrací).

3.3.4. Zhodnocení demografických faktorů

Z pohledu neoklasické teorie by jednotlivé demografické faktory mohly působit na rozhodování o migraci především v ekonomickém hledisku demografie. Demografie každého státu je odlišná a reflektuje podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva a potenciální přírůstky obyvatelstva zároveň fungují jako určitá „záruka“ pracovní síly do budoucna. Existuje-li rozpor mezi těmito demografickými trendy napříč státy, je možné považovat jednotlivé atributy za „push“ a „pull“ efekty – například vysoká míra porodnosti a plodnosti a vysoká míra podílu obyvatelstva v pracujícím věku může působit jako jeden z „push“ faktorů, především pak v protikladu k „pull“ faktoru země, která má tyto hodnoty na opačném spektru, i když „prospěch“ takto motivované migrace na demografické trendy je sporný, jak uvádí např. Zaiceva (Zaiceva and Zimmermann 2016) a stejně tak hovoří Lee v jedné ze zákonitostí, která hovoří o převzetí populačních trendů (Lee, 1966, str. 57). Z pohledu neoklasické teorie lze tedy vyčíst vysokou míru porodnosti a plodnosti v Sýrii, spolu s vysokou mírou poměru obyvatelstva v pracujícím věku považovat za „push“ efekt a opačné trendy na straně EU jako pull efekt. V případě Ukrajiny, která vykazuje ve sledovaných datech „horší“ výsledky než EU, by tak mohla demografická situace v neoklasickém paradigmatu vykazovat známky „pull“ efektu.

3.3.5. Srovnání demografických faktorů

Pro vytvoření přehledové tabulky je záhodno využít „tvrdých“ dat, které v případě demografie dokáží dobře ilustrovat rozdíly:

	Porodnost (porody na 1000 obyvatel)	Plodnost (počet dětí na 1 ženu)	Podíl populace v pracujícím věku	Celkový populační rozdíl (historický trend)
Sýrie	20	3	83%	15 % pokles populace od roku 2011, před tím růst
EU 2015	10	1, 58	48%	Dlouhodobý úbytek obyvatel od roku 1993
Ukrajina	7,7	1,5	53%	Dlouhodobý mírný nárůst
EU 2022	9	1, 53	56%	Mírný pokles po pandemii

(Tab. č. 3 – Vybraná demografická data Sýrie, Ukrajiny a Evropské unie v letech 2015 a 2022, zdroj: vlastní zpracování)

V případě porodnosti a plodnosti lze nalézt násobně vyšší porodnost i plodnost v případě Sýrie než v EU v roce 2015 a opačný trend v případě Ukrajiny a EU v roce 2022, kdy samotná Ukrajina vykazovala nižší hodnoty porodnosti i plodnosti. Podobný kontrast v sobě má i hodnota podílu obyvatelstva v pracujícím věku, kdy Sýrie v roce 2015 vykazovala velmi vysoké číslo 84 % oproti Evropské unii jak v roce 2015 tak i v roce 2022, kdy se hodnota podílu

pohybovala okolo 53 až 56 %. Pokud bychom se na problematiku dívali logikou určitého „demografického“ vyvažování, dávalo by smysl, že Sýrie se svým relativně mladým obyvatelstvem a vyšší porodností tvoří svými demografickými podmínkami jeden velký „push“ faktor, který následně EU doplní svým „pull“ faktorem nízké plodnosti i porodnosti, spolu s nižším poměrem pracujícího věku. Do této logiky ovšem z dlouhodobého hlediska nezapadá právě Ukrajina, která od roku 1993 vykazuje významný pokles celkového počtu obyvatel, na rozdíl od Sýrie, která významný pokles zaznamenala až od počátku občanské války v roce 2011. Ukrajina se navíc potýká s nižší porodností i plodností než v EU a nižším podílem obyvatelstva v pracujícím věku – logika, že by migrační vlna zároveň mohla reflektovat demografické trendy by tak byla v případě srovnání Ukrajiny se Sýrií lichá. V obou případech se tedy lze domnívat, že migrační vlny byly především způsobeny výjimečnou situací a nijak zvlášť silně nereflektovali dlouhodobé demografické „nedostatky“.

3.4. Blízkostní (proximitní) faktory

3.4.1. Blízkostní faktory Sýrie s Evropskou unií

Historická

Oblasti Syrské arabské republiky v roce 2015 byly historicky spjaté s Francií již s obdobím před první světovou válkou a mezi lety 1914 až 1946 byly součástí francouzského mandátu. Užívání francouzštiny mezi některými národnostními minoritami a městskou bohatší třídou Sýrie se udrželo i do roku 2015 (Ballais et al., 2018). Historická spjatost Sýrie s Evropskou unií je reflektována v bilaterálním vztahu Sýrie s Francií a po konci studené války se Sýrie s Evropou politicky sblížovaly skrze „Euro-Mediterranean Partnership“ (Evropsko-středomořské partnerství), které mělo za cíl vytvořit oblasti volného obchodu napříč geografickým středomořím (Noor, 2004, str. 36-37). Historicky byl tak vztah mezi Evropskou unií a režimem Bašára Assada založen spíše na silně pragmatickém přístupu v rámci kontextu kontextu celého středomoří s přihlédnutím na fakt, že Assadův režim byl spíše pojistkou stability regionu než přímočarým partnerem. Po roce 2011 lze vysledovat jasný posun v přístupu EU vůči Assadově režimu do pozice zastávce okamžitého klidu zbraní a vedení Assadova režimu k odpovědnosti za rozpoutaný válečný konflikt (Tejero, 2022).

Zároveň byly před rokem 2011 v Evropě přítomny skupiny syrských diaspor, především v již zmíněné Francii, dále pak v Německu, Spojeném království, Švédsku, Dánsku a Švýcarsku (Jasmin Ragab and Katbeh, 2017). Tyto země zároveň čelily zvýšenému počtu nově příchozích migrantů v roce 2015.

Kulturní

Pokud se omejdeme bez zevrubného srovnávání syrské a evropské kultury, je možné tvrdit, že syrská kulturní tradice je od většiny států Evropské unie odlišná v převažující náboženské tradici a sní spjaté tradici společenské. Z antropologického pohledu samozřejmě nelze hodnotit blízkost kultur jen na základě rozhovorů a „a priori“ domněnek. Nicméně pro účely této práce je stěžejní právě evropský náhled na kulturní blízkosti Sýrie a Ukrajiny a na rozdíl mezi nimi než na samotnou kulturní spjatost jako takovou. Náhled na arabskou a potažmo i muslimskou kulturu z evropské perspektivy byl v roce 2015 a stále je značně ovlivněn moderními fenomény nábožensky motivovaného terorismu a určité obecné historické tendence k xenofobii, nicméně situace během roku 2015 a již zmíněná politizace migrační vlny dokázaly případné kulturní rozdíly výrazně zveličit (např. (Pousther, 2016). Evropská unie se tak potýkala se zvýšenou percepcí kulturních rozdílností a stejně tak se potýkali s rozdílnostmi

i migrující osoby. Oproti kulturní rozdílnosti v Evropské unii jsme tak mohli sledovat preferenci zůstat v kulturně bližších zemích, jako je Turecko nebo Libanon (Rottmann and Kaya, 2021).

Geografická

Většina osob migrujících ze Sýrie odešla do geograficky nejbližších zemí v oblasti blízkého východu a Malé Asie – Turecka, Libanonu a Jordánska (UNHCR (2), 2023). V roce 2015 došlo k zesílení migračních proudů do Evropy a zemí Evropské unie prostřednictvím několika pozemních tras – po roce 2013 větší počty migrujících osob přesouvaly po mořské cestě ze Severní Afriky do Itálie a Španělska, po roce 2015 nejčastěji prostřednictvím tzv. balkánské cesty, která vedla přes Bulharsko a po častějších případech zadržování osob na hranici Bulharska s Tureckem se hlavní proudy přesunuly na koridor v Egejském moři, vedoucí do Řecka a následně dále do Evropské unie (University of British Columbia, 2023). Důvodů, proč v roce 2015 došlo k tak razantnímu nárůstu migračního proudu do Evropy je hned několik – kromě zhoršené vyhlídky na návrat do domoviny se přidaly také nedostatečná mezinárodní pomoc v zasažených regionech sousedních zemí a nedostatečná snaha a všeobecně nedostatečné kapacity v podpůrné infrastruktuře (od vzdělávacích systémů sousedních zemí (více v kap. 3.6.) po nedostatečné legální pracovní příležitosti (více o důvodech např. v (Fleming, 2015)). Evropská unie se tak stala relativně geograficky blízkým místem pro migraci i přes to, že při samotné cestě do zemí Evropské unie museli osoby zvažující migraci zvážit cestu často několikanásobně delší než do sousedních zemí, z velké byla navíc cílem migrujících osob země, která s nebyla na vnější hranici Evropské unie – vzdálenost z Německa (nejčastějším cílem migrujících osob) do Sýrie je přibližně 3 700 Km vzdušnou čarou, nicméně z Tureckých hranic je vzdálenost zhruba dvoutřetinová. Dopravní dosažitelnost k samotným hranicím nejbližších států EU se ovšem v průběhu let měnila, a to díky měnícímu se přístupu k migrujícím osobám po moři a proměně situace na vnějších hranicích EU. Mezi lety 2013 a 2014 násobně rostlo množství příchozích azylantů v moři (mezi nimiž byli i osoby ze Sýrie, ovšem v menší míře, než následně v roce 2015, kdy se k „mořské cestě“ připojily i první trasy na souši (University of British Columbia 2023). Vzdálenost mezi Sýrií a EU se tak mimo prosté vzdálenosti měnila v závislosti na hraniční situaci a v roce 2015 došlo k prvním plošným omezením na vnější hranici.

Za stěžejní „proximitní“ faktory lze v případě Sýrie a EU považovat:

- Narušená historická spjatost Sýrie s Francií a následné neúspěšné snahy o společné projekty
- Strategický postoj EU k Assadově režimu před rokem 2011
- Odlišná náboženská a společenská kultura
- Relativní geografická vzdálenost z domovské Sýrie a složité první překročení hranic

I přes obecný rámec hledání faktorů (bez hlubší antropologické analýzy) byly nalezeny určité faktory, které mohly přispět oběma „směry“ v rámci rozhodování o migraci, především v zasazení do širšího kontextu ostatních kategorií faktorů.

3.4.2. Blízkostní faktory Ukrajiny s Evropskou unií

Historická a kulturní

Ukrajina je součástí kontextu evropských dějin odjakživa již z podstaty svého umístění a byla ve svých dějinách součástí různých politických celků – od polsko-litevské unie, následné rozdělení mezi Rakousko a Rusko až po součást Sovětského svazu. Historicky, ekonomicky a sociálně měla Ukrajina do roku 2014 velmi silný vztahy právě k Ruské federace, nicméně současný konflikt měl a má potenciál tyto silné historické vazby „nenávratně poškodit“ (Masters, 2023). V roce 2022 jsme si tak mohli všimnout zvýšených snah o silnější zasazení Ukrajiny do kontextu Evropy na západ od Ukrajiny, ať už se jedná například o regionální specifika na Ukrajině, která měla dokázat historickou vazbu na „západní“ dějiny a odlišné regionální historické zkušenosti (Schmidt, 2019), nebo současný důraz na demokratické principy fungování země, tradičně spjaté s fungováním v rámci Evropské unie.

Geografická

Geografická blízkost Ukrajiny Evropské unii je zřejmá – Ukrajina sousedí hned se čtyřmi členskými státy EU a se všemi má možnost přímého dopravního spojení – z Kyjeva k hranicím Polska, Slovenska, Maďarska nebo Rumunska je to méně než 1000 Km. Navíc přímé sousedství se zeměmi EU vylučuje potřebu vzniku tzv. „tranzitních zemí“. Na rozdíl od nestálé situace na vnějších hranicích v roce 2015 nedošlo v roce 2022 k omezování vstupu migrujících osob v rámci platného právního rámce pro prvotní vstup – zároveň, díky tomu, že samotná Ukrajina sousedí s členskými státy, nemohlo k takovému omezení ani potenciálně

dojít (na rozdíl od Sýrie, kde byla mezi členskými státy a Sýrii „mezera“ v podobě států, které poskytovali azyl).

„Proximitní“ faktory Ukrajiny s EU tedy jsou:

- Historická spjatost některých ukrajinských regionů s územím současné EU
- Krátká geografická vzdálenost a možnost vstoupit do členského státu EU bez obtíží

Celková vyšší míra „proximity“ v případě Ukrajiny je celkem jasná i bez zevrubnějšího náhledu. Společně s geograficky bližším umístěním je kulturní spjatost z evropského kontextu jasná ve vícero ohledech – i tento fakt mohl přispět k celkově lepšímu přijetí ukrajinských migrantů v očích evropské veřejnosti.

3.4.3. Zhodnocení blízkostních faktorů

Historická spjatost Sýrie s bývalým centrem „kolonie“ (či přesněji řečeno „dominia“) je rozhodně jedním z „pull“ faktorů na straně EU vůči Sýrii. Nicméně za „push“ faktory na evropské straně lze považovat kulturní rozdílnosti, geografická vzdálenost je poté „intervening obstacle.“ V případě Ukrajiny je většina faktorů ze strany EU spíše „pull“ faktory, kdy společné kulturní, historické a geografické aspekty mohly přispět v rozhodování o migraci v její prospěch.

3.4.4. Srovnání blízkostních faktorů

Sýrie i Ukrajina mají určitou míru blízkosti s určitými aspekty typickými pro členské státy EU – v případě Sýrie jde především o historickou blízkost a v případě Ukrajiny také o blízkost kulturní, která se projevovala zvýšeným akcentem na sdílené hodnoty liberální demokracie v roce 2022. Ze strany EU se lze ovšem domnívat, že náhled na tyto blízkosti bude výrazně odlišný pro každý případ. Sýrie, která svou muslimskou tradicí nezapadá do rámce hodnot, které lze považovat v Evropské unii za sdílené, je v odlišné pozici oproti pozici Ukrajinců, kteří nemuseli čelit v roce 2022 výrazným kulturním rozdílům v EU. Je pravděpodobné, že dojem blízkosti Syřanů a Ukrajinců je silně závislý na kulturní předpojatosti a určité míře předsudků, které jsou s ní spjaty, nicméně lze říci, že i díky více společným faktorům nedocházelo v roce 2022 k radikálním opatřením proti proudu migrace z Ukrajiny.

Rozdílná geografická blízkost zároveň mohla přispět k rozdílnému postupu, kdy v situaci Ukrajiny, která přímo sousedí se členskými státy, se nebylo možné „vyhnout

odpovědnosti“ za migrující osoby prostřednictvím třetích zemí, jako tomu byl ov případě Sýrie a striktnějšího hlídání vnějších hranic na nejčastějších migračních trasách.

3.5. Enviromentální faktory

3.5.1. Enviromentální faktory Sýrie

Sýrie, coby země, která velkou část svého území skýtá v pouštních oblastech, musela již před rokem 2015 čelit řadě enviromentálních problémů – odlesňování, nedostatku pitné vody, nebo třeba půdní erozi (existuje mimo jiné domněnka, že právě enviromentální nedostatky byly jedním ze iniciačních problémů) (Werrel and Femia, 2013). Oblast blízkého východu čelila jednomu z nejvyšších úbytků celkového úhrnu srážek ve středomořském regionu (Gleick, 2014, str. 336). Vzhledem k tomu, že většina produkce syrského zemědělství byla do roku 2011 závislá na pravidelných záplavách, stal se nedostatek vody jedním ze stresorů migrační vlny (Gleick, 2014, str. 335). Boje o infrastrukturu vodního zásobování se zároveň od roku 2012 staly častým prvkem občanské války (Gleick, 2014, str. 336). Ze současné pozice je těžké předpovědět potenciál těchto enviromentálních nedostatků, jelikož souběžně s nimi je země v neutuchajícím válečném konfliktu, je nicméně možné se domnívat, že Sýrie je jednou ze zemí, které jsou klimatickými změnami ohroženy velice silně (více důkazů na (WB (1), 2023)).

3.5.2. Enviromentální faktory Ukrajiny

Ukrajina není klimatickými změnami natolik ohrožována jako Sýrie, především kvůli dostatku pitné vody na území, nicméně právě její nadužívání by mohlo do budoucna přinést Ukrajině značné potíže („key vulnerability“ na (WB (2), 2023). Obdobně, jako většina evropského kontinentu, čelí části ukrajinského území sezonním záplavám a obdobím sucha. Hlavní enviromentální zátěží na Ukrajině v roce 2022 se stal válečný konflikt a s ním spjaté decimování životního prostředí prostřednictvím např. necitlivého zacházení z rizikovou výrobní a elektrickou infrastrukturou, ničení přirozených přírodních oblastí, zahlcování odpadního systému vojenským materiálem a decimováním zemědělských oblastí (UNEP, 2022)).

3.5.3. Enviromentální faktory Evropské unie

Stav životní prostředí v Evropské unii se stal důležitým společenským tématem a přípravy na případné změny zase její dlouhodobou strategií (EEA (1), 2015). I přes nepříznivé vyhlídky pro vývoj podmínek v různých částech Evropy byl stav podmínek životního prostředí

v roce 2015 (EEA, (2), 2015) a v roce 2022 (European Commission (1), 2022) stále dostatečný pro výrobní i zemědělské kapacity a státy Evropské unie pokračovaly v postupném snižování negativního vlivu na životní prostředí.

3.5.4. Zhodnocení a srovnání enviromentálních faktorů

V akademickém migračním diskurzu je pojem „enviromentální migrace“ již poměrně pevně zakotven a určuje podmínky, které předurčují části populace k migraci z důvodu neudržitelných či zhoršujících se klimatických podmínek, které nesvědčí lidskému životu a přežití. Ačkoliv doposud neexistuje legální báze této migrace, je její existence, a především potenciál její četnosti v budoucnosti považovány za skutečný fenomén na poli mezinárodní migrace (IOM, 2023). Z hlediska neoklasické teorie by tak bylo možné zhodnotit nepříznivé enviromentální podmínky v Sýrii jako „push“ faktor a příznivé podmínky v EU a na Ukrajině jako „pull“ faktor.

V enviromentální rovině je tedy při porovnání Sýrie, Ukrajiny a EU jasný rozdíl mezi Ukrajinou a EU na straně jedné a Sýrií na straně druhé. Sýrie svou polohou a klimatickými podmínkami patří mezi skupinu států nejvíce ohrožených klimatickými změnami. Výzkum tendencí migraci v zemích, které čelí silným negativním klimatickým změnám je jedním z důležitých aspektů současného migračního diskurzu a spjatost klimatických podmínek je do budoucna vyhlížena jako jeden z hlavních důvodů migrace v budoucnosti (více např. v (European Parliament, 2022)). EU spolu s Ukrajinou sice částečně zasahují do oblastí a pásů, které byly a jsou v ohrožení klimatickými změnami (jmenovitě jižní části EU a stepní oblasti na Ukrajině), nicméně stav v roce 2022 nenasvědčoval, že by v nejbližším časovém horizontu mělo v těchto zemích dojít k masové migraci způsobené enviromentálními změnami.

3.6. Faktory migrační politiky („Migration Policies“)

Sýrie a prošlé pasy

Jak bylo zmíněno v části podkapitoly 3.4., nezanedbatelná část osob migrujících ze Sýrie odcházelo s prošlými pasy či prošlé pasy v roce 2015 mělo. Tento problém, především pro osoby, které migrovaly do okolních zemí, se plně prokázal v nemožnosti si o nový pas požádat jinde, než na syrském území – v roce 2015 tedy nemalá část migrantů ze Sýrie neměla oficiální státní příslušnost, což komplikovalo zapojení do legálních struktur hostujícího domova (Reynolds, 2015). Nemožnost návratu do Sýrie a zároveň nemožnost si ponechat syrskou státní příslušnost prostřednictvím prodloužení cestovního pasu mohla dopomoci v silnější migrační proud do Evropy, coby do nové domovské země.

Evropská unie v přístupu k syrským migrantům nezaujala jednotný postoj (mimo jiné reflektovaný již předcházejícími nejednotnými postupy v otázce migrace a azylu, více v kapitole 1.6.). V roce 2015 bylo navrženo hned několik legálních opatření, která měla napomoci situaci jak zemím, které nově příchozí přijímaly, tak nově příchozím. Prvním takovým opatřením mělo být dočasné rozmíst'ování potenciálních azylantů mezi země takovým způsobem, aby nedošlo k zahlcení systémů azylové ochrany u hlavních příjemců – tento systém velmi neslavně dopadl žalobou na státy, které tento systém odmítly a nikdy nebyl uveden plně v platnost. Dále byl zavedený systém hotspotů pro poskytování azylového řízení, zavedení seznamů bezpečných třetích zemí, do kterých měli být případní migranti vraceni a na závěr posílení hraniční a pobřežní stráže (Carrera et al., 2015). Tato opatření byla cílena na vytvoření solidárnějšího systému sdílení zátěže při čelení migračnímu vnějšímu tlaku, nicméně nejednotné a protichůdné postoje k takovýmto řešením byly přítomné po celou dobu trvání migrační krize (nejen v roce 2015) a hlavní právní zátěž pro nově příchozí tak byla vázána na cílovou destinaci – například Německo uvedlo ve prospěch nově příchozích migrantů řadu podpůrných legálních nástrojů s cílem co nejvyšší možné integrace (Hindy, 2018), proti tomu například právní systém Itálie teprve začal čelit v reakci na migrační vlnu dlouhodobým problémům v právním řádu, např. u definice azylanta a uprchlíka či systému získávání biometrických údajů (Savino, 2016, str. 987-988).

Ukrajina a dlouhodobý úbytek obyvatel

Ukrajina se od dob své novodobé samostatnosti potýká s klesajícím počtem celkové populace – od roku 1993 do roku 2022 přišla Ukrajina o více jak 8 milionů obyvatel (WB (3), 2023). Jednou z příčin tak vysokého poklesu je i setrvalá úroveň migrace z Ukrajiny, která se od roku 1991 silněji projevuje v „západním“ směru, tedy do zemí Evropské unie, Spojených států a Kanady (Lapshyna, 2022). Před rokem 2022 bylo v Evropské unii okolo 1,5 milionu Ukrajinců s legálním pobytem (Eurostat, 2023).

Příchozí z Ukrajiny v roce 2022 mohli žádat o různé formy tzv. „dočasné ochrany“, především díky povaze konfliktu na Ukrajině, který umožnil poskytování ochrany před válkou. Poprvé bylo na celoevropské úrovni zavedena „direktiva dočasné ochrany“ (Temporary Protection Directive), která umožnila masové a zjednodušené vydávání této ochrany a Evropská komise začala se zprostředkováním koordinace postupu mezi členskými státy (European Commission, 2023). Státy, do kterých proudil největší počet migrujících osob, dokázaly vytvořit podpůrné legální zázemí, které umožňovalo volný pohyb chráněných osob po Schengenském prostoru a zároveň poskytovalo mezinárodní ochranu (*Zákon č. 65/2022 Sb.:*

Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, 2022).

Pohyb po Evropské unii pro Syřany a Ukrajince

Rozdílný přístup v migrační politice mohli Syřané a Ukrajinci pocítit v oblasti následného pohybu po Evropské unii. Samotný vstup na území členského státu EU byl pro Syřany v roce 2015 výrazně složitější než pro Ukrajince v roce 2022 (viz kapitola 3.10.). Pokud se už migrantům ze Sýrie podařilo požádat o azyl na území EU, bylo pro další možnosti pohybu po EU rozhodující, kde se tak stalo. Každý stát, který mezinárodní azyl udělil, měl možnost omezit případnou svobodu pohybu azylanta v případě, že se ze strany azylanta nejeví snaha o alespoň dočasnou integraci (tuto možnost omezování „posvětil“ i Evropský soudní dvůr v roce 2016 v reakci na rozporné postupy mezi členskými státy a jejich migrační agendou (*The Court of Justice delivers a ruling on the relationship between the freedom of movement of beneficiaries of international protection and measures intended to facilitate their integration: A place-of-residence condition may be imposed on beneficiaries of subsidiary protection if they face greater integration difficulties than other non-EU citizens who are legally resident in the Member State that has granted such protection*, 2016)). Každý případný migrant byl tak omezen právní praxí konkrétního státu. V případě migrujících z Ukrajiny ovšem došlo k udělování tzv. „dočasné ochrany,“ která má v členských zemích EU jednotou podobu, která obsahuje i možnost volného pohybu po Schengenském prostoru, povinnost poskytování zdravotní péče, sociálních dávek a přístupu ke vzdělání (European Commission, 2023).

3.6.1. Zhodnocení a srovnání faktorů migrační politiky

Situace obou migračních vln byly ovlivněny jak z pozice „domovského státu,“ tak z pozice členských států EU. V případě Sýrie byla nemožnost prodloužení stávajících pasů uprchlých osob či nemožnost a neochota vydání pasů nových „intervening obstacle“ pro případný postup v migraci dále do EU, jelikož byli migrující osoby nuceny setrvat na místě prvního uznání azylu, a navíc bez jistoty mezinárodněprávního uznání. Pokud se i tak podařilo migrujícím dostat na území EU, byl případný pohyb dále do cílové destinace opět ovlivněn omezenou možností pohybu po území EU v případě států na vnější hranici, ale i v případě států „uvnitř“ EU, které měly nastavený zvláštní režim pohybu pro azylanty – Syřané tak v oblasti migrační politiky museli čelit hned „dvojitě“ „intervening obstacle.“

V případě Ukrajiny existuje v migrační politice jistá spjatost s demografickým trendem stálého poklesu počtu obyvatel od roku 1993, který mohl být způsoben právě absencí

výraznějších „intervening obstacles“ na straně Ukrajiny i na straně zemí s největší ukrajinskou diasporou. Ani situace v roce 2022 nezaznamenala výrazné změny ve ztěžování případné migrace – naopak nejčastěji poskytované vízum migrantům z Ukrajiny, tzv. „dočasná ochrana“, zaručovalo mimo sociální podpory také volný pohyb po zemích Schengenského prostoru, a i návrat na Ukrajinu bez nutnosti o vízum přijít. Situaci migrační politiky ze strany EU vůči Ukrajině lze tedy označit za jasný „pull“ faktor.

Rozdíl mezi Sýrií a Ukrajinou se po zhodnocení zdá být jasným – oproti překážkám, kterým museli čelit Sýřané v roce 2015 přicházeli Ukrajinci v roce 2022 do prostředí, které jim bylo nakloněnější a nabízelo záruky volného pohybu a poskytnutí základní péče. Zároveň měla většina ukrajinských migrantů možnost o prodloužení pasů či vydání nových požádat na fungujících zahraničních zastoupení Ukrajiny v zemích EU, kdy vláda Ukrajiny netvořila pro dané úkony žádné překážky, narozdíl od syrské vlády, která vydání nových pasů podmínila návratem do země.

4. Zhodnocení odpovědí na výzkumné otázky a ověření hypotézy

Po provedené analýze a srovnání jednotlivých faktorů je možné odpovědět na výzkumné otázky položené na počátku.

RQ 1: Existují faktory společné pro obě migrační vlny?

Pro obě migrační vlny existují společné faktory, především v politické podkategorii. Jak Sýrie, tak i Ukrajina se potýkají na svém území s určitou mírou územní fragmentace a separatismu, které mají ve výsledku vliv na úroveň vládnutí v daných regionech. Zároveň bylo obyvatelstvo obou zemí ohroženo vojenským konfliktem, který zasahoval i do mezinárodní situace a o porušování lidských práv. Ve většině ostatních faktorů se ovšem ukázala výrazná odlišnost obou migračních vln.

V politických faktorech se kromě podobností objevily také rozdílnosti, především v pozici „domácí“ vlády na poli dodržování lidských práv a úrovni vládnutí – úroveň vládnutí na území Sýrie byla víceméně velmi špatná bez ohledu na územní fragmentaci, zatímco úroveň vládnutí na Ukrajině byla velmi „dichotomická“ mezi špatnou úrovní na území separatistických republik a zlepšující se úrovní na území centrální vlády Ukrajiny. V socio-ekonomické sféře poté došlo k nalezení rozdílností v dostupnosti zdravotnictví i školství, kdy Ukrajina nečelila tak výraznému nedostatku jako Sýrie, stejně tak v otázce vnitřního vysídlení si Ukrajina v roce 2022 vedla výrazně lépe nad Sýrií.

V otázce chudoby, nezaměstnanosti a příjmové úrovně si sice obě země nejsou rovné v absolutních číslech, nicméně obě země vykazovaly výrazně nižší hodnoty oproti EU ve sledovaných letech.

Určitou podobnost bylo možné nalézt v národnostní otázce, kdy obě země čelily již zmíněné fragmentaci, způsobené (mimo jiné) národnostním složením v daných oblastech. Obě země se zároveň s problematikou národnostních (či v případě Ukrajiny spíše „jazykových“) menšin potýkaly již před sledovaným rokem a propuknuvší konflikt tak hlavně eskaloval dlouhodobé problémy a dělicí národnostní linie – v případě Sýrie se jednalo o dlouhodobé snahy o kurdeckou nezávislost a v případě Ukrajiny o nezávislost území s převahou rusky hovořící populace.

Potenciálně nejvýraznější rozdíl byl nalezen v demografii jednotlivých zemí, která zároveň vyvrátila určitou „demografickou logiku“ migrace, který by předpokládala mezinárodní „vyvažování“ mezi státy s vysokou mírou plodnosti se státy se stárnoucím obyvatelstvem. Sýrie, se svou vyšší mírou porodnosti i plodnosti, stejně tak vysokou mírou obyvatelstva v pracujícím věku, se nabízela být označena jako logickým „zdrojem“ migrujících osob do EU. Ukrajina, která svými daty „zaostávala“ za EU a vykazovala ještě horší demografické trendy i z dlouhodobého hlediska, tuto logiku „doplňování“ pracovní síly vyvrátila. Obě země, které se svou demografií výrazně liší, tak nepotvrdili domněnku, že by společné „push“ či „pull“ faktory mohly mít obdobný výsledek n sledované migrační vlny.

Převaha rozdílností byla přítomna i v oblasti „proximitních“ faktorů. Ačkoliv se tato práce nezabývala hloubkovou analýzou z pohledu antropologie a kulturních studií, i tak byly nalezeny výrazné rozdíly, především z pohledu percepce aktérů migrace (ať už samotných migrujících, či populace cílového státu). Obe migrační vlny se odehrávaly na pozadí odlišného vnímání kulturních a společenských rozdílností. V geografické blízkosti se zároveň lišila i povaha faktorů pro obě země, jelikož Ukrajina sousedila přímo se zeměmi EU a potenciální migrace ze Sýrie byla vystavena překonání nejen geograficky delší cesty, ale i území třetích států, které měly povinnost případné migrující osoby zachytit.

Pro obě migrační vlny tedy existují společné faktory, je jich ale výrazně méně než faktorů odlišných. Samotná odlišnost ovšem nezpůsobila „nemožnost“ obě migrační vlny srovnat a vyvrátit tak následující hypotézu.

H1: Migrační krize z roku 2015 a z roku 2022 jsou analogické a srovnatelné ve většině pojmenovaných faktorů a projevů.

V případě této hypotézy je potřeba říci, že obě migrační vlny srovnatelné jsou (samotné zpracování této práce je toho vlastně důkazem) a analogické v určité míře také, jelikož obě vlny dokázaly ve sledovaných faktorech při provedení analýzy vykazat určité výsledky, které bylo možné následně komparovat.

Po předchozím zhodnocení podobností je ovšem záhodno vyvrátit část hypotézy, která považovala obě migrační vlny za obdobné.

H2: „Push“ efekty v roce 2015 v Sýrii jsou obdobné jako efekty na Ukrajině v roce 2022.

Obě migrační vlny skutečně vykazovaly při letmém pohledu určité podobnosti, především pak ve vlivu počtu osob, žádající v zemích EU o azyl (jak bylo uvedeno v teoretické kapitole 2.2.). Rozdílnosti analyzovaných faktorů ovšem převládají nad podobnostmi a „push“ efekty v obou zemích jsou v některých ohledech značně rozdílné – největší rozdílností se vykazovaly faktory demografie, proximity a řada socio-ekonomických faktorů. Vybrané faktory se často dokonce lišily ve své povaze, a tak nebylo výjimkou, že některá aspekty, které se pro Sýrii mohly jevit jako „push“ efekty, nebyly na Ukrajině vůbec přítomny, nebo dokonce v příkladě demografie jako „push“ ve výsledku nepůsobily.

Výrazná rozdílnost mezi jednotlivými migračními vlnami byla také situace v oblasti migrační politiky, kterou se zabývala druhá výzkumná otázka.

RQ 2: Jak moc tyto faktory (a ve výsledku vlny samotné) ovlivnil vývoj společné evropské migrační a azylové politiky?

Z analytické části práce vyplývá, že migrační politika na celoevropské úrovni prošla výraznějším posunem, především v otázce společné reakce na náhle migrační vnější tlaky. Od orku 2016 došlo k revizi CEAS, došlo ke konečnému rozhodnutí v otázce migračních kvót a také k vymezení jasného časového plánu na přijímání konkrétních harmonizačních postupů v otázce přístupu k občanům třetích zemí. Lze tedy říci, že migrační vlna v roce 2015, kterou současně provázely tendence fragmentace názorů na společné postupy, ve výsledku podpořila dílčí řešení dlouhodobě zanedbávané otázky společné migrační a azylové politiky. Tento posun lze současně vidět na odlišnosti některých faktorů na straně EU vůči Ukrajině v roce 2022, kdy převaha pozitivních „pull“ efektů provázela ukrajinské migranty

celým rokem 2022 (od dostupnější možnosti uznání vzdělání po užití konkrétního právního nástroje s širšími možnostmi pro migrující osoby a celoevropskou snahu o koordinovaný postup).

Ze samotné analýzy faktorů by tedy mělo být zřejmé, že určitý posun na poli společné migrační politiky nastal. Je ovšem stále otázkou, nakolik se může jevit posun jako skutečný, vezmeme-li v potaz rozdílnou situaci mezi Sýrií a Ukrajinou, především v oblasti zkoumané proximity. Jistě by bylo možné namítnout, že migrace ze Sýrie, se svou kulturní i geografickou vzdáleností nenabízela takovou lehkost koordinované přístupu jako vlna z Ukrajiny. Stejně tak mohla kulturní blízkost Ukrajiny s EU dopomoci k širšímu přijetí potřeby pomoci – ostatně k porušování lidských práv se tentokrát nedělo někde „za mořem“ jako v případě Sýrie, ale přímo za hranicemi EU, navíc ze strany státního agresora (je samozřejmě otázkou, jak moc lze porovnávat porušování lidských práv při měřítku válečného konfliktu, který navíc v obou případech stále probíhá. Nicméně v případě Sýrie docházelo k výraznému porušování i ze strany Assadovy vlády, a tím pádem uvrhla syrskou populaci do situace, kdy žádné místo nebylo „čisté“ porušování lidských práv, na rozdíl od Ukrajiny, na jejíž území pod kontrolou ukrajinské centrální vlády nedocházelo k systematickému prosušování. I takový rozdíl a rozdíl mezi percepcí obou migračních vln napovídá, že k negativnější percepci v syrském případě muselo přispět i něco dalšího).

5. Závěr

Dvě migrační vlny bezesporu ovlivnily a zřejmě i nadále budou ovlivňovat percepci migrace v Evropě a následné potřebné změny ve společné migrační a azylové politice, který i přes konkrétnější časové rámce a reformy stále zůstává „popelkou“ na poli legislativní harmonizace – odpověď na výzkumnou otázku RQ 2: „Jak moc tyto faktory (a ve výsledku vlny samotné) ovlivnil vývoj společné evropské migrační a azylové politiky?“ tak může být ve výsledku velmi rozmanitá. S cílem její tvorby je vždy potřeba lépe porozumět pochodům, které vedou ke společenské poptávce komplexního řešení migrace a srovnání jednotlivých migračních vln tomu může výrazně dopomoci. Dvě prozatím nejsilnější migrační vlny v novodobých dějinách EU dokázaly vytvořit takové klima, které potřebným změnám přálo – každá z nich však jiným způsobem. Zároveň obě vlny poodhalily způsob, jakým dokáže evropská veřejnost s politickou reprezentací rámcovat problematiku migrace na základě jejího původu (i když zdrojem takových vln byly v obou případech především vojenské konflikty). Většina srovnání těchto dvou vln by tak mohla svádět k závěru, že jsou si migrační vlny a její subjekty natolik podobné, že za rozdílným přístupem k jejich řešení stojí evropská xenofobie

nebo rasismus, který ovlivňuje všeobecnou ochotu či neochotu řešit komplexní problémy koordinovaným způsobem. Tato práce ovšem svým zaměřením a rámcem srovnání dokázala nalézt více rozdílů, které takový zkratkovitý závěr mohou narušit.

Zůstává samozřejmě stále otázkou, nakolik bylo možné považovat Sýrii, Ukrajinu, a především pak Evropskou unii jako homogenní celky. Nicméně pro nalezení klíčových faktorů rozdílnosti bylo toto zobecnění pro srovnání dvou vln, jejichž cílem byly odlišné členské státy, nezbytné, zvláště v případě, kdy jedna z výzkumných otázek se týkala proměny společné migrační a azylové politiky. Nicméně v obou případech došlo při vstupu na území do EU ještě k „sekundární“ migraci, kdy země vstupu nemusel sloužit jako destinace cílová (především pak v syrském případě). Právě fenomén migraci uvnitř EU z pohledu osob ze třetích zemí by tak mohlo být dalším tématem či srovnávací rovinou těchto dvou migračních vln.

Jednotlivé porovnávané faktory byly vybrány po zevrubné analýze prací, které se hledáním faktorů zabývaly, s cílem zodpovězení výzkumné otázky RQ 1: „Existují faktory společné pro obě migrační vlny?“ která se jejím hledáním zabývala. I přes takový postup ovšem nelze vynechat fakt, že takový výběr byl především výběrem subjektivním. Cílem práce bylo co možná nejobecnější srovnání ve smyslu vypovídající hodnoty daných faktorů – bezpečnostní situace, ekonomická situace, demografické tendence a trendy apod. Nelze vždy s jistotou říci, že jeden srovnávací rámec je skutečně „vše vypovídající.“ Obecné srovnání na základě vybraných faktorů ale mohlo svým dílem pomoci v hledání těch „třecích ploch,“ které by bylo možné podrobněji zkoumat v jiné práci – především pak socio-ekonomické faktory, demografii a faktory migrační politiky.

Při obecném srovnání hlavních faktorů je možné tvrdit, že obě vlny jsou si podobné opravdu jenom zčásti a tím, že obdobná „část“ se nachází na politické a bezpečnostní rovině, je tak složitější přikládat širší význam ostatním faktorům – obě hypotézy, *H1: Migrační krize z roku 2015 a z roku 2022 jsou analogické a srovnatelné ve většině pojmenovaných faktorů a projevů.*“ a *H2: „„Push“ efekty v roce 2015 v Sýrii jsou obdobné jako efekty na Ukrajině v roce 2022.*“ se tak nepotvrdily. Ozbrojený konflikt a občanská válka jsou bezpochyby nesmírně důležité faktory, které rozhodování o migraci pomáhají rozhodovat, a to většinou v její prospěch – lze tak hovořit o migraci „nucené,“ nicméně tato práce se snažila o srovnání mimo tento rámec. Obě vlny bezpochyby byly z určité části „vynucené,“ nicméně v případě Sýrie a v případě Ukrajiny byly přítomny takové rozdíly, které si vyžádaly alespoň rámcové srovnání. Právě díky této práci je možné říci, že ne každé migrační vlny, které je možné při letmém pohledu označit za „vynucené“ okolnostmi, jsou natolik srovnatelné, aby bylo možné je vkládat

do jednotné kategorie. Nalezené rozdíly v případě Sýrie a Ukrajiny by proto bylo záhodno prozkoumat hlouběji a pomocí podrobnější hodnotící škály, s cílem nalézt všechny dílčí hodnotící faktory při rozhodování o migraci.

Summary

The diploma thesis deals with the comparison of the conditions of Syria and Ukraine within the framework of two migration waves in years of 2015 and 2022 within European Union. Both countries are analyzed through factors affecting migration decision and the same factors are used in the case of the EU. The factors were selected based on the framework of neoclassical migration theory ("push", "pull" factors and "intervening obstacles") and EASO's "literature review", dealing with a summary of the most requested factors, followed by the practical application of the factors in Urbanski's work from 2022. Factors were divided into framework subcategories (political, socio-economic, proximity, environmental and migration policies) and compared on behalf of each country. The main contribution of the work is the comparative component itself and the presentation of a different perspective on the issue of the development of the common European migration and asylum policy.

Přehled literatury a seznam zdrojů

Odborné články a akademické práce (abecedně, dle autora)

- BALLAIS, Jean-Louis, Mohamed AL AMRAWY, Mohamed AL DBIYAT, Laurence CHARBEL a Bernard GEYER, 2018. The Place of the French Language in Arabic-Speaking Mediterranean. *Handbook of the Changing World Language Map* [online]. Cham: Springer International Publishing, 1-13 [cit. 2023-03-23]. ISBN 978-3-319-73400-2. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-73400-2_8-1
- BOSSE, Giselle, 2022. Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy* [online]. 43(3), 531-546 [cit. 2023-03-23]. ISSN 1352-3260. Dostupné z: doi:10.1080/13523260.2022.2099713
- BRÜCKER, Herbert, Laura GOSSNER, Andreas HAUPTMANN, Phillip JASCHKE, Kamal KASSAM a Ignat STEPANOK, 2022. Die Folgen des Ukraine-Kriegs für Migration und Integration: Eine erste Einschätzung. *Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung* [online]. 1-27 [cit. 2022-09-20]. ISSN 2195-2655. Dostupné z: doi:10.48720/IAB.FB.2202
- DE CONINCK, David, 2022. The Refugee Paradox During Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. *International Migration Review* [online]. [cit. 2022-09-20]. ISSN 0197-9183. Dostupné z: doi:10.1177/01979183221116874
- DIRKS, Gerald E., 1993. International Migration in the Nineties: Causes and Consequences. *International Journal* [online]. 48(2), 191-214 [cit. 2023-02-23]. ISSN 00207020. Dostupné z: doi:10.2307/40202878
- DUSZCZYK, Maciej a Paweł KACZMARCZYK, 2022. War and migration: the recent influx from Ukraine into Poland and possible scenarios for the future. *CMR Spotlight* [online]. 39(4), 1-12 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Spotlight-APRIL-2022.pdf>
- ELAMEIN, Mohamed, Hilary BOWER, Camilo VALDERRAMA, et al., 2017. Attacks against health care in Syria, 2015-16: results from a real-time reporting tool. *The Lancet* [online]. 390(10109), 2278-2286 [cit. 2023-03-23]. ISSN 01406736. Dostupné z: doi:10.1016/S0140-6736(17)31328-4

- GLEICK, Peter H., 2014. Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria. *Weather, Climate, and Society* [online]. **6**(3), 331-340 [cit. 2023-03-23]. ISSN 1948-8327. Dostupné z: doi:10.1175/WCAS-D-13-00059.1
- IDRIS, Iffat, 2022. *Corruption, crime and conflict in eastern Ukraine* [online]. Birmingham, UK [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-social-sciences/government-society/publications/corruption-crime-and-conflict-in-eastern-ukraine.pdf>. SOC ACE Evidence Review Paper No. 2. University of Birmingham.
- JANYSKOVA, Lenka a Jaromir HARMACEK, 2020. Seeking asylum in Denmark: analysis of determinants in 2005-2015. *Geografisk tidsskrift* [online]. COPENHAGEN K: Routledge, **120**(1), 51-66 [cit. 2022-12-15]. ISSN 0016-7223. Dostupné z: doi:10.1080/00167223.2020.1762501
- JELÍNKOVÁ, Marie a Ondřej VALENTA, 2022. Migration Integration in the Czech Republic: An Analysis of the Priorities the Country Has Set and Its Support for Them. *Czech Sociological Review* [online]. **58**(1), 71-97 [cit. 2023-03-09]. ISSN 00380288. Dostupné z: doi:10.13060/csr.2022.008
- KRÁLIKOVÁ, Marta, 2022. Importing EU norms: the case of anti-corruption reform in Ukraine. *Journal of European Integration* [online]. **44**(2), 245-260 [cit. 2023-03-23]. ISSN 0703-6337. Dostupné z: doi:10.1080/07036337.2021.1872559
- KUČEROVÁ, Irah, 2022. HISTORICKÝ VÝVOJ HLAVNÝCH MIGRAČNÝCH TOKOV. *Medzinárodné vzťahy* [online]. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave Fakulta medzinárodných vzťahov, **20**(1), 34-57 [cit. 2022-09-29]. ISSN 1336-1562. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_proquest_journals_2644081267
- LEE, Everett S., 1966. A theory of migration. *Demography* [online]. **3**(1), 47-57 [cit. 2022-09-05]. ISSN 0070-3370. Dostupné z: doi:10.2307/2060063
- LEE, Everett S., 1970. Migration in Relation to Education, Intellect, and Social Structure. *Population Index* [online]. **36**(4), 437-444 [cit. 2022-12-15]. ISSN 00324701. Dostupné z: doi:10.2307/2734064
- MALLET, Richard a Jessica HAGEN-ZANKER, 2018. Forced migration trajectories: an analysis of journey- and decision-making among Eritrean and Syrian arrivals to

Europe. *Migration and Development* [online]. 7(3), 341-351 [cit. 2023-03-09]. ISSN 2163-2324. Dostupné z: doi:10.1080/21632324.2018.1459244

- MASSEY, Douglas S., Joaquin ARANGO, Graeme HUGO, Ali KOUAOUICI, Adela PELLEGRINO a J. Edward TAYLOR, 1993. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* [online]. 19(3), 431-466 [cit. 2022-09-05]. ISSN 00987921. Dostupné z: doi:10.2307/2938462
- MBAH, Ruth Endam a Divine WASUM, 2022. Russian-Ukraine 2022 War: A Review of the Economic Impact of Russian-Ukraine Crisis on the USA, UK, Canada, and Europe. *Advances in Social Sciences Research Journal* [online]. 9(3), 144-153 [cit. 2023-03-23]. ISSN 2055-0286. Dostupné z: doi:10.14738/assrj.93.12005
- MEDEIROS, João a Christoph SCHWIERZ, 2015. Efficiency estimates of health care systems. *Economic Papers* [online]. (549), 1-60 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: doi:10.2765/49924
- MOUHIDDIN, Adnan, 2017. Syrian Arab Republic - Government Defence Anti-Corruption Index 2015. *Transparency International - Defence and Security* [online]. 2017, 1-92 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.2.30989.74727
- NOOR, Sanam, 2004. European Union and the Middle East: A Historical Analysis. *Pakistan Horizon* [online]. 57(1), 23-46 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41394035>
- PURCELL, Jr. James N., 1993. International Migration in the Nineties: Causes and Consequences: Migration Challenges of the 1990s. *The World Today* [online]. 1993, 49(11), 191-214 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40396456>
- RAVENSTEIN, E. G., 1885. The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London* [online]. 48(2), 167-235 [cit. 2022-09-05]. ISSN 09595341. Dostupné z: doi:10.2307/2979181
- RAVENSTEIN, E. G., 1889. The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society* [online]. 52(2), 241-305 [cit. 2022-09-05]. ISSN 09528385. Dostupné z: doi:10.2307/2979333
- REES, Philip a Nik LOMAX, 2019. Ravenstein Revisited: The Analysis of Migration, Then and Now. *Comparative Population Studies* [online]. 2019(vol. 44), 351-412 [cit. 2023-01-23]. ISSN 1869-8999. Dostupné z: doi:10.12765/CPoS-2020-10
- ROTTMANN, Susan a Ayhan KAYA, 2021. 'We can't integrate in Europe. We will pay a high price if we go there': Culture, Time and Migration Aspirations for Syrian

Refugees in Istanbul. *Journal of Refugee Studies* [online]. **34**(1), 474-490 [cit. 2023-03-23]. ISSN 0951-6328. Dostupné z: doi:10.1093/jrs/feaa018

- SALUSCHEV, Sergey, 2014. Annexation of Crimea: Causes, Analysis and Global Implications. *Global Societies Journal* [online]. **2014**(2), 37-46 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/5vb3n9tc>
- SAVINO, Mario, 2016. The Refugee Crisis as a Challenge for Public Law: The Italian Case. *German Law Journal* [online]. **17**(6), 981-1004 [cit. 2023-03-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: doi:10.1017/S2071832200021568
- SCIPIONI, Marco, 2018. Failing forward in EU migration policy? EU integration after the 2015 asylum and migration crisis. *Journal of European Public Policy* [online]. **25**(9), 1357-1375 [cit. 2022-09-20]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1325920
- URBANSKI, Mariusz, 2022. Comparing Push and Pull Factors Affecting Migration. *Economies* [online]. BASEL: Mdpi, **10**(1), 21 [cit. 2022-12-15]. ISSN 2227-7099. Dostupné z: doi:10.3390/economies10010021
- VAN HEAR, Nicholas, Oliver BAKEWELL a Katy LONG, 2017. Push-pull plus: reconsidering the drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies* [online]. **44**(6), 927-944 [cit. 2022-09-05]. ISSN 1369-183X. Dostupné z: doi:10.1080/1369183X.2017.1384135
- VATAMAN, Dan, 2016. MIGRATION AND REFUGEE CRISIS: A MAJOR CHALLENGE FOR THE EUROPEAN UNION. MEASURES AND POSSIBLE SOLUTIONS IN THE CONTEXT OF YEAR 2016. *Challenges of the Knowledge Society* [online]. Bucharest: Nicolae Titulescu University Editorial House, **6**(-), 544-549 [cit. 2022-09-20]. ISSN 2068-7796. Dostupné z: https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/permalink/420CKIS_INST/1pop0hq/cdi_doaj_primary_oai_doaj_org_article_aa12e68773f74164909647f821d47992
- ZAICEVA, A. a K.F. ZIMMERMANN, 2016. Migration and the Demographic Shift. *Handbook of the Economics of Population Aging* [online]. Elsevier, 2016, (1), 119-177 [cit. 2023-04-06]. Handbook of the Economics of Population Aging. ISBN 9780444634054. Dostupné z: doi:10.1016/bs.hespa.2016.08.002

Webové stránky a příspěvky (abecedně, dle autorů)

- ABOSEDRA, Salah, Ali FAKIH a Nathir HAIMOUN, 2021. Ethnic Divisions and the Onset of Civil Wars in Syria. In: *DISCUSSION PAPER SERIES* [online]. Bonn,

Germany: IZA – Institute of Labor Economics, s. 1-37 [cit. 2023-03-23]. ISSN 2365-9793. Dostupné z: <https://docs.iza.org/dp14023.pdf>

- AMNESTY, 2022. Ukraine: Ukrainian fighting tactics endanger civilians. *Amnesty International* [online]. Brussels, Belgium: Amnesty [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/08/ukraine-ukrainian-fighting-tactics-endanger-civilians/>
- Asylum applicants by type of applicant, citizenship, age and sex - monthly data, 2023. *EC Data Browser* [online]. Brussels: Eurostat [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYAPPCTZM__custom_5248241/default/line?lang=en
- BOGDAN, Tatyana, 2022. Analysis: 2022 Economic Results for Ukraine, Prospects for 2023: Economic losses due to the war have been staggering for 2022, but improvement is foreseen for 2023. *Kyiv Post* [online]. Kyiv: Kyiv Post, December 30, 2022 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.kyivpost.com/post/6264>
- CARRERA, Sergio, Steven BLOCKMANS, Daniel GROS a Elspeth GUILD, 2015. *The EU's Response to the Refugee Crisis: Taking Stock and Setting Policy Priorities* [online]. Brussels: Centre for European Policy Studies [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/>
- COHEN, Robin, 2021. *Migration: The Movement of Humankind from Prehistory to the Present: Annotated edition* [online]. London: André Deutsch [cit. 2022-09-20]. ISBN 978-0233005973. Dostupné z: https://www.academia.edu/40488501/Migration_The_Movement_of_Humankind_from_Prehistory_to_the_Present
- CRISIS GROUP, 2023. Conflict in Ukraine's Donbas: A Visual Explainer. *International Crisis Group* [online]. Brussels: International Crisis Group [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/content/conflict-ukraines-donbas-visual-explainer>
- CRONE, Manni, 2017. *Europe's Refugee Crisis and the Threat of Terrorism: An Extraordinary Threat?* [online]. Copenhagen, Denmark: Danish Institute for International Studies [cit. 2023-03-23]. ISBN 978-87-7605-875-3. Dostupné z: https://pure.diis.dk/ws/files/910914/Report_05_Europes_Refugee_Crisis_Web.pdf
- CROSIER, David, Daniela KOCANOVA a Arlette DELHAXHE, 2019. *Integrating asylum seekers and refugees into higher education in Europe: National policies and*

measures [online]. Brussels: European Education and Culture Executive Agency, Eurydice [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1bfa322-38cd-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en>

- DE HAAS, Hein, 2008. *Irregular Migration from West Africa to the Maghreb and the European Union: An Overview of Recent Trends* [online]. 1. Geneva: International Organization for Migration [cit. 2022-12-14]. ISBN 1607-338X. Dostupné z: https://publications.iom.int/system/files/pdf/mrs-32_en.pdf
- DIRECTORATE-GENERAL FOR EDUCATION, YOUTH, SPORT AND CULTURE, 2015. *Education and Training Monitor: 2015* [online]. Brussels: European Commission, Publications Office [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/07bfe0f8-8e88-11e5-b8b7-01aa75ed71a1>
- DIRECTORATE-GENERAL FOR EDUCATION, YOUTH, SPORT AND CULTURE, 2022. *Education and Training Monitor: 2022* [online]. Brussels: European Commission, Publications Office [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/en/>
- EASO, 2015. Latest asylum trends – 2015 overview. In: *European Asylum Support Office* [online]. Brussels: EASO, s. 3-4 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf>
- EASO, 2016. *Significant Pull/Push Factors for Determining of Asylum-Related Migration: A Literature Review* [online]. 1. Luxembourg: Publications Office of the European Union [cit. 2022-12-14]. ISBN 978-92-9494-238-8. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf>
- EASO, 2019. *Syria Security situation: Country of Origin Information Report* [online]. Valleta, Malta: EASO [cit. 2023-03-23]. ISBN 978-92-9485-069-0. Dostupné z: <https://euaa.europa.eu/>
- EEA (1), 2015. Agriculture and climate change 2015. *European Environment Agency* [online]. Copenhagen, Denmark: European Environment Agency [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.eea.europa.eu/signals/signals-2015/articles/agriculture-and-climate-change>

- EEA (2), 2015. SOER 2015 — The European environment — state and outlook 2015. *European Environment Agency* [online]. Copenhagen, Denmark: European Environment Agency [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.eea.europa.eu/soer/2015>
- ENS, 2019. *Statelessness in Syria: Country Position Paper* [online]. London, United Kingdom: The European Network on Statelessness [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://statelessjourneys.org/wp-content/uploads/StatelessJourneys-Syria-August-2019.pdf>
- ESPOSITO, Addie, 2022. The Limitations of Humanity: Differential Refugee Treatment in the EU. *Harvard International Review* [online]. Harvard University, Cambridge, MA, USA: HIR [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://hir.harvard.edu/the-limitations-of-humanity-differential-refugee-treatment-in-the-eu/>
- EUROBAROMETER, 2022. *EU's response to the war in Ukraine* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>
- EUROBAROMETER, 2022. EU's response to the war in Ukraine. In: *European Union: Eurobarometer* [online]. Brussels, Belgium: Eurobarometer, May 2022 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>
- EUROPEAN COMMISSION (1), 2022. EU agricultural outlook 2022-32: production growth of major agricultural sectors to slow down. *Agriculture and rural development* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-agricultural-outlook-2022-32-production-growth-major-agricultural-sectors-slow-down-2022-12-08_en
- EUROPEAN COMMISSION (2), 2022. EU budget: Commission proposes measures to the Council under the conditionality regulation. *European Commission* [online]. Brussels: European Commission, 18 September 2022 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_5623
- EUROPEAN COMMISSION (3), 2022. *European Economic Forecast: Autumn 2022* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2022/11/11/Forecast-1.pdf>
- EUROPEAN COMMISSION (4), 2022. *European Health Union: a new EU Health security framework is in motion* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7871

- EUROPEAN COMMISSION (5), 2022. *Guidelines on fast-track recognition of Ukrainian academic qualifications* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/document/guidelines-on-fast-track-recognition-of-ukrainian-academic-qualifications>
- EUROPEAN COMMISSION (6), 2022. What helps displaced children from Ukraine enrol in EU schools?. *European Education Area* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/news/what-helps-displaced-children-from-ukraine-enrol-in-eu-schools>
- EUROPEAN COMMISSION, 2023. Temporary protection. *Migration and Home Affairs* [online]. Brussels: European Commission [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en
- EUROPEAN PARLIAMENT PRESS RELEASES, 2022. European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. *European Parliament* [online]. Brussels: European Parliament [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism>
- EUROPEAN PARLIAMENT, 2016. *The public health dimension of the European migrant crisis* [online]. Brussels: European Parliament [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573908/EPRS_BRI\(2016\)573908_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573908/EPRS_BRI(2016)573908_EN.pdf)
- EUROPEAN PARLIAMENT, 2022. The future of climate migration: AT A GLANCE. *European Parliament* [online]. Brussels: European Parliament [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729334/EPRS_ATA\(2022\)729334_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729334/EPRS_ATA(2022)729334_EN.pdf)
- EUROPOL, 2015. TE-SAT 2015. In: *European Police Office* [online]. The Hague, The Netherlands: Europol [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/p_europol_tsat15_09_jun15_low-rev.pdf
- EXPERTNÍ SKUPINA PRO UKRAJINU, 2022. EXPERTNÍ SKUPINA PRO UKRAJINU. *Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy* [online]. Praha: FSV UK [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://fsv.cuni.cz/expertni-skupina-pro-ukrajinu>

- FLEMING, Melissa, 2015. Six reasons why Syrians are fleeing to Europe in increasing numbers. *The Guardian* [online]. London: Guardian Publishing [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/oct/25/six-reasons-why-syrians-are-fleeing-to-europe-in-increasing-numbers>
- FRANCE EDUCATION INTERNATIONAL, 2023. The European Qualifications Passport for Refugees (EQPR). *France Education International* [online]. Paris: France Education International, Republique France [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.france-education-international.fr/article/le-passeport-europeen-des-qualifications-des-refugies-eqpr?langue=en>
- GLOBAL SHELTER CLUSTER, 2017. EUROPE 2015-2016 / REFUGEE CRISIS: Overview. In: GLOBAL SHELTER CLUSTER. *Http://www.shelterprojects.org/* [online]. International Organization for Migration, April 2017, s. 170-177 [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: https://www.shelterprojects.org/shelterprojects2015-2016/SP15-16_A41-A42-Germany-2015-2016.pdf
- GOODRICK, Delwyn, 2014. Comparative Case Studies. *UNICEF Office of Research-Innocenti* [online]. Florence, Italy: UNICEF OFFICE OF RESEARCH [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/brief_9_comparativecasestudies_eng.pdf
- HASSAN, Tirana, 2023. European Union: Events of 2022. *Human Rights Watch* [online]. New York: Human Rights Watch [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/european-union>
- HINDY, Lily, 2018. Germany's Syrian Refugee Integration Experiment. *The Century Foundation* [online]. Washington, D.C: The Century Foundation [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://tcf.org/content/report/germanys-syrian-refugee-integration-experiment/>
- HRW, 2022. Forcible Transfer of Ukrainians to Russia: Punitive, Abusive Screening of Fleeing Civilians. *Human Rights Watch* [online]. New York: Human Rights Watch [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/09/01/forcible-transfer-ukrainians-russia>
- ICC-CPI, 2023. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova Image. *International Criminal Court* [online]. Hague, Netherlands: International Criminal Court [cit. 2023-

03-23]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>

- ILO, 2022. Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression, says ILO. *Https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm* [online]. Geneva, Switzerland: International Labour Organization [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm
- IMF, 2022. *REGIONAL ECONOMIC OUTLOOK EUROPE: The Fog of War Clouds the European Outlook* [online]. Washington, D.C: International Monetary Fund [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/EU/Issues/2022/10/12/regional-economic-outlook-for-europe-october-2022>
- INDEPENDENT INTERNATIONAL COMMISSION OF INQUIRY ON UKRAINE, 2023. Press conference. In: *United Nations Human Rights Council* [online]. Geneva, Switzerland: OHCHR, 16 March 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdocuments%2Fhrbodies%2Fhrcouncil%2Fcoiukraine%2FPressStatement-Chair-COIUkraine-16March2023-EN.docx&wdOrigin=BROWSELINK>
- IOM, 2022. IOM Definition of "Migrant." *IOM* [online]. Geneva: INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.iom.int/about-migration>
- IOM, 2023. ENVIRONMENTAL MIGRATION. *IOM* [online]. Geneva: International Migration Organization [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration>
- JASMIN RAGAB, Nora a Amer KATBEH, 2017. *SYRIAN DIASPORA GROUPS IN EUROPE: MAPPING THEIR ENGAGEMENT IN DENMARK, FRANCE, GERMANY, SWEDEN, SWITZERLAND AND THE UNITED KINGDOM* [online]. Maastricht: Maastricht University [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35557428/Syrian_Diaspora_Groups_in_Europe_Mapping_their_engagement_in_Denmark_France_Germany_Sweden_Switzerland_and_the_United_Kingdom

- KARASPAN, Omer, 2022. Forcibly displaced Ukrainians: Lessons from Syria and beyond. *Brookings* [online]. Washington, D.C., USA: Brookings Think-Tank [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2022/06/21/forcibly-displaced-ukrainians-lessons-from-syria-and-beyond/>
- KRASSTEV, Ivan a Mark LEONARD, 2023. Fragile unity: Why Europeans are coming together on Ukraine (and what might drive them apart). *European Council for Foreign Relations* [online]. Berlin: European Council for Foreign Relations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://ecfr.eu/publication/fragile-unity-why-europeans-are-coming-together-on-ukraine/>
- LAPSHYNA, Iryna, 2022. Ukraine – Emigration and Displacement in Past and Present. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/english-version-country-profiles/510002/ukraine-emigration-and-displacement-in-past-and-present/#footnote-target-3>
- LAUB, Zachary, 2023. Syria's Civil War: The Descent Into Horror. *Council on Foreign Relations* [online]. New York: The Council on Foreign Relations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/article/syrias-civil-war>
- MASTERS, Jonathan, 2023. Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia. *Council for Foreign Relations* [online]. New York: Council for Foreign Relations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>
- METCALFE-HOUGH, Victoria, 2016. The migration crisis? Facts, challenges and possible solution. In: *ODI Think Tank* [online]. London: ODI, s. 1-6 [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publicationsopinion-files/9913>
- NORTON, Tom, 2023. Fact Check: Has Ukraine Banned 19 Million Russian Books From its Libraries?. *Newsweek* [online]. New York, United States: Newsweek [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.newsweek.com/fact-check-has-ukraine-banned-19-million-russian-books-its-libraries-1779446>
- NWABUZO, Ojeaku a Lisa SCHAEDEER, 2017. *Racism and discrimination in the context of migration in Europe* [online]. Brussels: European Network Against Racism

[cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/racism-and-discrimination-context-migration-europe_en

- OECD, 2015. *Health at a Glance 2015: OECD Indicators* [online]. Geneva, Switzerland: OECD [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance-2015_health_glance-2015-en;jsessionid=wVLCMV2-USx1tYaYl2ZQcituXXyVflboQPSnrHC.ip-10-240-5-84
- OHCHR, 2022. Report on the human rights situation in Ukraine, 1 February to 31 July 2022. In: *COUNTRY REPORTS* [online]. Geneva, Switzerland: OHCHR, 27 September 2022, s. 1-53 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/report-human-rights-situation-ukraine-1-february-31-july-2022>
- OLAF, 2023. OLAF Final Report on Frontex. In: *FragDenStaat* [online]. Berlin: Open Knowledge Foundation Deutschland [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://fragdenstaat.de/dokumente/233972-olaf-final-report-on-frontex/>
- ORDINANCE OF THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE, 2023. STRATEGY FOR PUBLIC ADMINISTRATION REFORM IN UKRAINE FOR 2022-2025. In: *Public governance in Ukraine: Implications of Russia's war* [online]. Paris: OECD, s. 1-36 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-eng.pdf>
- PHYSICIANS FOR HUMAN RIGHTS a INSECURITY INSIGHT, 2022. *Attacks on hospitals and healthcare in Ukraine: Joint Submission to the United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, September 2022* *Attacks on hospitals and healthcare in Ukraine: Joint Submission to the United Nations Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, September 2022: Analysis* [online]. New York: ReliefWeb [cit. 2023-03-23].
- POUSTHER, Jacob, 2016. European opinions of the refugee crisis in 5 charts. *Pew Research Center* [online]. Washington, D.C: Pew Research Center [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/09/16/european-opinions-of-the-refugee-crisis-in-5-charts/>
- RATCLIFF, Christina, Barbara MARTINELLO a Vasileios LITOS, 2022. The mutual recognition of diplomas. *Fact Sheets on the European Union* [online]. Brussels: European Parliament [cit. 2023-03-23]. Dostupné z:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/42/the-mutual-recognition-of-diplomas>

- REUTERS, 2022. Factbox: Where have Russians been fleeing to since mobilisation began?. *Reuters* [online]. London: Reuters News & Media [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/where-have-russians-been-fleeing-since-mobilisation-began-2022-10-06/>
- REYNOLDS, Sarnata, 2015. Syria's passport rules leave refugees stranded: Those fleeing civil war need a safe way to document their babies and themselves. *Al Jazeera America* [online]. San Francisco: Al Jazeera America, May 15, 2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <http://america.aljazeera.com/opinions/2015/5/syrias-paperwork-crisis.html>
- ROTH, Kenenth, 2016. European Union: Events of 2015. *Human Rights Watch* [online]. New York: Human Rights Watch [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/european-union>
- ROTH, Kenneth, 2015. World Report 2015: Syria: Events of 2014. *Human Rights Watch* [online]. New York: Human Rights Watch [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/syria>
- SCHMID, Ulrich, 2019. *Contested Nationhood in a European Context* [online]. Milton Park, Abingdon-on-Thames, Oxfordshire, England, UK: Routledge [cit. 2023-03-23]. ISBN 9781032085951. Dostupné z: www.routledge.com
- SCHUSTER, Anke, Maria Vincenza DESIDERO a Giuliana URSO, ed., 2013. *RECOGNITION OF QUALIFICATIONS AND COMPETENCES OF MIGRANTS* [online]. New York: International Organization for Migration [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://publications.iom.int/books/recognition-qualifications-and-competences-migrants>
- TEJERO, María, 2022. The role of the EU in the Syrian conflict and the hunt for a new strategy. *Universidad de Navarra* [online]. Facultad de Derecho-Relaciones Internacionales Campus Universitario s/n Pamplona 31009: Universidad de Navarra [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.unav.edu/web/global-affairs/the-role-of-the-eu-in-the-syrian-conflict-and-the-hunt-for-a-new-strategy>
- THE FUND FOR PEACE, 2023. Comparative Analysis Tool. *Fragile State Index* [online]. Washington, D.C.: The Fund for Peace [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://fragilestatesindex.org/comparative-analysis/>

- THE REGIONAL REFUGEE AND RESILIENCE PLAN, 2015. *3RP Regional Progress Report* [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Human Rights Council [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/558aa6566.pdf>
- UNDP, 2016. *365 Days of Resilience Inside Syria Annual Report 2015* [online]. New York: United Nations Development Programme [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/365-days-resilience-syria>
- UNEP, 2022. *The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review* [online]. Nairobi, Kenya: United Nations Environmental Project [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review>
- UNICEF, 2016. *SYRIA CRISIS: EDUCATION FACT SHEET FIVE YEARS OF CRISIS AND CONFLICT* [online]. Brussels: UN Children's Fund [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-crisis-education-fact-sheet-five-years-crisis-and-conflict>
- UNIVERSITY OF BRITISH COLUMBIA, 2023. *THE 2015 EUROPEAN REFUGEE CRISIS. The University of British Columbia* [online]. Vancouver: University of British Columbia [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://cases.open.ubc.ca/the-2015-european-refugee-crisis/>
- WB (1), 2022. *Education: Impact of the War in Ukraine: (May 2022)* [online]. Geneva, Switzerland: World Bank [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022>
- WB (2), 2022. *Publication: Europe and Central Asia Economic Update, Spring 2022: War in the Region* [online]. Geneva, Switzerland: World Bank [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/07d94843-8f90-5cae-88fd-8516fe310bb6>
- WB (1), 2023. *Climate Knowledge Portal: Syrian Arab Republic. Climate Knowledge Portal* [online]. Geneva, Switzerland: World Bank [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/syrian-arab-republic/vulnerability>
- WB (2), 2023. *Climate Knowledge Portal: Ukraine. Climate Knowledge Portal* [online]. Geneva, Switzerland: World Bank [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/syrian-arab-republic/vulnerability>

- WERREL, Caitlin E. a Francesco FEMIA, ed., 2013. *The Climate and Spring Arab T: A Climate and Security Correlations Series* [online]. Washington, DC: The Center for Climate and Security [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://climateandsecurity.org/wp-content/uploads/2018/07/the-arab-spring-and-climate-change_2013_02.pdf
- WHO, 2016. *Annual Report 2015* [online]. Syrian Arab Republic: World Health Organization [cit. 2023-03-23]. ISBN 978-92-9022-133-3. Dostupné z: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/327290>
- WHO, 2022. Accessing health care in Ukraine after 8 months of war: The health system remains resilient, but key health services and medicine are increasingly unaffordable. *World Health Organization* [online]. Geneva, Switzerland: WHO [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.who.int/europe/news/item/24-10-2022-accessing-health-care-in-ukraine-after-8-months-of-war--the-health-system-remains-resilient--but-key-health-services-and-medicine-are-increasingly-unaffordable>
- WHO, 2022. *Ukraine: Supporting the deployment of COVID-19 vaccines and routine vaccination systems in the Eastern Partnership* [online]. Geneva, Switzerland: World Health Organization [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.who.int/europe/publications/m/item/supporting-the-deployment-of-covid-19-vaccines-and-routine-vaccination-systems-in-the-eastern-partnership-ukraine>
- WORLD OF VISION, 2023. Syrian refugee crisis: Facts, FAQs, and how to help. *World of Vision* [online]. Federal Way, WA 98063: World Vision [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.worldvision.org/refugees-news-stories/syrian-refugee-crisis-facts#what-is>

Legislativní dokumenty (abecedně, dle názvu)

- *COUNCIL DECISION (EU) 2015/1601: establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece*, 2015. In: . THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: Official Journal of the European Union, ročník 2015, číslo 1601. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1601&from>
- *POLICY PLAN ON ASYLUM: AN INTEGRATED APPROACH TO PROTECTION ACROSS THE EU*, 2008. In: . Brussels: COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0360:FIN:EN:PDF>

- *PRESS RELEASE No 40/20: By refusing to comply with the temporary mechanism for the relocation of applicants for international protection, Poland, Hungary and the Czech Republic have failed to fulfil their obligations under European Union law.*, 2020. In: . Luxembourg: Court of Justice of the European Union, ročník 2020.
- *Rule of Law and the consequences of the ECJ ruling: European Parliament resolution of 10 March 2022 on the rule of law and the consequences of the ECJ ruling*, 2022. In: . Brussels: European Parliament, ročník 2022, číslo 2535. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0074_EN.html
- *TAMPERE EUROPEAN COUNCIL 15 AND 16 OCTOBER 1999 PRESIDENCY CONCLUSIONS*, 1999. In: . Tampere: European Parliament. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm
- *The Court of Justice delivers a ruling on the relationship between the freedom of movement of beneficiaries of international protection and measures intended to facilitate their integration: A place-of-residence condition may be imposed on beneficiaries of subsidiary protection if they face greater integration difficulties than other non-EU citizens who are legally resident in the Member State that has granted such protection*, 2016. In: . Luxembourg: Court of Justice of the European Union, No 22/16, C-444/14. Dostupné také z: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-03/cp160022en.pdf>
- *Zákon č. 325/1999 Sb.: Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)*, 1999. In: . Česká republika: Sbírka zákonů České republiky, ročník 1999, číslo 106.
- *Zákon č. 326/1999 Sb.: Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*, 1999. In: . Česká republika: Sbírka zákonů České republiky, ročník 1999, číslo 106.
- *Zákon č. 65/2022 Sb.: Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invází vojsk Ruské federace*, 2022. In: . Česká republika: Sbírka zákonů České republiky, ročník 2022, číslo 36.

Statistická data (abecedně, dle autorů)

- CEIC, 2023. Syria Monthly Earnings. *CEIC Data* [online]. London: CEIC [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/syria/monthly-earnings>
- CEIC, 2023. Syria Unemployment Rate. *CEIC Data* [online]. London: CEIC [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/syria/unemployment-rate>
- EUROSTAT, 2015. *Euro area unemployment rate at 11.0%: EU28 at 9.5%* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7012746/3-30092015-AP-EN.pdf/9adc381a-dbab-4e56-acde-eeeab6420971>
- EUROSTAT, 2022. Asylum applications - monthly statistics. In: *Eurostat Statistic Explained* [online]. Brussels: Eurostat [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_applications_-_monthly_statistics#Where_do_asylum_applicants_come_from.3F
- EUROSTAT, 2023. Eurostat Data Browser. *Eurostat* [online]. Luxembourg: Eurostat [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser>
- IOM, 2023. Displacement Data Matrix: Ukraine. *IOM* [online]. New York: International Organization for Migration [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://dtm.iom.int/ukraine>
- MINISTRY OF ECONOMY OF UKRAINE, 2023. Ministry of Economy preliminarily estimates GDP decline in 2022 at 30.4%. *Government Portal Ukraine* [online]. Kyiv: gov.ua [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/minekonomiky-poperedno-otsiniuiie-padinnia-vvp-v-2022-rotsi-na-rivni-304>
- STATISTA, 2023. Crude birth rate in Europe from 1950 to 2022. *Statista* [online]. Hamburg: Statista [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1251516/crude-birth-rate-in-europe/>
- TRANSPARENCY, 2023. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX. *Transparency International* [online]. Brussels, Belgium: Transparency International [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/cpi/2015>
- UKRINFORM, 2023. Average salary in Ukraine grows by 6% in 2022 - statistics service. *Ukrinform* [online]. Kyiv: National News Agency of Ukraine - Ukrinform [cit.

2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/3677775-average-salary-in-ukraine-grows-by-6-in-2022-statistics-service.html>

- UKRSTAT, 2023. State Statistics Service of Ukraine. *State Statistics Service of Ukraine* [online]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_e/nas_rik_e.html
- UN, 2023. United Nations Data Portal. *Data Portal Population Division* [online]. New York: United Nations [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: population.un.org/dataportal
- UNHCR, 2016. *Global Trends: Forced Displacement in 2015* [online]. Geneva, Switzerland: The UN Refugee Agency [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: www.unhcr.org
- UNHCR, 2023. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal* [online]. Geneva, Switzerland: UNHCR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- WB (3), 2023. World Bank Open Data. *The World Bank* [online]. Washington, D.C., USA: The World Bank [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/>